

EUROPEES
PARLEMENT

RAAD
VAN DE EUROPESE UNIE

EUROPESE
COMMISSIE

GEMEENSCHAPPELIJK HANDBOEK
VOOR DE PRESENTATIE EN DE OPSTELLING
VAN HANDELINGEN
DIE WORDEN VASTGESTELD
VOLGENS DE
GEWONE WETGEVINGSPROCEDURE

Versie oktober 2023

VOORWOORD

Bij het opstellen van handelingen die worden vastgesteld volgens de gewone wetgevingsprocedure kunnen het Europees Parlement, de Raad en de Commissie zich beroepen op de in onderlinge overeenstemming vastgestelde gemeenschappelijke praktische handleiding¹. Die handleiding heeft echter een zeer ruim toepassingsgebied, aangezien zij ziet op alle rechtshandelingen van de Unie. Bovendien is die handleiding van algemene aard, omdat zij de voornaamste richtsnoeren voor de opstelling van wetgeving geeft zonder in gedetailleerde redactieregels te voorzien, en zij weinig standaardbepalingen bevat. Bijgevolg leek het nuttig de gemeenschappelijke praktische handleiding aan te vullen met een document dat richtsnoeren geeft voor de presentatie en de opstelling van aan de gewone wetgevingsprocedure onderworpen handelingen. Dat is het doel van dit gemeenschappelijk handboek, dat werd opgesteld door de juridische en juridisch-linguïstische diensten van de drie instellingen. Dit handboek beoogt de samenwerking tussen het Europees Parlement, de Raad en de Commissie – in de geest van hun gezamenlijke verklaring van 13 juni 2007² – in het kader van de gewone wetgevingsprocedure te vergemakkelijken.

Aangezien dit gemeenschappelijk handboek door de administratieve diensten is opgesteld, doet het uiteraard in geen enkel opzicht afbreuk aan de vrijheid van de bij het wetgevingsproces betrokken politieke organen. Met name wat de standaardbepalingen betreft, wordt met dit handboek slechts beoogd de betrokkenen een "gereedschapskist" te verschaffen waarin zij in voorkomend geval klassieke redactionele oplossingen kunnen vinden.

Daarnaast spitst dit handboek zich toe op de eindversie van wetgevingshandelingen, zoals vastgesteld na het doorlopen van de gewone wetgevingsprocedure. Voorafgaande versies van de tekst, waaronder het voorstel van de Commissie, kunnen in verschillende opzichten daarvan afwijken, onder meer omdat diverse fasen van die procedure nog niet bekend zijn.

De formules die worden gebruikt in de autonome handelingen van de instellingen – die niet volgens de gewone wetgevingsprocedure worden vastgesteld – kunnen verschillen van die welke in dit handboek staan.

¹ "Gemeenschappelijke praktische handleiding van het Europees Parlement, de Raad en de Commissie ten behoeve van eenieder die bij de opstelling van wetgevingsteksten van de Europese Unie is betrokken".

De in 2014 geactualiseerde editie is opgenomen in [bijlage I](#) bij dit handboek.

² [Gemeenschappelijke verklaring van het Europees Parlement, de Raad en de Commissie van 13 juni 2007 over de wijze van uitvoering van de medebeslissingsprocedure \(artikel 251 van het EG-Verdrag\) \(PB C 145 van 30.6.2007, blz. 5\).](#)

INHOUDSOPGAVE

A.	DEEL A — MODELHANDELING.....	1
B.	DEEL B — STANDAARDSTRUCTUUR VAN HET REGELGEVENDE GEDEELTE	9
C.	DEEL C — STANDAARDFORMULES.....	11
C.1.	MODELLEN VOOR BEPALINGEN MET BETREKKING TOT GEDELEGEERDE HANDELINGEN	11
C.1.1.	OVERWEGING.....	11
C.1.2.	ARTIKELN.....	12
C.1.2.1.	ARTIKEL(EN) WAARBIJ BEVOEGDHEDEN WORDEN OVERGEDRAGEN	12
C.1.2.2.	ARTIKEL BETREFFENDE DE UITOEFENING VAN DE BEVOEGDHEIDSDELEGATIE.....	13
C.1.2.3.	ARTIKEL DAT MOET WORDEN TOEGEVOEGD WANNEER DE SPOEDPROCEDURE VAN TOEPASSING IS	14
C.2.	MODELLEN VOOR BEPALINGEN MET BETREKKING TOT UITVOERINGSHANDELINGEN.....	15
C.2.1.	UITVOERINGSHANDELINGEN DIE AAN DE CONTROLE VAN DE LIDSTATEN ZIJN ONDERWORPEN.....	15
C.2.1.1.	OVERWEGINGEN	15
C.2.1.1.1.	OVERWEGING DIE STEEDS MOET VOORKOMEN WANNEER DE BASISHANDELING VOORZIET IN UITVOERINGSBEVOEGDHEDEN DIE AAN DE CONTROLE VAN DE LIDSTATEN ZIJN ONDERWORPEN.....	15
C.2.1.1.2.	OVERWEGINGEN DIE IN SPECIFIEKE GEVALLEN MOETEN VOORKOMEN	16
C.2.1.2.	ARTIKELN.....	16
C.2.2.	UITVOERINGSHANDELINGEN DIE NIET AAN DE CONTROLE VAN DE LIDSTATEN ZIJN ONDERWORPEN	19
C.3.	CODIFICATIE: STANDAARDTEKSTEN	21
C.3.1.	TITEL.....	21
C.3.2.	OVERWEGINGEN	22
C.3.2.1.	EERSTE OVERWEGING	22
C.3.2.2.	LAATSTE OVERWEGING IN GEVAL VAN CODIFICATIE VAN EEN RICHTLIJN.....	22

C.3.3.	ARTIKELEN.....	23
C.3.3.1.	ARTIKEL TOT INTREKKING VAN EEN VERORDENING OF BESCHIKKING/BESLUIT	23
C.3.3.2.	ARTIKEL TOT INTREKKING VAN EEN RICHTLIJN.....	23
C.3.4.	STANDAARDBIJLAGEN IN GEVAL VAN CODIFICATIE	24
C.3.4.1.	IN CODIFICATIES VAN EEN VERORDENING OF BESCHIKKING/BESLUIT	24
C.3.4.2.	IN CODIFICATIES VAN EEN RICHTLIJN	24
C.3.4.3.	IN ALLE HANDELINGEN TER CODIFICATIE.....	25
C.4.	HERSCHIKKING: STANDAARDTEKSTEN.....	26
C.4.1.	TITEL.....	26
C.4.2.	STANDAARDOVERWEGINGEN EN -ARTIKELEN IN GEVAL VAN HERSCHIKKING VAN RICHTLIJNEN.....	26
C.4.2.1.	EERSTE OVERWEGING	26
C.4.2.2.	SLOTOVERWEGINGEN	27
C.4.2.3.	ARTIKELEN VOORAFGAANDE AAN HET SLOTARTIKEL BETREFFENDE DE ADRESSATEN.....	28
C.4.3.	STANDAARDOVERWEGINGEN EN -ARTIKELEN IN GEVAL VAN HERSCHIKKING VAN VERORDENINGEN EN BESCHIKKINGEN/BESLUITEN	31
C.4.3.1.	EERSTE OVERWEGING	31
C.4.3.2.	ARTIKEL VOORAFGAANDE AAN HET SLOTARTIKEL BETREFFENDE DE INWERKINGTREDING.....	32
C.4.4.	BIJLAGEN.....	32
C.4.4.1.	IN HANDELINGEN TER HERSCHIKKING VAN EEN RICHTLIJN	32
C.4.4.2.	IN HANDELINGEN TER HERSCHIKKING VAN EEN VERORDENING OF BESCHIKKING DIE OF BESLUIT DAT IS GEWIJZIGD	34
C.4.4.3.	IN ALLE HANDELINGEN TER HERSCHIKKING	34
C.5.	MODELTEKSTEN BETREFFENDE HET SUBSIDIARITEITS- EN HET EVENREDIGHEIDSBEGINSEL	35
C.5.1.	SUBSIDIARITEIT EN EVENREDIGHEID	35
C.5.2.	EVENREDIGHEID	36
C.5.3.	AFWIJKING VAN DE WACHTTERMIJN VOOR MET REDENEN OMKLEDE ADVIEZEN VAN DE NATIONALE PARLEMENTEN....	36

C.6.	MODELTEKSTEN BETREFFENDE RAADPLEGINGEN DIE NIET IN DE VERDRAGEN WORDEN VOORGESCHREVEN	37
C.7.	STANDAARDTEKST BETREFFENDE DEFINITIES	37
C.8.	BEPALINGEN VAN WIJZIGINGSHANDELINGEN	38
C.8.1.	INLEIDENDE FORMULE	38
C.8.1.1.	WANNEER EEN HANDELING OP MEERDERE PLAATSEN WORDT GEWIJZIGD	38
C.8.1.2.	WANNEER EEN PASSAGE OP MEERDERE PLAATSEN WORDT GEWIJZIGD	39
C.8.2.	VERVANGING	39
C.8.3.	INVOEGING	40
C.8.3.1.	MODELTEKSTEN	40
C.8.3.2.	NUMMERING	41
C.8.4.	TOEVOEGING	41
C.8.4.1.	MODELTEKSTEN	41
C.8.4.2.	NUMMERING	42
C.8.5.	SCHRAPPING	42
C.8.5.1.	MODELTEKSTEN	42
C.8.5.2.	NUMMERING	43
C.8.6.	WANNEER ÉÉN OF MEER BIJLAGEN WORDEN GEWIJZIGD ...	43
C.8.6.1.	STANDAARDPRESENTATIE (WIJZIGINGEN IN EEN BIJLAGE)	43
C.8.6.2.	AFWIJKENDE PRESENTATIE VOOR EEN EENVOUDIGE WIJZIGING (RECHTSTREEKSE WIJZIGING IN DE ARTIKELN)	45
C.8.7.	WIJZIGING DIE GEEN BETREKKING HEEFT OP EEN BEPAALDE TAAL	45
C.9.	MODELBEPAALINGEN VOOR INTREKKINGEN EN VERLENGINGEN	46
C.9.1.	INTREKKING	46
C.9.2.	VERLENGING	46

C.10.	MODELBEPALINGEN VOOR INWERKINGTREDING EN TOEPASSING IN DE TIJD	46
C.10.1.	INWERKINGTREDING	46
C.10.2.	TOEPASSING IN DE TIJD.....	47
C.11.	RECHTSTREEKSE TOEPASSELIJKHEID EN ADRESSATEN.....	48
C.11.1.	RECHTSTREEKSE TOEPASSELIJKHEID VAN VERORDENINGEN.....	48
C.11.2.	ADRESSATEN VAN RICHTLIJNEN	48
C.11.3.	ADRESSATEN VAN BESLUITEN	49
C.12.	STANDAARDFORMULES VOOR "SCHENGEN"-HANDELINGEN EN ANDERE HANDELINGEN DIE ONDER HET DERDE DEEL, TITEL V, VAN HET VWEU VALLen	49
C.12.1.	"SCHENGEN"-HANDELINGEN	49
C.12.1.1.	IJSLAND EN NOORWEGEN NEMEN DEEL AAN DE TOEPASSING	49
C.12.1.2.	ZWITSERLAND NEEMT DEEL AAN DE TOEPASSING OP GROND VAN EEN VAN DE ARTIKELEN VAN HET VWEU MET UITZONDERING VAN DE ARTIKELEN 82 TOT EN MET 89 (OUDe TITEL IV VAN HET DERDE DEEL VAN HET VEG)	50
C.12.1.3.	ZWITSERLAND NEEMT DEEL AAN DE TOEPASSING OP GROND VAN EEN VAN DE ARTIKELEN 82 TOT EN MET 89 VAN HET VWEU (OUDe TITEL VI VAN HET VEU)	51
C.12.1.4.	LIECHTENSTEIN NEEMT DEEL AAN DE TOEPASSING OP GROND VAN EEN VAN DE ARTIKELEN VAN HET VWEU MET UITZONDERING VAN DE ARTIKELEN 82 TOT EN MET 89 VAN HET VWEU (OUDe TITEL IV VAN HET DERDE DEEL VAN HET VEG)	52
C.12.1.5.	LIECHTENSTEIN NEEMT DEEL AAN DE TOEPASSING OP GROND VAN EEN VAN DE ARTIKELEN 82 TOT EN MET 89 VAN HET VWEU (OUDe TITEL VI VAN HET VEU)	53
C.12.1.6.	IJSLAND, LIECHTENSTEIN, NOORWEGEN EN ZWITSERLAND – NEMEN DEEL AAN DE COMITÉS.....	54
C.12.1.7.	DENEMARKEN NEEMT NIET DEEL (MOGELIJKE DEELNAME) .	54

C.12.1.8.	IERLAND NEEMT DEEL	54
C.12.1.9.	IERLAND NEEMT NIET DEEL	55
C.12.1.10.	NIEUWE LIDSTATEN TEN AANZIEN WAARVAN HET SCHENGENACQUIS NOG NIET VOLLEDIG VAN KRACHT IS GEWORDEN.....	55
C.12.2.	ANDERE HANDELINGEN DIE ONDER HET DERDE DEEL, TITEL V, VAN HET VWEU VALLen (HANDELINGEN DIE GEEN ONTWIKKELING VAN HET SCHENGENACQUIS VORMEN)	55
C.12.2.1.	DENEMARKEN - OVERWEGING BETREFFENDE DE BIJZONDERE POSITIE	55
C.12.2.2.	IERLAND - OVERWEGING BETREFFENDE DE BIJZONDERE POSITIE: IERLAND NEEMT NIET DEEL.....	56
C.12.2.3.	IERLAND - OVERWEGING BETREFFENDE DE BIJZONDERE POSITIE: IERLAND NEEMT DEEL	56
C.12.2.4.	HANDELINGEN WAARBIJ EEN BESTAANDE HANDELING DIE REEDS BINDEND IS VOOR IERLAND WORDT VERVANGEN (FEITELIJKE HERSCHIKKING)	56
C.13.	FORMULES MET BETREKKING TOT OMZETTING VAN RICHTLIJNEN	57
C.13.1.	TOEPASSING DOOR ELKE LIDSTAAT BINNEN EEN BEPAALDE TERMIJN OF UITERLIJK OP EEN BEPAALDE DATUM	57
C.13.2.	TOEPASSING IN ALLE LIDSTATEN MET INGANG VAN DEZELFDE DATUM	58
C.13.3.	VASTSTELLING, BEKENDMAKING EN TOEPASSING DOOR ELKE LIDSTAAT BINNEN EEN BEPAALDE TERMIJN OF UITERLIJK OP EEN BEPAALDE DATUM	58
C.13.4.	LIDSTATEN DIE REEDS BEPALINGEN HEBBEN DIE VOLDOEN AAN DE VEREISTEN VAN DE RICHTLIJN	58
C.13.5.	ENKEL HET RECHT OM MAATREGELEN TE NEMEN.....	59
C.13.6.	VERBAND TUSSEN DE BEPALINGEN VAN EEN RICHTLIJN EN DE NATIONALE OMZETTINGSMAATREGELEN.....	59
C.14.	FORMULES BETREFFENDE SANCTIES OP NATIONAAL NIVEAU.....	59
C.14.1.	IN EEN VERORDENING.....	59
C.14.2.	IN EEN RICHTLIJN	59

D.	DEEL D — OVERIGE REDACTIONELE REGELS.....	60
D.1.	DE TITEL.....	60
D.1.1.	ALGEMEEN	60
D.1.2.	HET BETROKKEN GEBIED	60
D.1.3.	NUMMERING.....	60
D.1.4.	DE EIGENLIJKE TITEL	61
D.1.4.1.	BEKNOPTHEID	61
D.1.4.2.	WIJZIGINGS- OF INTREKKINGSHANDELINGEN	61
D.1.4.3.	CODIFICATIES EN HERSCHIKKINGEN	62
D.1.4.4.	WIJZIGING VAN HET STATUUT VAN DE AMBTENAREN	63
D.2.	AANHALINGEN.....	63
D.2.1.	ALGEMEEN	63
D.2.2.	AANHALINGEN BETREFFENDE DE RECHTSGRONDSLAG.....	63
D.2.3.	AANHALINGEN BETREFFENDE HET INDIENEN VAN DE ONTWERPHANDELING BIJ DE WETGEVER.....	63
D.2.4.	AANHALING BETREFFENDE DE TOEZENDING AAN DE NATIONALE PARLEMENTEN.....	64
D.2.5.	AANHALINGEN BETREFFENDE RAADPLEGINGEN.....	64
D.2.5.1.	RAADPLEGINGEN DIE NIET UITMONDEN IN EEN ADVIES	64
D.2.5.2.	RAADPLEGINGEN DIE UITMONDEN IN MEER DAN ÉÉN ADVIES.....	64
D.2.5.3.	FACULTATIEVE RAADPLEGING OP GROND VAN DE VERDRAGEN	65
D.2.5.4.	RAADPLEGING DIE NIET IN DE VERDRAGEN WORDT VOORGESCHREVEN	65
D.2.6.	AANHALING BETREFFENDE DE WETGEVINGSPROCEDURE ...	65
D.2.6.1.	VASTSTELLING NA DE EERSTE LEZING	65
D.2.6.2.	VASTSTELLING NA DE TWEEDE LEZING	66
D.2.6.3.	VASTSTELLING NA DE DERDE LEZING	66

D.3.	OVERWEGINGEN	67
D.4.	HET REGELGEVEND GEDEELTE	67
D.4.1.	ALGEMEEN	67
D.4.2.	STANDAARDSTRUCTUUR.....	67
D.4.3.	ONDERVERDELINGEN	68
D.4.4.	OPSOMMINGEN.....	69
D.4.4.1.	OPSOMMING ZONDER AANHEF OF INLEIDENDE ZIN.....	69
D.4.4.2.	OPSOMMING MET AANHEF OF INLEIDENDE ZIN	69
D.4.4.3.	OPSOMMINGEN IN TABELLEN	71
D.4.5.	TITELS EN INHOUDSOPGAVEN.....	71
D.5.	BIJLAGEN.....	71
D.5.1.	ALGEMEEN	71
D.5.2.	VORM, STIJL EN NUMMERING	71
D.5.3.	INHOUDSOPGAVEN	73
D.6.	INTERNE VERWIJZINGEN	73
D.6.1.	ALGEMEEN	73
D.6.2.	NAAR DE HANDELING IN HET ALGEMEEN.....	73
D.6.3.	NAAR EEN AANHALING	73
D.6.4.	NAAR OVERWEGINGEN	73
D.6.5.	NAAR ONDERVERDELINGEN VAN HET DISPOSITIEF.....	73
D.6.5.1.	TE GEBRUIKEN UITDRUKKINGEN	73
D.6.5.2.	STRUCTUUR VAN DE VERWIJZING	74
D.6.5.3.	MEERVOUDIGE VERWIJZINGEN	75
D.6.5.4.	IN EEN VERWIJZING TE VERMIJDEN WOORDEN.....	76
D.6.6.	VERWIJZING NAAR BIJLAGEN.....	77

D.7.	EXTERNE VERWIJZINGEN.....	78
D.7.1.	ALGEMEEN	78
D.7.2.	VERWIJZINGEN NAAR PRIMAIR RECHT	78
D.7.2.1.	VERDRAGEN	78
D.7.2.2.	PROTOCOLLEN.....	80
D.7.2.3.	AKTEN VAN TOETREDING.....	80
D.7.3.	VERWIJZINGEN NAAR ANDERE RECHTSHANDELINGEN	81
D.7.3.1.	AANDUIDING VAN DE HANDELING WAARNAAR WORDT VERWEZEN.....	81
D.7.3.2.	AANDUIDING VAN DE OVERWEGING WAARNAAR WORDT VERWEZEN.....	84
D.7.3.3.	AANDUIDING VAN HET ONDERDEEL VAN HET DISPOSITIEF WAARNAAR WORDT VERWEZEN.....	84
D.7.3.4.	AANDUIDING VAN DE BIJLAGE WAARNAAR WORDT VERWEZEN.....	84
D.7.4.	VERWIJZINGEN NAAR HET HANDVEST VAN DE GRONDRECHTEN VAN DE EUROPESE UNIE EN HET EVRM....	85
D.7.5.	VERWIJZINGEN NAAR RESOLUTIES EN BESLUITEN VAN HET EUROPEES PARLEMENT	85
D.7.6.	VERWIJZINGEN NAAR RESOLUTIES VAN DE RAAD	85
D.7.7.	VERWIJZINGEN NAAR MEDEDELINGEN VAN DE COMMISSIE	85
D.7.8.	VERWIJZINGEN NAAR EEN BESLISSING VAN HET HOF VAN JUSTITIE.....	86
D.7.9.	VERWIJZINGEN NAAR INTERNATIONALE OVEREENKOMSTEN	87
D.7.10.	VERWIJZINGEN NAAR HANDELINGEN VAN INTERNATIONALE ORGANISATIES.....	88
D.7.11.	VERWIJZINGEN NAAR NIET-BINDENDE HANDELINGEN	88
D.7.12.	VERWIJZINGEN NAAR HET PUBLICATIEBLAD VAN DE EUROPESE UNIE	88
D.8.	DYNAMISCHE EN STATISCHE VERWIJZINGEN.....	88
D.8.1.	DYNAMISCHE VERWIJZINGEN.....	88
D.8.2.	STATISCHE VERWIJZINGEN	89

D.9.	VERWIJZINGEN NAAR ENTITEITEN	90
D.9.1.	VERWIJZINGEN NAAR DE UNIE EN NAAR EURATOM	90
D.9.2.	VERWIJZINGEN NAAR INSTELLINGEN EN ORGANEN VAN DE UNIE	90
D.9.3.	VERWIJZINGEN NAAR LIDSTATEN	92
D.9.4.	VERWIJZINGEN NAAR DERDE LANDEN.....	92
D.10.	VERWIJZINGEN NAAR DATA EN TERMIJNEN	92
D.10.1.	ALGEMEEN	92
D.10.2.	WIJZIGINGSHANDELINGEN	94
D.10.3.	AANVANG VAN EEN TIJDVAK	95
D.10.4.	EINDE VAN EEN TIJDVAK	95
D.10.5.	EINDE VAN TERMIJNEN.....	95
D.11.	VERWIJZINGEN NAAR TALEN.....	96
D.12.	VOETNOTEN EN INSTRUCTIES VOOR HET PUBLICATIEBUREAU	96

- BIJLAGE I Gemeenschappelijke praktische handleiding van het Europees Parlement, de Raad en de Commissie ten behoeve van eenieder die bij de opstelling van wetgevingsteksten van de Europese Unie is betrokken
- BIJLAGE II Algemene structuur van een handeling die wordt vastgesteld volgens de gewone wetgevingsprocedure

In dit handboek gebruikte lettertypes en tekens

Om de leesbaarheid van het handboek te bevorderen worden de volgende lettertypes gebruikt: overal wordt het lettertype "Verdana" gebruikt, behalve voor in de wetgevingshandeling op te nemen formules, waarvoor het lettertype "Times New Roman" wordt gebruikt.

Voorts worden in het handboek de volgende tekens gebruikt voor standaardformules:

...	Tekst naar keuze, zonder voorbeeld
[xxxx]	Tekst naar keuze, met voorbeeld
[xxxx/xxxx]	Beperkte keuzemogelijkheden
[xxxx/xxxx/....]	Keuzemogelijkheden worden gegeven, maar andere opties zijn mogelijk
xxxxx(xx)	Taalspecifieke keuzemogelijkheden, zoals mannelijk/vrouwelijk of enkelvoud/meervoud
[xxxxxxxxxxxx]	Toelichting (in Verdana)

A. DEEL A — MODELHANDELING

Tekst van de handeling	Toelichting
VERORDENING [(EU)/(EU, Euratom)] [2015]/[1] VAN HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD van ... [betreffende/tot/ ...]	A.1. Titel van een verordening Algemene regels die van toepassing zijn: zie punt 8 Gemeenschappelijke praktische handleiding (GPH) en punt D.1 Bijzondere regels en formules: – wijzigingshandelingen: zie punten 8.3, 18.9 en 18.10 GPH en punt D.1.4.2 – codificaties: zie punt C.3.1 – herschikkingen: zie punt C.4.1
RICHTLIJN (EU) [2015]/[1] VAN HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD van ... [betreffende/tot/ ...]	A.2. Titel van een richtlijn Algemene regels die van toepassing zijn: zie punt 8 GPH en punt D.1 Bijzondere regels en formules: – wijzigingshandelingen: zie punten 8.3, 18.9 en 18.10 GPH en punt D.1.4.2 – codificaties: zie punt C.3.1 – herschikkingen: zie punt C.4.1
BESLUIT (EU) [2015]/[1] VAN HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD van ... [betreffende/tot/ ...]	A.3. Titel van een besluit Algemene regels die van toepassing zijn: zie punt 8 GPH en punt D.1 Bijzondere regels en formules: – wijzigingshandelingen: zie punten 8.3, 18.9 en 18.10 GPH en punt D.1.4.2 – codificaties: zie punt C.3.1 – herschikkingen: zie punt C.4.1

Tekst van de handeling	Toelichting
(codificatie)	B. Formule te hanteren in alle codificaties. Zie punt C.3.1
(herschikking)	C. Formule te hanteren in alle herschikkingen. Zie punt C.4.1
(Voor de EER relevante tekst)	D. Formule te hanteren wanneer het onderwerp van de handeling in de Overeenkomst betreffende de Europese Economische Ruimte staat.
HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD VAN DE EUROPESE UNIE,	E. Formule te hanteren in alle handelingen.
Gezien het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie, en met name (de) artikel(en) ...,	F. Formule te hanteren in alle handelingen. Vermeld de rechtsgrondslag van de handeling in het VWEU. Toepasselijke regels: zie punten 9.1 , 9.3 , 9.4 , 9.6 , 9.8 en 9.13 GPH en punt D.2.2
Gezien het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap voor Atoomenergie, en met name (de) artikel(en) ...,	G. Formule te hanteren wanneer de handeling een dubbele rechtsgrondslag heeft, nl. één in het VWEU en de andere in het Euratom-Verdrag. Vermeld de rechtsgrondslag van de handeling in het Euratom-Verdrag. Toepasselijke regels: zie punten 9.1 , 9.3 , 9.4 , 9.6 , 9.8 en 9.13 GPH en punt D.2.2

Tekst van de handeling	Toelichting
Gezien het voorstel van de Europese Commissie,	H.1. Formule te hanteren wanneer de gewone wetgevingsprocedure begint met een voorstel van de Commissie
Gezien het initiatief van ... [namen van de lidstaten],	H.2. Formule te hanteren wanneer de gewone wetgevingsprocedure begint op initiatief van een vierde van de lidstaten (mogelijke rechtsgrondslagen: hoofdstukken 4 en 5 van titel V van het derde deel van het VWEU, betreffende justitiële samenwerking in strafzaken en de politieke samenwerking)
Gezien het verzoek van het Hof van Justitie,	H.3. Formule te hanteren wanneer de gewone wetgevingsprocedure begint naar aanleiding van een verzoek van het Hof van Justitie (mogelijke rechtsgrondslagen: artikelen 257 en 281 VWEU, alsook het Statuut van het Hof)
Gezien de aanbeveling van de Europese Centrale Bank,	H.4. Formule te hanteren wanneer de gewone wetgevingsprocedure begint naar aanleiding van een aanbeveling van de Europese Centrale Bank (mogelijke rechtsgrondslag: artikel 129, lid 3, VWEU)
Na toezending van het ontwerp van wetgevingshandeling aan de nationale parlementen,	I. Formule te hanteren in alle handelingen (zelfs indien de handeling een gebied betreft dat onder de exclusieve bevoegdheid van de Unie valt)

Tekst van de handeling	Toelichting
Gezien het advies van de Europese Commissie,	J. Formule te hanteren wanneer de Commissie een advies heeft uitgebracht op grond van artikel 294, lid 15, tweede alinea, VWEU. Voor de voetnoot bij deze aanhaling, zie punt 9.10 GPH. Indien de Commissie geen advies uitbrengt, wordt de tekst van de aanhaling aangepast: zie punt D.2.5.1. Voor andere toepasselijke voorschriften, zie punten D.2.5.2, D.2.5.3 en D.2.5.4.
Gezien het advies van het Hof van Justitie,	K. Formule te hanteren wanneer het Hof van Justitie een advies heeft uitgebracht ingevolge de rechtsgrondslag voor de handeling. Voor de voetnoot bij deze aanhaling, zie punt 9.10 GPH. Indien het Hof geen advies uitbrengt, wordt de tekst van de aanhaling aangepast: zie punt D.2.5.1. Voor andere toepasselijke voorschriften, zie punten D.2.5.2, D.2.5.3 en D.2.5.4.

Tekst van de handeling	Toelichting
Gezien het advies van de Europese Centrale Bank,	L. Formule te hanteren wanneer de Europese Centrale Bank een advies heeft uitgebracht ingevolge de rechtsgrondslag voor de handeling of artikel 127, lid 4, VWEU. Voor de voetnoot bij deze aanhaling, zie punt 9.10 GPH. Indien de Europese Centrale Bank geen advies uitbrengt, wordt de tekst van de aanhaling aangepast: zie punt D.2.5.1 Voor andere toepasselijke voorschriften, zie punten D.2.5.2, D.2.5.3 en D.2.5.4.
Gezien het advies van de Rekenkamer,	M. Formule te hanteren wanneer de Rekenkamer een advies heeft uitgebracht ingevolge de rechtsgrondslag voor de handeling of artikel 287, lid 4, tweede alinea, VWEU. Voor de voetnoot bij deze aanhaling, zie punt 9.10 GPH. Indien de Rekenkamer geen advies uitbrengt, wordt de tekst van de aanhaling aangepast: zie punt D.2.5.1. Voor andere toepasselijke voorschriften, zie punten D.2.5.2, D.2.5.3 en D.2.5.4

Tekst van de handeling	Toelichting
Gezien het advies van het Europees Economisch en Sociaal Comité,	N. Formule te hanteren wanneer het Economisch en Sociaal Comité een advies heeft uitgebracht ingevolge de rechtsgrondslag voor de handeling of artikel 304 VWEU. Voor de voetnoot bij deze aanhaling, zie punt 9.10 GPH. Indien het Economisch en Sociaal Comité geen advies uitbrengt, wordt de tekst van de aanhaling aangepast: zie punt D.2.5.1 Voor andere toepasselijke voorschriften, zie punten D.2.5.2, D.2.5.3 en D.2.5.4
Gezien het advies van het Comité van de Regio's,	O. Formule te hanteren wanneer het Comité van de Regio's een advies heeft uitgebracht ingevolge de rechtsgrondslag voor de handeling of artikel 307 VWEU. Voor de voetnoot bij deze aanhaling, zie punt 9.10 GPH. Indien het Comité van de Regio's geen advies uitbrengt, wordt de tekst van de aanhaling aangepast: zie punt D.2.5.1 Voor andere toepasselijke voorschriften, zie punten D.2.5.2, D.2.5.3 en D.2.5.4
Handelend volgens de gewone wetgevingsprocedure,	P.1. Formule te hanteren wanneer de handeling wordt vastgesteld in eerste of tweede lezing. Voor de voetnoot bij deze aanhaling, zie punten D.2.6.1 en D.2.6.2
Handelend volgens de gewone wetgevingsprocedure, in het licht van de gemeenschappelijke ontwerp tekst goedgekeurd door het bemiddelingscomité op ...,	P.2. Formule te hanteren wanneer de handeling wordt vastgesteld in derde lezing. Voor de voetnoot bij deze aanhaling, zie punt D.2.6.3

Tekst van de handeling	Toelichting
Overwegende hetgeen volgt:	Q. Formule te hanteren in alle handelingen.
(1) ... (2) (...),	R. Alle handelingen bevatten één of meer overwegingen. Algemene regels die van toepassing zijn op overwegingen: zie punten 10 en 11 GPH en punt D.3 Bijzondere regels en formules: – gedelegeerde handelingen: zie punt C.1.1 – uitvoeringshandelingen: zie punten C.2.1.1 en C.2.2 – codificatie: zie punt C.3.2 – herschikking: zie punten C.4.2.1 en C.4.2.2 met betrekking tot richtlijnen en C.4.3.1 met betrekking tot verordeningen en besluiten – evenredigheid en subsidiariteit: zie punt 10.15 GPH en punt C.5 – raadplegingen waarin niet door de verdragen wordt voorzien: zie punt C.6 – wijzigingshandelingen: zie punten 18.11 en 18.12 GPH – "Schengen"-handelingen en andere handelingen die vallen onder het derde deel, titel V, VWEU: zie punt C.12
HEBBEN DE VOLGENDE VERORDENING VASTGESTELD:	S.1. Formule te hanteren in alle verordeningen
HEBBEN DE VOLGENDE RICHTLIJN VASTGESTELD:	S.2. Formule te hanteren in alle richtlijnen

Tekst van de handeling	Toelichting
HEBBEN HET VOLGENDE BESLUIT VASTGESTELD:	S.3. Formule te hanteren in alle besluiten
<i>Artikel 1</i> <i>Artikel 2</i>	T. Indien de handeling slechts één artikel bevat, luidt de titel: "<i>Enig artikel</i>". Artikelen kunnen worden bijeengebracht in delen, titels, hoofdstukken en afdelingen of onderverdeeld in (genummerde) leden, (ongenummerde) alinea's, punten en streepjes: zie punten 4.4, 4.5, 7.3 en 15.4 GPH en punt D.4.3. Voor de standaardstructuur van het regelgevende gedeelte, zie deel B. Voor de algemene regels die van toepassing zijn op het regelgevende gedeelte: zie punten 12 tot en met 15 GPH en punt D.4
Gedaan te ..., ...	U. Formule te hanteren in alle handelingen. Wordt niet ingevuld tot de plaats en datum van ondertekening door de voorzitters van het Parlement en de Raad bekend zijn.
<i>Voor het Europees Parlement</i> <i>De voorzitter</i> <i>Voor de Raad</i> <i>De voorzitter</i>	V. Formule te hanteren in alle handelingen.
BIJLAGE ...	W. Formule te hanteren wanneer de handeling één of meer bijlagen bevat. Algemene regels die van toepassing zijn op bijlagen: zie punt 22 GPH en punt D.5. Bijzondere regels en formules: – codificatie: zie punt C.3.4 – herschikking: zie punt C.4.4 – wijzigingshandelingen: zie punt C.9.6

B. DEEL B — standaardstructuur van het regelgevende gedeelte

Het regelgevende gedeelte of dispositief beantwoordt zo veel mogelijk aan een standaardstructuur. De verschillende onderdelen komen daarom normaal gezien aan bod in de volgorde van de onderstaande tabel. Niet alle in de tabel opgesomde onderdelen komen voor in een handeling: een onderdeel wordt alleen opgenomen indien dit voor de desbetreffende handeling relevant is.

Onderdeel	Toelichting
1. Voorwerp	Het "voorwerp" of "onderwerp" is datgene waarop de handeling betrekking heeft. Zie punt 13 GPH
2. Toepassingsgebied	Het "toepassingsgebied" geeft aan op welke soorten feitelijke of juridische situaties alsmede op wie de handeling van toepassing is. Zie punten 4.2.1 en 13 GPH.
3. Definities	Zie de regels in punten 6 en 14 GPH en de formules in punt C.7
4. Rechten en verplichtingen	De bepalingen betreffende de rechten en verplichtingen vormen het eigenlijke normatieve gedeelte van de handeling; de vorm ervan hangt af van het nagestreefde doel en de complexiteit van de ingevoerde regeling. Zie punt 15 GPH
5. Gedelegeerde handelingen	Zie de regels en formules in punt C.1.2
6. Uitvoeringshandelingen	Zie de regels en formules in punt C.2.1.2
7. Procedurevoorschriften	
8. Sancties op nationaal niveau	Zie de formules in punt C.14
9. Te bieden beroepsmogelijkheden	

Onderdeel	Toelichting
10. Bepalingen tot wijziging van eerdere handelingen	Zie de regels en formules in punten 18 en 19 GPH, en in punt C.8
11. Intrekking of verlenging van eerdere handelingen	Zie: • de regels in punt 21 GPH, • de formules in punt C.9, • de specifieke formules voor codificaties in punt C.3.3, • de specifieke formules voor herschikkingen in punten C.4.2.3 en C.4.3.2 Wat betreft de noodzaak om een intrekking te motiveren, zie punt 10.6 GPH.
12. Overgangsbepalingen	Zie punt 15.1 GPH
13. Onderlinge bijstand en kennisgevingen	
14. Toekomstige evaluatie en herziening van de handeling	
15. Omzetting	Zie: • de regels in punten 20.13 en 20.14 GPH, • de algemene formules in punt C.13, • de specifieke formules voor herschikkingen in punt C.4.2.3
16. Inwerkingtreding en toepassing in de tijd	Zie: • de regels in punten 20.1 tot en met 20.12 GPH, • de algemene formules in punt C.10, • de specifieke formule voor herschikkingen van richtlijnen in punt C.4.2.3.
17. Rechtstreekse toepasselijkheid of adressaten van de handeling	Zie de formule in punt C.11

C. DEEL C — STANDAARDFORMULES

C.1. MODELLEN VOOR BEPALINGEN MET BETREKKING TOT GEDELEGEERDE HANDELINGEN³

C.1.1. Overweging

"(...) Teneinde [doelstelling], moet aan de Commissie de bevoegdheid worden overgedragen om overeenkomstig artikel 290 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie handelingen vast te stellen ten aanzien van [inhoud en strekking]. Het is van bijzonder belang dat de Commissie bij haar voorbereidende werkzaamheden tot passende raadplegingen overgaat, onder meer op deskundigenniveau, en dat die raadplegingen gebeuren in overeenstemming met de beginselen die zijn vastgelegd in het Interinstitutioneel Akkoord van 13 april 2016 over beter wetgeven*. Met name om te zorgen voor gelijke deelname aan de voorbereiding van gedelegeerde handelingen ontvangen het Europees Parlement en de Raad alle documenten op hetzelfde tijdstip als de deskundigen van de lidstaten, en hebben hun deskundigen systematisch toegang tot de vergaderingen van de deskundigengroepen van de Commissie die zich bezighouden met de voorbereiding van de gedelegeerde handelingen.

* PB L 123 van 12.5.2016, blz. 1,

ELI: http://data.europa.eu/eli/agree_interinstit/2016/512/oj."

Wanneer de wetgevingshandeling in vele bevoegdheidsdelegaties voorziet, kan de leesbaarheid van de eerste zin van de overweging worden verbeterd door gebruik te maken van een weergave met streepjes, waarbij elk streepje de inhoud en de strekking van elke delegatie omschrijft. Bij gebruikmaking van die weergave worden de laatste twee zinnen van de overweging opgenomen in een tweede alinea.

³ Juridisch kader:

- Artikel 290 [VWEU](#)

- Gezamenlijke afspraak tussen het Europees Parlement, de Raad en de Commissie over gedelegeerde handelingen, als bijlage gevoegd bij het Interinstitutioneel Akkoord van 13 april 2016 over beter wetgeven (PB L 123 van 12.5.2016, blz. 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/agree_interinstit/2016/512/oj).

In punt 3 van de bovengenoemde Gezamenlijke afspraak en punt [10.16](#) van de GPH wordt voorgeschreven zoveel mogelijk deze standaardformules te gebruiken.

C.1.2. Artikelen

De bepalingen betreffende een bevoegdheidsdelegatie bestaan uit twee onderdelen:

- de bevoegdheidsdelegatie zelf (zie punt C.1.2.1);
- de details van de bij de uitoefening van de bevoegdheidsdelegatie te volgen procedure (zie punten C.1.2.2 en C.1.2.3).

De bepalingen waarbij de bevoegdheid wordt gedelegeerd, kunnen dichtbij de desbetreffende materiële bepalingen worden geplaatst, aan het einde van de desbetreffende hogere onderverdeling (deel, titel, hoofdstuk of afdeling), of bij de laatste bepalingen van de handeling. In ieder geval moet ervoor worden gezorgd dat dezelfde bevoegdheid niet meer dan een keer wordt gedelegeerd.

De bepalingen met de details van de te volgen procedure worden aan het einde van de handeling geplaatst.

C.1.2.1. Artikel(en) waarbij bevoegdheden worden overgedragen

"De Commissie [is bevoegd overeenkomstig artikel [A] gedelegeerde handelingen vast te stellen][stelt overeenkomstig artikel [A] gedelegeerde handelingen vast] met betrekking tot [inhoud en strekking]."⁴

Aanvullende alinea die moet worden toegevoegd wanneer de spoedprocedure van toepassing is:

"Indien dit in geval van [inhoud en strekking] om dwingende redenen van urgentie vereist is, is de in artikel [B] neergelegde procedure van toepassing op overeenkomstig dit artikel vastgestelde gedelegeerde handelingen."

⁴ Het is noodzakelijk een onderscheid te maken tussen de delegatie van de bevoegdheid om de wetgevingshandeling aan te vullen en de delegatie van de bevoegdheid om deze te wijzigen; zie met name het [arrest van het Hof van Justitie van 17 maart 2016, Parlement/Commissie, C-286/14](#), ECLI:EU:C:2016:183.

C.1.2.2. Artikel betreffende de uitoefening van de bevoegdheidsdelegatie

"Artikel [A]

Uitoefening van de bevoegdheidsdelegatie

1. De bevoegdheid om gedelegeerde handelingen vast te stellen, wordt aan de Commissie toegekend onder de in dit artikel neergelegde voorwaarden.

2. *[duur]*

Optie 1:

De in (de) artikel(en) ... bedoelde bevoegdheid om gedelegeerde handelingen vast te stellen, wordt aan de Commissie toegekend voor onbepaalde tijd met ingang van ... [datum van inwerkingtreding van de basiswetgevingshandeling of een andere door de medewetgevers vastgestelde datum].

Optie 2:

De in (de) artikel(en) ... bedoelde bevoegdheid om gedelegeerde handelingen vast te stellen, wordt aan de Commissie toegekend voor een termijn van ... jaar met ingang van ... [datum van inwerkingtreding van de basiswetgevingshandeling of een andere door de medewetgevers vastgestelde datum]. De Commissie stelt uiterlijk negen maanden voor het einde van de termijn van ... jaar een verslag op over de bevoegdheidsdelegatie. De bevoegdheidsdelegatie wordt stilzwijgend met termijnen van dezelfde duur verlengd, tenzij het Europees Parlement of de Raad zich uiterlijk drie maanden voor het einde van elke termijn tegen deze verlenging verzet.

Optie 3:

De in (de) artikel(en) ... bedoelde bevoegdheid om gedelegeerde handelingen vast te stellen, wordt aan de Commissie toegekend voor een termijn van ... jaar met ingang van ... [datum van inwerkingtreding van de basiswetgevingshandeling of een andere door de medewetgevers vastgestelde datum].

3. Het Europees Parlement of de Raad kan de in (de) artikel(en) ... bedoelde bevoegdheidsdelegatie te allen tijde intrekken. Het besluit tot intrekking beëindigt de delegatie van de in dat besluit genoemde bevoegdheid. Het wordt van kracht op de dag na die van de bekendmaking ervan in het *Publicatieblad van de Europese Unie* of op een daarin genoemde latere datum. Het laat de geldigheid van de reeds van kracht zijnde gedelegeerde handelingen onverlet.

4. Vóór de vaststelling van een gedelegeerde handeling raadpleegt de Commissie de door elke lidstaat aangewezen deskundigen overeenkomstig de beginselen die zijn neergelegd in het Interinstitutioneel Akkoord van 13 april 2016 over beter wetgeven.
5. Zodra de Commissie een gedelegeerde handeling heeft vastgesteld, doet zij daarvan gelijktijdig kennisgeving aan het Europees Parlement en de Raad.
6. Een overeenkomstig (de) artikel(en) ... vastgestelde gedelegeerde handeling treedt alleen in werking indien het Europees Parlement noch de Raad daartegen binnen een termijn van [twee maanden] na de kennisgeving van de handeling aan het Europees Parlement en de Raad bezwaar heeft gemaakt, of indien zowel het Europees Parlement als de Raad voor het verstrijken van die termijn de Commissie hebben medegedeeld dat zij daartegen geen bezwaar zullen maken. Die termijn wordt op initiatief van het Europees Parlement of de Raad met [twee maanden] verlengd."⁵

C.1.2.3. Artikel dat moet worden toegevoegd wanneer de spoedprocedure van toepassing is

"Artikel [B] Spoedprocedure

1. Een overeenkomstig dit artikel vastgestelde gedelegeerde handeling treedt onverwijld in werking en is van toepassing zolang geen bezwaar wordt gemaakt overeenkomstig lid 2. In de kennisgeving van de gedelegeerde handeling aan het Europees Parlement en de Raad wordt vermeld om welke redenen wordt gebruikgemaakt van de spoedprocedure.
2. Het Europees Parlement of de Raad kan overeenkomstig de in artikel [A], lid 6, bedoelde procedure bezwaar maken tegen een gedelegeerde handeling. In dat geval trekt de Commissie de handeling onmiddellijk in na de kennisgeving van het besluit waarbij het Europees Parlement of de Raad bezwaar maakt."

⁵ Wanneer diverse bepalingen moeten worden vermeld als rechtsgrondslag in de tekst "6. Een op grond van (de) artikel(en) ... vastgestelde gedelegeerde handeling treedt alleen in werking...", dient de opsteller zorgvuldig te bepalen hoe hij het verband tussen deze bepalingen zal uitdrukken (bijv. "... op grond van de artikelen 4 en 6", "op grond van artikel 4 of artikel 6", "... op grond van de artikelen 4 en 5 of artikel 6"). In sommige gevallen kan het een eenvoudige en passende oplossing zijn het onderwerp "gedelegeerde handeling" in het meervoud te plaatsen (bijv. "6. Op grond van artikel 4 of artikel 6 vastgestelde gedelegeerde handelingen treden alleen in werking...").

C.2. MODELLEN VOOR BEPALINGEN MET BETREKKING TOT UITVOERINGSHANDELINGEN⁶

C.2.1. Uitvoeringshandelingen die aan de controle van de lidstaten zijn onderworpen

Deze modellen zijn bedoeld als richtsnoer voor het opstellen van de bepalingen betreffende uitvoeringshandelingen die moeten worden vastgesteld overeenkomstig [Verordening \(EU\) nr. 182/2011](#), en zijn als zodanig niet bindend. De verschillende onderdelen van de modellen kunnen naargelang het geval worden gebruikt en gecombineerd.

C.2.1.1. Overwegingen

C.2.1.1.1. Overweging die steeds moet voorkomen wanneer de basishandeling voorziet in uitvoeringsbevoegdheden die aan de controle van de lidstaten zijn onderworpen⁷

"(...) [De wetgever kan naargelang het geval de noodzaak om te voorzien in eenvormige voorwaarden nader motiveren] Om eenvormige voorwaarden te waarborgen voor de uitvoering (van deze/dit ...) [de basishandeling] (van ...) [de relevante bepalingen van de basishandeling], moeten aan de Commissie uitvoeringsbevoegdheden worden toegekend. Die bevoegdheden moeten worden uitgeoefend in overeenstemming met Verordening (EU) nr. 182/2011 van het Europees Parlement en de Raad*.

* Verordening (EU) nr. 182/2011 van het Europees Parlement en de Raad van 16 februari 2011 tot vaststelling van de algemene voorschriften en beginselen die van toepassing zijn op de wijze waarop de lidstaten de uitoefening van de uitvoeringsbevoegdheden door de Commissie controleren (PB L 55 van 28.2.2011, blz. 13, ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2011/182/oj>)."

⁶ Juridisch kader:

- Artikel 291 [VWEU](#)
- [Verordening \(EU\) nr. 182/2011](#) van het Europees Parlement en de Raad van 16 februari 2011 tot vaststelling van de algemene voorschriften en beginselen die van toepassing zijn op de wijze waarop de lidstaten de uitoefening van de uitvoeringsbevoegdheden door de Commissie controleren (PB L 55 van 28.2.2011, blz. 13, ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2011/182/oj>).

⁷ In sommige gevallen kent de wetgever de Commissie uitvoeringsbevoegdheden toe die niet zijn onderworpen aan de controle van de lidstaten; dit moet tot uiting komen in de overweging (of in een afzonderlijke overweging), zonder verwijzing naar [Verordening \(EU\) nr. 182/2011](#) (zie punt [C.2.2](#)).

C.2.1.1.2. Overwegingen die in specifieke gevallen moeten voorkomen

A. Keuze van de procedure

"(...) Voor de vaststelling van ... [de relevante uitvoeringshandelingen] moet de (raadplegingsprocedure) (onderzoeksprocedure) worden toegepast (teneinde ...) (aangezien die handelingen ...) [motivering van de uitzondering op artikel 2, lid 2 of lid 3, rekening houdend met de aard of de gevolgen van de uitvoeringshandeling]."

B. Onmiddellijk toepasselijke uitvoeringshandelingen

"(...) De Commissie moet onmiddellijk toepasselijke uitvoeringshandelingen vaststellen indien dit, in naar behoren gemotiveerde gevallen die verband houden met ... [uitvoeringsbevoegdheden als bedoeld in de relevante bepalingen van de basishandeling], om dwingende redenen van urgentie vereist is."

C.2.1.2. Artikelen

De bepalingen betreffende de toekenning van uitvoeringsbevoegdheden bestaan uit twee onderdelen:

- de toekenning van de bevoegdheden zelf;
- de details van de bij de uitoefening van die bevoegdheden te volgen procedure.

De bepalingen waarbij de uitvoeringsbevoegdheden worden toegekend, kunnen dichtbij de desbetreffende materiële bepalingen worden geplaatst, aan het einde van de desbetreffende hogere onderverdeling (deel, titel, hoofdstuk of afdeling), of bij de laatste bepalingen van de handeling. In ieder geval moet ervoor worden gezorgd dat dezelfde bevoegdheid niet meer dan een keer wordt toegekend.

De bepalingen met de details van de te volgen procedure worden aan het einde van de handeling geplaatst.

1. Artikel X

- A. Verplicht artikel (waarbij aan de Commissie uitvoeringsbevoegdheden worden toegekend⁸)

"Artikel [X]

... [omschrijving van de uitvoeringshandelingen]. Die uitvoeringshandelingen worden volgens de in artikel [Y], lid [y], bedoelde [raadplegingsprocedure/ onderzoeksprocedure] vastgesteld."

- B. Mogelijk artikel (waarbij ook in onmiddellijk toepasselijke uitvoeringshandelingen wordt voorzien)

"Artikel [X]

... [omschrijving van de uitvoeringshandelingen]. Die uitvoeringshandelingen worden volgens de in artikel [Y], lid [y], bedoelde [raadplegingsprocedure/ onderzoeksprocedure] vastgesteld.

Om naar behoren gemotiveerde dwingende redenen van urgentie [die verband houden met ...] stelt de Commissie volgens de in artikel [Y], lid [z], bedoelde procedure onmiddellijk toepasselijke uitvoeringshandelingen vast."⁹.

Wanneer de wetgever besluit gebruik te maken van de in artikel 8, lid 2, van [Verordening \(EU\) nr. 182/2011](#) bedoelde mogelijkheid om in de basishandeling een andere maximale geldigheidsduur voor onmiddellijk toepasselijke uitvoeringshandelingen vast te stellen, kan facultatief de volgende tweede alinea worden gebruikt:

"Artikel [X]

... [omschrijving van de uitvoeringshandelingen]. Die uitvoeringshandelingen worden volgens de in artikel [Y], lid [y], bedoelde [raadplegingsprocedure/ onderzoeksprocedure] vastgesteld.

Om naar behoren gemotiveerde dwingende redenen van urgentie [die verband houden met ...] stelt de Commissie volgens de in artikel [Y], lid [z], bedoelde procedure onmiddellijk toepasselijke uitvoeringshandelingen vast. Die handelingen blijven van kracht voor een termijn van ten hoogste ...".

⁸ Deze bepaling dient voor elke uitvoeringsbevoegdheid te worden ingevoegd.

⁹ In dit geval zullen die onmiddellijk toepasselijke uitvoeringshandelingen voor een termijn van ten hoogste zes maanden van kracht blijven.

2. Artikel Y

"Artikel [Y]

Comitéprocedure

[Wanneer het comité reeds bij bestaande wetgeving is ingesteld, wordt de volgende formule gehanteerd:]

1. De Commissie wordt bijgestaan door ... [naam van het comité] ingesteld bij ... [verwijzing naar de rechtshandeling waarbij het comité is ingesteld]. Dat comité is een comité in de zin van Verordening (EU) nr. 182/2011.

[Wanneer het comité nieuw is, wordt de volgende formule gehanteerd:]

1. De Commissie wordt bijgestaan door een comité. Dat comité is een comité in de zin van Verordening (EU) nr. 182/2011.

[Wanneer de basishandeling voorziet in de toepassing van de raadplegingsprocedure:]

2. Wanneer naar dit lid wordt verwezen, is artikel 4 van Verordening (EU) nr. 182/2011 van toepassing.

[Wanneer de wetgever besluit gebruik te maken van de in artikel 3, lid 5, tweede alinea, van [Verordening \(EU\) nr. 182/2011](#) bedoelde mogelijkheid, kan, onder de alternatieven die onder die bepaling kunnen vallen, voor de volgende formule worden gekozen:]

Wanneer het advies van het comité via een schriftelijke procedure dient te worden verkregen, wordt die procedure zonder gevolg beëindigd indien, binnen de termijn voor het uitbrengen van het advies, door de voorzitter van het comité daartoe wordt besloten of door (...) [aantal leden] (een meerderheid) [de soort meerderheid dient te worden vermeld: eenvoudige meerderheid, tweederdemeerderheid, enz.] van de leden van het comité daarom wordt verzocht.).

[Wanneer de basishandeling voorziet in de toepassing van de onderzoeksprocedure:]

3. Wanneer naar dit lid wordt verwezen, is artikel 5 van Verordening (EU) nr. 182/2011 van toepassing.

[Wanneer de wetgever besluit gebruik te maken van de in artikel 3, lid 5, tweede alinea, van [Verordening \(EU\) nr. 182/2011](#) bedoelde mogelijkheid, kan, onder de alternatieven die onder die bepaling kunnen vallen, voor de volgende formule worden gekozen:]

Wanneer het advies van het comité via een schriftelijke procedure dient te worden verkregen, wordt die procedure zonder gevolg beëindigd indien, binnen de termijn voor het uitbrengen van het advies, door de voorzitter van het comité daartoe wordt besloten of door (...) [aantal leden] (een meerderheid) [de soort meerderheid dient te worden vermeld: eenvoudige meerderheid, tweederdemeerderheid, enz.] van de leden van het comité daarom wordt verzocht.

[Wanneer de wetgever besluit gebruik te maken van de in artikel 5, lid 4, punt b), van [Verordening \(EU\) nr. 182/2011](#) bedoelde mogelijkheid om in de basishandeling te bepalen dat geen ontwerpuitvoeringshandeling mag worden aangenomen indien geen advies is uitgebracht, dient de volgende alinea te worden toegevoegd:]

Indien door het comité geen advies wordt uitgebracht, neemt de Commissie de ontwerpuitvoeringshandeling niet aan en is artikel 5, lid 4, derde alinea, van Verordening (EU) nr. 182/2011 van toepassing.

[Wanneer de basishandeling voorziet in de toepassing van de urgentieprocedure:]

4. Wanneer naar dit lid wordt verwezen, is artikel 8 van Verordening (EU) nr. 182/2011, in samenhang met [artikel 4/artikel 5] daarvan, van toepassing."

C.2.2. Uitvoeringshandelingen die niet aan de controle van de lidstaten zijn onderworpen

In bepaalde gevallen kent de wetgever in de basishandeling evenwel ook uitvoeringsbevoegdheden aan de Commissie toe die niet aan de controle van de lidstaten zijn onderworpen¹⁰; in dergelijke gevallen dient dit tot uitdrukking te komen in een specifieke overweging (of specifieke overwegingen) waarin met betrekking tot de bevoegdheden die niet aan dergelijke controle zijn onderworpen, niet wordt verwezen naar [Verordening \(EU\) nr. 182/2011](#).

¹⁰ Bijvoorbeeld uitvoeringshandelingen met betrekking tot mededingingsaangelegenheden op het gebied van de landbouw, aanbestedingen, enz.

De modellen hierna zijn bedoeld om te worden gebruikt in samenhang met de modellen betreffende uitvoeringshandelingen die aan de controle van de lidstaten zijn onderworpen.

OVERWEGINGEN

Overwegingen die steeds moeten voorkomen:

- (1) wanneer **geen** van de in de basishandeling aan de Commissie toegekende uitvoeringsbevoegdheden aan de controle van de lidstaten is onderworpen:

"(...) [De wetgever kan naargelang het geval de noodzaak om te voorzien in eenvormige voorwaarden nader motiveren] Om eenvormige voorwaarden te waarborgen voor de uitvoering (van deze/dit ...) [de basishandeling] (van ...) [de relevante bepalingen van de basishandeling]], moeten aan de Commissie uitvoeringsbevoegdheden worden toegekend."

- (2) wanneer **sommige** van de in de basishandeling aan de Commissie toegekende uitvoeringsbevoegdheden **niet** aan de controle van de lidstaten zijn onderworpen, maar **andere wel**:

"(...) [De wetgever kan naargelang het geval de noodzaak om te voorzien in eenvormige voorwaarden nader motiveren] Om eenvormige voorwaarden te waarborgen voor de uitvoering (van deze/dit ...) [de basishandeling] (van ...) [de relevante bepalingen van de basishandeling], moeten aan de Commissie uitvoeringsbevoegdheden worden toegekend.

(...) De uitvoeringsbevoegdheden met betrekking tot ... [de relevante bepalingen van de basishandeling waarbij aan de Commissie uitvoeringsbevoegdheden worden toegekend die aan de controle van de lidstaten zijn onderworpen] moeten worden uitgeoefend overeenkomstig Verordening (EU) nr. 182/2011 van het Europees Parlement en de Raad*.

* Verordening (EU) nr. 182/2011 van het Europees Parlement en de Raad van 16 februari 2011 tot vaststelling van de algemene voorschriften en beginselen die van toepassing zijn op de wijze waarop de lidstaten de uitoefening van de uitvoeringsbevoegdheden door de Commissie controleren (PB L 55 van 28.2.2011, blz. 13, ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2011/182/oj>)."

C.3. CODIFICATIE: STANDAARDTEKSTEN¹¹

C.3.1. Titel

1. Onder de titel van een handeling ter codificatie wordt vermeld dat het een codificatie betreft¹².

Voorbeeld:

**"VERORDENING [(EU)/(EU, Euratom)] [2015]/[1] VAN HET EUROPEES
PARLEMENT EN DE RAAD
van ...
[betreffende ...]
(codificatie)"**

2. De titel van een codificatie kan, zo nodig, worden bijgewerkt.

Voorbeeld:

Richtlijn 78/933/EEG van de Raad van 17 oktober 1978 **inzake de onderlinge aanpassing van de wetgevingen der Lid-Statens** betreffende de installatie van verlichtings- en lichtsignaalinrichtingen van landbouw- of bosbouwtrekkers op wielen

is gecodificeerd bij:

Richtlijn 2009/61/EG van het Europees Parlement en de Raad van 13 juli 2009 betreffende de installatie van verlichtings- en lichtsignaalinrichtingen van landbouw- of bosbouwtrekkers op wielen

¹¹ Juridisch kader: [Interinstitutioneel akkoord van 20 december 1994 - Versnelde werkwijze voor de officiële codificatie van wetsteksten](#) (PB C 102 van 4.4.1996, blz. 2).

¹² De vermelding "(codificatie)" maakt **geen** deel uit van de titel.

C.3.2. Overwegingen

C.3.2.1. Eerste overweging

"(1) [Verordening/Richtlijn/Beschikking/Besluit] ...* is [herhaaldelijk en] ingrijpend gewijzigd**. Ter wille van de duidelijkheid en een rationele ordening van de tekst dient tot codificatie van [die verordening/die richtlijn/die beschikking/dat besluit] te worden overgegaan.

* [Verordening/Richtlijn/Besluit] ... (PB L ...).

** Zie [deel A van] bijlage [N]."

NB: Indien de titel van de te codificeren handeling is gewijzigd, luidt de bijbehorende voetnoot als volgt:

"* [Verordening/Richtlijn/Beschikking/Besluit] ... (PB L ...). De oorspronkelijke titel luidde "...". Deze is gewijzigd [wijzigingshandeling] (PB L ..., blz. ...)."

C.3.2.2. Laatste overweging in geval van codificatie van een richtlijn

"(...) Deze richtlijn dient de verplichtingen van de lidstaten met betrekking tot de in deel B van bijlage [N] genoemde termijnen voor omzetting in intern recht [en toepassingsdatum (toepassingsdata)] van de aldaar genoemde richtlijnen onverlet te laten,".

NB: Andere reeds in de te codificeren handeling voorkomende of normaliter in een nieuwe handeling op te nemen standaardoverwegingen worden in voorkomend geval ook in de handeling ter codificatie opgenomen. Zij kunnen, zo nodig, worden aangepast of bijgewerkt.

C.3.3. Artikelen

C.3.3.1. Artikel tot intrekking van een verordening of beschikking/besluit

"Artikel ...

[Verordening/Beschikking/Besluit] ... wordt ingetrokken.

Verwijzingen naar [de ingetrokken verordening / de ingetrokken beschikking / het ingetrokken besluit] gelden als verwijzingen naar [de onderhavige verordening / het onderhavige besluit] en worden gelezen volgens de concordantietabel in bijlage [O].".

C.3.3.2. Artikel tot intrekking van een richtlijn

"Artikel ...

Richtlijn ..., zoals gewijzigd bij de in deel A van bijlage [N] genoemde [richtlijn(en) / handelingen], wordt ingetrokken, onverminderd de verplichtingen van de lidstaten met betrekking tot de in deel B van bijlage [N] genoemde termijnen voor omzetting in intern recht [en toepassingsdatum (toepassingsdata)] van de aldaar genoemde richtlijnen.

Verwijzingen naar de ingetrokken richtlijn gelden als verwijzingen naar de onderhavige richtlijn en worden gelezen volgens de concordantietabel in bijlage [O].".

NB: In een handeling ter codificatie kunnen geen nieuwe standaardartikelen worden opgenomen, maar het is wel mogelijk bestaande standaardartikelen bij te werken.

C.3.4. Standaardbijlagen in geval van codificatie

C.3.4.1. In codificaties van een verordening of beschikking/besluit

"BIJLAGE [N]

Ingetrokken [verordening/beschikking/besluit]
met [overzicht van de achtereenvolgende wijzigingen ervan/met de wijziging ervan]

[Verordening/Beschikking/Besluit] ... [van de Raad] [van het Europees Parlement en de Raad] (PB L ...)	
[Verordening/Beschikking/Besluit] ... [van de Raad] [van het Europees Parlement en de Raad] (PB L ...)	[Uitsluitend ...]
[Toetredingsakte ...]	[Uitsluitend ...]"

C.3.4.2. In codificaties van een richtlijn

"BIJLAGE [N]

Deel A

Ingetrokken richtlijn
met [overzicht van de achtereenvolgende wijzigingen ervan/met de wijziging ervan]
(bedoeld in artikel ...)

Richtlijn ... [van de Raad] [van het Europees Parlement en de Raad] (PB L ...)	
Richtlijn ... [van de Raad] [van het Europees Parlement en de Raad] (PB L ...)	[Uitsluitend ...]
[Toetredingsakte ...]	[Uitsluitend ...]

Deel B

Termijnen voor omzetting in intern recht [en toepassingsdatum (toepassingsdata)]

(bedoeld in artikel ...)

Richtlijn	Omzettingstermijn	[Toepassingsdatum]
		..."

C.3.4.3. In alle handelingen ter codificatie

"BIJLAGE [O]

Concordantietabel

[Verordening/Beschikking/Besluit/Richtlijn] ... [Deze verordening/Dit besluit/Deze richtlijn]

Artikel ... [, lid...]

Artikel ... [, lid...]

Artikel ... [, lid...]

Artikel ... [, lid...]

...

[Bijlage ...]

[Bijlage ...]

-

[Bijlage ...]

-

[Bijlage ...]".

C.4. HERSCHIKKING: STANDAARDTEKSTEN¹³

C.4.1. Titel

Onder de titel van een handeling ter herschikking wordt vermeld dat het een herschikking betreft¹⁴.

Voorbeeld:

**"VERORDENING [(EU)/(EU, Euratom)] [2015]/[1] VAN HET EUROPEES
PARLEMENT EN DE RAAD
van ...
betreffende ...
(herschikking)"**

C.4.2. Standaardoverwegingen en -artikelen in geval van herschikking van richtlijnen

C.4.2.1. Eerste overweging

(a) Indien de te herschikken richtlijn is gewijzigd:

"(1) Richtlijn [(EU)/(EU, Euratom)] [2015]/[1] ...* is [herhaaldelijk en] ingrijpend gewijzigd**. Aangezien nieuwe wijzigingen nodig zijn, dient ter wille van de duidelijkheid tot herschikking van die richtlijn te worden overgegaan.

* Richtlijn ... (PB L ...).

** Zie deel A van bijlage [N]."

¹³ Juridisch kader: [Interinstitutioneel akkoord van 28 november 2001 over een systematischer gebruik van de herschikking van besluiten](#) (PB C 77 van 28.3.2002, blz. 1).

¹⁴ De vermelding "(herschikking)" maakt **geen** deel uit van de titel.

(b) Indien de te herschikken richtlijn niet is gewijzigd:

"(1) Richtlijn [(EU)/(EU, Euratom)] [2015]/[1] ...* moet op verscheidene punten worden gewijzigd. Ter wille van de duidelijkheid dient tot herschikking van die richtlijn te worden overgegaan.

* Richtlijn ... (PB L ...)."

C.4.2.2. Slotoverwegingen

Voorlaatste overweging

"(...) De verplichting tot omzetting van deze richtlijn in intern recht dient te worden beperkt tot de bepalingen die ten opzichte van de vorige richtlijn(en) materieel zijn gewijzigd. De verplichting tot omzetting van de ongewijzigde bepalingen vloeit voort uit de vorige richtlijn(en)."

Laatste overweging

"(...) Deze richtlijn dient de verplichtingen van de lidstaten met betrekking tot de in [deel B van] bijlage [N] genoemde termijn(en) voor omzetting in intern recht [en toepassingsdatum (toepassingsdata)] van de aldaar genoemde richtlijn(en) onverlet te laten,".

C.4.2.3. Artikelen voorafgaande aan het slotartikel betreffende de adressaten

*"Artikel [X]"¹⁵
Omzetting*

Model A *(wanneer het niet van wezenlijk belang is dat de nationale bepalingen in alle lidstaten vanaf dezelfde datum worden toegepast)*

1. De lidstaten doen de nodige wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen in werking treden om uiterlijk [dag/maand/jaar] aan (de) artikel(en) ... en (de) bijlage(n) ...¹⁶ te voldoen. Zij delen de Commissie de tekst van die bepalingen onmiddellijk mee.

Wanneer de lidstaten die bepalingen aannemen, wordt in die bepalingen zelf of bij de officiële bekendmaking ervan naar deze richtlijn verwezen. In de bepalingen wordt tevens vermeld dat verwijzingen in bestaande wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen naar de bij deze richtlijn ingetrokken richtlijn(en), gelden als verwijzingen naar de onderhavige richtlijn. De regels voor die verwijzing en de formulering van die vermelding worden vastgesteld door de lidstaten.

2. De lidstaten delen de Commissie de tekst van de belangrijkste bepalingen van intern recht mee die zij op het onder deze richtlijn vallende gebied vaststellen.

¹⁵ In herschikkingen wordt deze formule gebruikt in plaats van de formule in punt [C.13](#). De formule in het Commissievoorstel kan verschillend zijn.

¹⁶ De artikelen en bijlagen vermelden die ten opzichte van de ingetrokken richtlijn(en) materieel zijn gewijzigd.

Model B *(wanneer het van wezenlijk belang is dat de nationale bepalingen in alle lidstaten vanaf dezelfde datum worden toegepast)*

1. De lidstaten dienen uiterlijk [dag/maand/jaar] de nodige wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen vast te stellen en bekend te maken om aan (de) artikel(en) ... en (de) bijlage(n) ...¹⁷ te voldoen. Zij delen de Commissie de tekst van die bepalingen onmiddellijk mee.

Zij passen die bepalingen toe vanaf [dag/maand/jaar].

Wanneer de lidstaten die bepalingen aannemen, wordt in die bepalingen zelf of bij de officiële bekendmaking ervan naar deze richtlijn verwezen. In de bepalingen wordt tevens vermeld dat verwijzingen in bestaande wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen naar de bij deze richtlijn ingetrokken richtlijn(en), gelden als verwijzingen naar de onderhavige richtlijn. De regels voor die verwijzing en de formulering van die vermelding worden vastgesteld door de lidstaten.

2. De lidstaten delen de Commissie de tekst van de belangrijkste bepalingen van intern recht mee die zij op het onder deze richtlijn vallende gebied vaststellen.

¹⁷ De artikelen en bijlagen vermelden die ten opzichte van de ingetrokken richtlijn(en) materieel zijn gewijzigd.

Artikel [Y]
Intrekking

Richtlijn (De Richtlijnen) ... [, zoals gewijzigd bij de in deel A van bijlage [N] genoemde richtlijn(en)/handelingen/....] wordt (worden)¹⁸ met ingang van ...¹⁹ ingetrokken, onverminderd de verplichtingen van de lidstaten met betrekking tot de in [deel B van] bijlage [N] genoemde termijn(en) voor omzetting in intern recht [en toepassingsdatum (toepassingsdata)] van de aldaar genoemde richtlijn(en).

²⁰Verwijzingen naar de ingetrokken richtlijn(en) gelden als verwijzingen naar de onderhavige richtlijn en worden gelezen volgens de concordantietabel in bijlage [O].

Artikel [Z]
Inwerkingtreding en toepassing

Deze richtlijn treedt in werking op de [twintigste] dag [na die] van de bekendmaking ervan in het *Publicatieblad van de Europese Unie*.

Artikel (De artikelen) ... en (de) bijlage(n) ...²¹ zijn van toepassing met ingang van ...²²."

¹⁸ Hanteer de formule "voor de door deze richtlijn gebonden lidstaten" in geval van een herschikking, en dus wijziging, van een bestaande handeling die onder het derde deel, titel V, VWEU valt, en reeds bindend is voor Ierland (zie punt [C.12.2](#) betreffende het invoegen van een specifieke overweging voor Ierland).

¹⁹ Wanneer model A van artikel [X] wordt gebruikt, de dag volgende op de in artikel [X], lid 1, eerste alinea, genoemde datum vermelden.
Wanneer model B van artikel [X] wordt gebruikt, de in artikel [X], lid 1, tweede alinea, genoemde datum vermelden.

²⁰ Hanteer de formule "voor de door deze richtlijn gebonden lidstaten" in geval van een herschikking, en dus wijziging, van een bestaande handeling die onder het derde deel, titel V, VWEU valt, en reeds bindend is voor Ierland (zie punt [C.12.2](#) betreffende het invoegen van een specifieke overweging voor Ierland).

²¹ De artikelen en bijlagen vermelden die ongewijzigd zijn ten opzichte van de ingetrokken richtlijn(en).

²² Wanneer model A van artikel [X] wordt gebruikt, de dag volgende op de in artikel [X], lid 1, eerste alinea, genoemde datum vermelden.
Wanneer model B van artikel [X] wordt gebruikt, de in artikel [X], lid 1, tweede alinea, genoemde datum vermelden.

C.4.3. Standaardoverwegingen en -artikelen in geval van herschikking van verordeningen en beschikkingen/besluiten

C.4.3.1. Eerste overweging

(a) Indien de te herschikken verordening of beschikking of het te herschikken besluit is gewijzigd:

"(1) [Verordening/Beschikking/Besluit] [(EU)/(EU, Euratom)] [2015]/[1] ...* is [herhaaldelijk en] ingrijpend gewijzigd**. Aangezien nieuwe wijzigingen nodig zijn, dient ter wille van de duidelijkheid tot herschikking van [die verordening/die beschikking /dat besluit] te worden overgegaan.

* [Verordening/Beschikking/Besluit] ... (PB L ...).

** Zie bijlage [N]."

(b) Indien de te herschikken verordening of beschikking of het te herschikken besluit niet is gewijzigd:

"(1) [Verordening/Beschikking/Besluit] [(EU)/(EU, Euratom)] [2015]/[1] ...* moet op verscheidene punten worden gewijzigd. Ter wille van de duidelijkheid dient tot herschikking van [die verordening / die beschikking /dat besluit] te worden overgegaan.

* [Verordening/Beschikking/Besluit] ... (PB L ...). "

C.4.3.2. Artikel voorafgaande aan het slotartikel betreffende de inwerkingtreding

*"Artikel [Y]
Intrekking*

[Verordening (De Verordeningen) / Beschikking / Besluit) (De Beschikkingen / De Besluiten)] ...
[wordt/worden] ingetrokken.

Verwijzingen naar [de ingetrokken verordening(en) / de ingetrokken beschikking(en) / het (de) ingetrokken besluit(en)] gelden als verwijzingen naar [de onderhavige verordening / het onderhavige besluit] en worden gelezen volgens de concordantietabel in bijlage [O]."

C.4.4. Bijlagen

C.4.4.1. In handelingen ter herschikking van een richtlijn

(a) die is gewijzigd

"BIJLAGE [N]

Deel A

Ingetrokken richtlijn
met [overzicht van de achtereenvolgende wijzigingen ervan / met de wijziging ervan]
(bedoeld in artikel [Y])

Richtlijn ... [van de Raad] [van het Europees Parlement en de Raad] (PB L ...)	
Richtlijn ... [van de Raad] [van het Europees Parlement en de Raad] (PB L)	[Uitsluitend ...]
[Toetredingsakte ...]	[Uitsluitend ...]

Deel B

Termijnen voor omzetting in intern recht [en toepassingsdatum (toepassingsdata)]

(bedoeld in artikel [Y])

Richtlijn	Omzettingstermijn	[Toepassingsdatum]
		..."

(b) die niet is gewijzigd

"BIJLAGE [N]

Termijn voor omzetting in intern recht [en toepassingsdatum]

(bedoeld in artikel [Y])

Richtlijn	Omzettingstermijn	[Toepassingsdatum]
		..."

C.4.4.2. In handelingen ter herschikking van een verordening of beschikking die of besluit dat is gewijzigd

"BIJLAGE [N]

Ingetrokken [verordening/beschikking/besluit])
met [overzicht van de achtereenvolgende wijzigingen ervan / met de wijziging ervan]

[Verordening/Beschikking/Besluit] ... [van de Raad] [van het Europees Parlement en de Raad] (PB L ...)	
[Verordening/Beschikking/Besluit] ... [van de Raad] [van het Europees Parlement en de Raad] (PB L ...)	[Uitsluitend ...]
[Toetredingsakte ...]	[Uitsluitend ...]"

C.4.4.3. In alle handelingen ter herschikking

"BIJLAGE [O]

Concordantietabel

[Verordening/Beschikking/Besluit/Richtlijn] ...	[Deze verordening/Dit besluit/Deze richtlijn]
Artikel ... [, lid ...]	Artikel ... [, lid ...]
Artikel ... [, lid ...]	Artikel ... [, lid ...]
...	
[Bijlage ...]	[Bijlage ...]
-	[Bijlage ...]
-	[Bijlage ...]".

C.5. MODELTEKSTEN BETREFFENDE HET SUBSIDIARITEITS- EN HET EVENREDIGHEIDSBEGINSEL

C.5.1. Subsidiariteit en evenredigheid

Standaardoverweging:

"(...) Daar de doelstellingen van [deze verordening/deze richtlijn/dit besluit] ... [zo nodig vermelding van de doelstellingen] niet voldoende door de lidstaten kunnen worden verwezenlijkt ... [vermelding van de redenen], maar vanwege ... [vermelding van de omvang of de gevolgen van het optreden] beter door de Unie kunnen worden verwezenlijkt, kan de Unie, overeenkomstig het in artikel 5 van het Verdrag betreffende de Europese Unie neergelegde subsidiariteitsbeginsel, maatregelen nemen. Overeenkomstig het in hetzelfde artikel neergelegde evenredigheidsbeginsel gaat [deze verordening/deze richtlijn/dit besluit] niet verder dan nodig is om die doelstellingen te verwezenlijken."

Benadrukt moet worden dat het vaste gedeelte van deze standaardoverweging in wezen de bewoordingen overneemt van de toepasselijke bepalingen van het VEU. In de concrete overweging moet specifiek worden vermeld om welke redenen de door het ontwerp van wetgevingshandeling nagestreefde doelstellingen beter op Unieniveau kunnen worden verwezenlijkt.²³ Het voor de vermelding van die redenen bedoelde variabele gedeelte van de overweging moet dan ook zorgvuldig worden vervolledigd.

Die redenen kunnen ook in andere overwegingen worden vermeld. In dat geval kan het nuttig zijn om in de standaardoverweging naar die andere overwegingen te verwijzen (bijv. "Om de hierboven uiteengezette redenen ...").²⁴

²³ Zie voor de vermelding van de redenen waarom de handeling strookt met het subsidiariteitsbeginsel ook met name:

- de in punt [10.15](#) GPH uiteengezette beginselen;
- het [arrest van het Hof van Justitie van 4 mei 2016, Polen/Parlement en Raad, C-358/14](#), ECLI:EU:C:2016:323, punten 111 tot en met 125, en de [conclusie van de advocaat-generaal in die zaak](#), ECLI:EU:C:2015:848, punten 172 tot en met 188.

²⁴ In gevallen waarin nationale parlementen gemotiveerde adviezen hebben uitgebracht die een aantal stemmen vertegenwoordigen dat gelijk is aan of groter is dan de in artikel 7, lid 3, van Protocol nr. 2 betreffende de toepassing van de beginselen van subsidiariteit en evenredigheid genoemde drempels, moeten bijzondere overwegingen worden toegevoegd die aangeven waarom de behandeling van het ontwerp van wetgevingshandeling wordt voortgezet.

C.5.2. Evenredigheid²⁵

Standaardoverweging:

"(...) Overeenkomstig het evenredigheidsbeginsel is het, teneinde de fundamentele doelstelling ... [vermelding van deze algemene doelstelling] te verwezenlijken, noodzakelijk en passend ... [vermelding van de in de handeling vervatte maatregelen] te regelen. [Deze verordening/Deze richtlijn/Dit besluit] gaat overeenkomstig artikel 5, lid 4, van het Verdrag betreffende de Europese Unie niet verder dan nodig is om de beoogde doelstellingen te verwezenlijken."

C.5.3. Afwijking van de wachtermijn voor met redenen omklede adviezen van de nationale parlementen

Standaardoverweging:

"(...) Gezien ... [vermeld de redenen voor de urgentie van de kwestie] wordt het passend geacht gebruik te maken van de uitzondering op de periode van acht weken waarin is voorzien door artikel 4 van Protocol nr. 1 betreffende de rol van de nationale parlementen in de Europese Unie, gehecht aan het Verdrag betreffende de Europese Unie, aan het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie en aan het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap voor Atoomenergie."

In specifieke gevallen kan een andere formule worden gebruikt.

In dat geval moet de standaardaanhaling betreffende de toezending van het ontwerp van wetgevingshandeling aan de nationale parlementen eveneens worden gebruikt.

²⁵ Zie voor de vermelding van de redenen voor de evenredigheid van een handeling ook de in punt [10.15](#) GPH uiteengezette beginselen.

C.6. MODELTEKSTEN BETREFFENDE RAADPLEGINGEN DIE NIET IN DE VERDRAGEN WORDEN VOORGESCHREVEN

Standaardoverweging:

"(...) Overeenkomstig [artikel 42, lid 1, van Verordening (EU) 2018/1725 / artikel 42, leden 1 en 2, van Verordening (EU) 2018/1725 /...] [is/zijn] [de Europese Toezichthouder voor gegevensbescherming/de Europese Toezichthouder voor gegevensbescherming en het Europees Comité voor gegevensbescherming/...] geraadpleegd, en op [datum van het(de) advies(zen)] [*] [heeft hij / hebben zij] [een/hun advies/hun adviezen] uitgebracht.

[_____

* [PB C .../...]"

Zie in dit verband punt D.2.5.4.

C.7. STANDAARDTEKST BETREFFENDE DEFINITIES

Definities worden vaak bijeengebracht in een specifiek artikel (zie punt [14](#) GPH), dat eruitziet als volgt:

"Artikel [3]

Definities

Voor de toepassing van [deze verordening/deze richtlijn/dit besluit] wordt verstaan onder:

- 1) '...': [statische definitie]
- 2) '...': ... in de zin van [artikel 4, lid 1, punt 43, van Verordening (EU) nr. 575/2013]; [dynamische definitie]

..."

De punten worden genummerd met Arabische cijfers gevolgd door een haakje. Indien er verdere onderverdelingen noodzakelijk zijn, wordt er gebruikgemaakt van kleine letters gevolgd door een haakje voor het tweede niveau, en kleine Romeinse cijfers gevolgd door een haakje voor het derde niveau.

"Voor de toepassing van [deze verordening/deze richtlijn/dit besluit] wordt verstaan onder:

1) ...

a) ...

i) ..."

In bijzondere gevallen kunnen definities op een andere wijze worden weergegeven.

Soms gelden definities enkel voor een hogere onderverdeling van een handeling (deel, titel, hoofdstuk of afdeling). Die definities worden bij voorkeur opgenomen in het artikel met de definities, maar kunnen ook aan het begin van de toepasselijke onderverdeling staan, en wel als volgt: "Voor de toepassing van deze [afdeling] wordt verstaan onder: "...":". Ongeacht de gebruikte methode werpen dergelijke definities ook andere vragen op, zoals met name of het nuttig is een definitie enkel te laten gelden voor een bepaalde onderverdeling indien de gedefinieerde term daadwerkelijk enkel in die onderverdeling wordt gebruikt, welke betekenis moet worden gegeven aan de gedefinieerde term indien deze ook in een andere onderverdeling van de tekst voorkomt, ...

C.8. BEPALINGEN VAN WIJZIGINGSHANDELINGEN

C.8.1. Inleidende formule

C.8.1.1. Wanneer een handeling op meerdere plaatsen wordt gewijzigd

"[Verordening/Richtlijn/Besluit] ... wordt als volgt gewijzigd:

1) in artikel [3, lid 1],

2) in artikel 4, ...

...".

C.8.1.2. Wanneer een passage op meerdere plaatsen wordt gewijzigd

De punten worden genummerd met Arabische cijfers gevolgd door een haakje voor het eerste niveau, kleine letters gevolgd door een haakje voor het tweede niveau, en kleine Romeinse cijfers gevolgd door een haakje voor het derde niveau.

"[1]) [Artikel .../Lid .../De [eerste] alinea/...] wordt als volgt gewijzigd:

a) ...

i) ..."

Voor een voorbeeld van een combinatie van meerdere wijzigingen van een handeling en een passage, zie punt [18.1](#) GPH.

C.8.2. Vervanging²⁶

— "Artikel [3] [van Verordening...] wordt vervangen door:

"Artikel [3]

... ."

— In artikel [3] [van Verordening...] wordt [lid .../de [eerste] alinea/het inleidend gedeelte/de aanhef/de inleidende zin] vervangen door:

"[1.]"²⁷

²⁶ Wanneer in de nieuwe tekst wordt verwezen naar een in het Publicatieblad bekendgemaakte handeling die nog niet in de te wijzigen handeling is vermeld, wordt de voetnoot aangegeven met een asterisk (*) en wordt **direct onder de nieuwe tekst** vóór de afsluitende aanhalingstekens de volgende vermelding geplaatst:

"... [nieuwe tekst]* ...

* ... (PB L ...)."

²⁷ Wanneer de eerste alinea van een genummerd lid vervangen wordt, wordt het nummer van dat lid niet vermeld in de nieuwe tekst. Voorbeeld:

"In artikel 3, lid 2, van Verordening..., wordt de eerste alinea vervangen door:

"De Commissie neemt alle nodige maatregelen ..."

- "In [artikel 3] [van Verordening...], [wordt/worden] [het woord/de woorden] "..."
vervangen door "...".²⁸
- "In [artikel 3] [van Verordening...], wordt de datum "..." vervangen door "...".

C.8.3. Invoeging

C.8.3.1. Modelteksten

- "Het volgende artikel²⁹ wordt ingevoegd [in Verordening ...]:

"Artikel [10 bis]

...".
- "Het volgende artikel wordt in [hoofdstuk VI van Verordening ...] ingevoegd³⁰:

"Artikel [10 bis]

...".
- "[In artikel 3] [van Verordening ...] wordt het volgende streepje [na het [tweede] streepje
/ voor het [eerste] streepje] ingevoegd:³¹

"– ...".
- "[In artikel 3] [van Verordening ...] [wordt/worden] [het woord/de woorden] "..."
ingevoegd [na het woord "..."] [tussen het woord "... en het woord "...]."³²

²⁸ Voor de nadelen van het vervangen van één of meer woorden, zie punt [18.13.1](#) GPH.

²⁹ Bij complexe wijzigingen kan het vermelden van het nummer van de in te voegen bepaling de leesbaarheid van de wijzigingshandeling bevorderen en de latere consolidatie vergemakkelijken.

³⁰ Alleen te gebruiken indien het nodig is nader te bepalen in welke onderdeel van de tekst het nieuwe artikel moet worden ingevoegd.

³¹ Een streepje invoegen kan gevolgen hebben voor interne of externe verwijzingen naar de streepjes die daarop volgen. Bij een dergelijke invoeging moet daarom de nodige zorgvuldigheid in acht worden genomen.

³² Voor de nadelen van het invoegen van één of meer woorden, zie punt [18.13.1](#) GPH.

C.8.3.2. Nummering

Wanneer artikelen, leden of andere onderverdelingen die worden aangeduid met een cijfer of een letter, worden ingevoegd in het dispositief van een reeds vastgestelde handeling, krijgen zij het nummer of de letter van de voorafgaande onderverdeling van hetzelfde niveau, welk nummer of welke letter wordt gevolgd door de woorden *bis*, *ter*, *quater*, *quinqües*, *sexies*, *septies* enz. (bijv. "artikel 1 bis").³³ (voor een volledige lijst van de Latijnse nummering, zie bijlage B bij de Interinstitutionele schrijfwijzer). In het uitzonderlijke geval waarin met een cijfer of letter aangeduide artikelen, leden of andere onderverdelingen worden ingevoegd vóór een onderverdeling van hetzelfde niveau die op de eerste plaats komt, worden zij aangeduid als "artikel -1", "artikel -1 bis", "lid -1", "lid -1 bis", "punt -a", "punt -a bis" enz.³⁴

Wanneer artikelen, leden of andere onderverdelingen die worden aangeduid met een cijfer of een letter, worden ingevoegd, is het raadzaam de daaropvolgende artikelen, leden of andere onderverdelingen **niet te hernummeren**; in andere handelingen kunnen immers reeds verwijzingen naar die bepalingen voorkomen (zie punt [18.2](#) GPH). Alleen bij een codificatie of een herschikking wordt er hernummerd.

C.8.4. Toevoeging

C.8.4.1. Modelteksten

— "Aan artikel [3] [van Verordening ...], wordt het volgende lid³⁵ toegevoegd:

"[4.] ...".

— "Aan artikel [3] [van Verordening ...], wordt de volgende alinea toegevoegd:

"...".

³³ Een tweede aanvullende aanduiding is nodig wanneer dezelfde nummeringsmethode reeds werd gebruikt voor de vorige onderverdeling van hetzelfde niveau. Bijv., een nieuw artikel, ingevoegd tussen artikel 1 bis en artikel 1 ter, wordt "artikel 1 bis bis" genoemd.

³⁴ Bij complexere invoegingen die aan een eerder ingevoegde bepaling met Latijnse nummering voorafgaan, kan ook het "-"-teken worden gebruikt, bijvoorbeeld de invoeging van "artikel 1 -bis" tussen artikel 1 en artikel 1 bis.

³⁵ Bij complexe wijzigingen kan het vermelden van het nummer van de toe te voegen bepaling de leesbaarheid van de wijzigingshandeling bevorderen en de latere consolidatie vergemakkelijken.

C.8.4.2. Nummering

Wanneer artikelen, leden of andere onderverdelingen die worden aangeduid met een cijfer of een letter, worden toegevoegd aan het dispositief van een reeds vastgestelde handeling, krijgen zij het nummer dat of de letter die volgt op het nummer respectievelijk de letter van de voorafgaande onderverdeling van hetzelfde niveau.³⁶

C.8.5. Schrapping³⁷

C.8.5.1. Modelteksten

Voor het louter schrappen van een bepaling of een onderdeel van een bepaling kunnen de volgende bewoordingen worden gebruikt:

- "[In Verordening ...] wordt artikel [3] geschrapt."
- "In artikel [3] [van Verordening ...], wordt [lid .../de [eerste] alinea/...] geschrapt."
- "In artikel [3] [van Verordening ...], wordt de [eerste] zin geschrapt."
- "In artikel [3] [van Verordening ...], [wordt/worden] [het woord/de woorden] "..."
geschrapt."³⁸

Evenzo kan bij het schrappen van een hogere onderverdeling (deel, titel, hoofdstuk, afdeling) in principe worden gebruikgemaakt van bewoordingen zoals "in [Verordening ...] wordt hoofdstuk [III] geschrapt." Toch kan het in bepaalde gevallen voor de lezer onduidelijk zijn of de schrapping betrekking heeft op de hogere onderverdeling met alle daarin vervatte artikelen dan wel enkel betrekking heeft op de onderverdeling als zodanig, waarbij de daarin vervatte artikelen behouden blijven. In dat geval kan een van de volgende bewoordingen worden gebruikt om de met de schrapping beoogde doelstelling te verduidelijken en de rechtszekerheid te verhogen:

- "[Hoofdstuk] [III], dat de artikelen [12 tot en met 15] omvat, wordt geschrapt."
- "[Hoofdstuk] [III] wordt geschrapt als onderverdeling en de daarin vervatte artikelen [12 tot en met 15] maken nu deel uit van [hoofdstuk] [II]."

³⁶ Indien, in uitzonderlijke gevallen, het hogere nummer of de volgende letter in het verleden was toegekend aan een bepaling die inmiddels is geschrapt, krijgt de toegevoegde tekst het nummer of de letter van de daaraan voorafgaande bepaling van hetzelfde niveau, gevolgd, naargelang het geval, door *bis*, *ter*, *quater*, *quinquies*, *sexies*, *septies* enz. (zie punt [18.2](#) GPH).

³⁷ Wat betreft de noodzaak om in de overwegingen de redenen voor schrapping te vermelden, zie punt [10.6](#) GPH.

³⁸ Voor de nadelen van het vervangen van één of meer woorden, zie punt [18.13.1](#) GPH.

C.8.5.2. Nummering

Wanneer artikelen, leden, andere basisonderverdelingen of lagere onderverdelingen die met een cijfer of een letter zijn aangeduid, dan wel hogere onderverdelingen worden geschrapt, is het raadzaam de daaropvolgende artikelen, leden, andere basisonderverdelingen of lagere onderverdelingen dan wel hogere onderverdelingen **niet te hernummeren**; in andere handelingen kunnen immers reeds verwijzingen naar die bepalingen voorkomen (zie punt [18.2](#) GPH). Alleen bij een codificatie of een herschikking wordt er hernummerd.

C.8.6. Wanneer één of meer bijlagen worden gewijzigd

C.8.6.1. Standaardpresentatie (wijzigingen in een bijlage)

— Specifieke wijzigingen in een bijlage

In de artikelen van de wijzigingshandeling in te voegen tekst:

"[De bijlage(n)/Bijlage.../De bijlagen...] [bij Verordening (EU) ...] [wordt/worden] gewijzigd overeenkomstig [de bijlage/bijlage ...] bij deze verordening."

In de bijlage bij de wijzigingshandeling in te voegen tekst:

"BIJLAGE [...]

[De bijlage(n)/Bijlage.../De bijlagen...] [bij Verordening ...] [wordt/worden] als volgt gewijzigd:

1)"

— Vervanging van een volledige bijlage:

In de artikelen van de wijzigingshandeling in te voegen tekst:

"[De bijlage/Bijlage ...] [bij Verordening ...] wordt vervangen door de tekst die is opgenomen in [de bijlage/bijlage ...] bij [deze verordening]."

In de bijlage bij de wijzigingshandeling in te voegen tekst:

"BIJLAGE [...]

"BIJLAGE [...]

...".

- Invoeging van een nieuwe bijlage:

In de artikelen van de wijzigingshandeling in te voeren formulering:

"[In Verordening ...] wordt de in [de bijlage/bijlage ...] bij deze [verordening] uiteengezette tekst ingevoegd als bijlage"

In de bijlage bij de verwijzingshandeling in te voeren formulering:

"BIJLAGE [...]

"BIJLAGE ...

...".

Punt [C.8.3.2](#) moet dienovereenkomstig worden toegepast op de nummering van de nieuwe bijlage en van de daaropvolgende bijlagen.

- Toevoeging van een nieuwe bijlage:

In de artikelen van de wijzigingshandeling in te voeren formulering:

"[Verordening...] [wordt als volgt gewijzigd:

[(...) de enige bijlage wordt genummerd als bijlage I;]

(...) de in [de bijlage/bijlage ...] bij deze [verordening] uiteengezette tekst wordt toegevoegd als bijlage ...;"]

In de bijlage bij de verwijzingshandeling in te voeren formulering:

"BIJLAGE [...]"

"BIJLAGE ...

...".

Punt [C.8.4.2](#) moet dienovereenkomstig worden toegepast op de nummering van de nieuwe bijlage.

C.8.6.2. Afwijkende presentatie voor een eenvoudige wijziging (rechtstreekse wijziging in de artikelen)

— "Bijlage ... [bij Verordening ...] wordt als volgt gewijzigd:

"1)".

— "[Verordening ...] wordt als volgt gewijzigd:

"1) ...".

...

[4] [De titel van] bijlage ... wordt vervangen door:

"...".

C.8.7. Wijziging die geen betrekking heeft op een bepaalde taal

Het komt voor dat sommige bepalingen van een wijzigingshandeling geen betrekking hebben op een bepaalde taal, omdat in die taal de te wijzigen handeling reeds juist is of reeds strookt met de in de andere talen aangebrachte wijziging.

In dat geval moet in de betrokken taal de nummering worden behouden van de wijzigingsbepaling die geen betrekking heeft op die taal, en achter het betrokken nummer de vermelding "*(heeft geen betrekking op het [Nederlands])*" worden opgenomen.

C.9. MODELBEPALINGEN VOOR INTREKKINGEN EN VERLENGINGEN

C.9.1. Intrekking³⁹

Intrekking vanaf de datum van inwerkingtreding van de verordening tot intrekking:

— "[Verordening ...] wordt ingetrokken."

Intrekking vanaf een andere datum:

— "[Verordening ...] wordt ingetrokken met ingang van ..."

C.9.2. Verlenging

— "[In artikel ...] [van Verordening ...] wordt de datum ... vervangen door ..."

C.10. MODELBEPALINGEN VOOR INWERKINGTREDING EN TOEPASSING IN DE TIJD^{40 41 42}

C.10.1. Inwerkingtreding

– "[Deze verordening] treedt in werking op de [twintigste] dag [na die] van de bekendmaking ervan in het *Publicatieblad van de Europese Unie*⁴³."

– "[Deze verordening] treedt in werking op ..."

³⁹ Wat betreft de noodzaak om in de overwegingen de redenen voor de intrekking te vermelden, zie punt [10.6](#) GPH.

Voor codificaties, zie de modelteksten in punt [C.3.3](#).

Voor herschikkingen, zie de modelteksten in punten [C.4.2.3](#) en [C.4.3.2](#).

Zie ook punt D.10 voor verwijzingen naar data en termijnen.

⁴⁰ Voor herschikkingen van richtlijnen, zie de specifieke modelteksten in punt [C.4.2.3](#).

⁴¹ Om het einde van een tijdvak aan te duiden wordt in de modelteksten van punt [C.10](#) in het Nederlands bij voorkeur "tot en met" gebruikt.

⁴² De datum van inwerkingtreding of de datum van toepassing laten overeenkomen met de eerste dag van een jaar, van een kwartaal of ten minste van een kalendermaand kan de toepassing van de handeling door de adressaten ervan vergemakkelijken.

⁴³ In geval van toepassing met terugwerkende kracht wordt de formule "treedt in werking op de dag van de bekendmaking ervan" gebruikt.

C.10.2. Toepassing in de tijd

Wanneer de toepassingstermijn van een handeling of van enige daarin vervatte bepaling geen onbeperkte termijn is die aanvangt op de datum van inwerkingtreding (toepassing met terugwerkende kracht⁴⁴, uitgestelde toepassing of in de tijd beperkte toepassing), wordt één van de volgende formuleringen gebruikt in het slotartikel:

- "[Deze verordening] is van toepassing [met ingang van ... / tot en met ... / van ... tot en met ...]."
- "[Artikel 3] is van toepassing [met ingang van ... / tot en met ... / van ... tot en met ...]."
- "[Deze verordening] treedt in werking [op de dag na die van de bekendmaking ervan in het *Publicatieblad van de Europese Unie*].

Zij is van toepassing met ingang van ..."

[Artikel 3] is evenwel van toepassing met ingang van ..."

- "[Deze verordening] vervalt op ..."
- "[Artikel 3] is niet langer van toepassing met ingang van ..."

Als alternatief kunnen in een ander artikel dan het laatste de volgende formules worden gebruikt:

- "... gedurende het tijdvak van ... tot (en met) ..."
- "... met ingang van ... tot en met ..."
- "... [met ingang] van"

⁴⁴ De redenen voor toepassing met terugwerkende kracht moeten met bijzondere zorg worden vermeld in de overwegingen (punt [10.14](#) GPH).

C.11. RECHTSTREEKSE TOEPASSELIJKHEID EN ADRESSATEN

C.11.1. Rechtstreekse toepasselijkheid van verordeningen

Verordeningen die van toepassing zijn op en in elke lidstaat:

"Deze verordening is verbindend in al haar onderdelen en is rechtstreeks toepasselijk in elke lidstaat."

Verordeningen die niet van toepassing zijn op en in elke lidstaat (bijv. lidstaten die niet deelnemen aan de euro):

"Deze verordening is verbindend in al haar onderdelen en is rechtstreeks toepasselijk in de lidstaten overeenkomstig de Verdragen."

Deze bepalingen maken geen deel uit van het slotartikel van de verordening. Zij worden ingevoegd tussen het slotartikel en de woorden "Gedaan te ...".

C.11.2. Adressaten van richtlijnen

Wanneer de richtlijn tot alle lidstaten gericht is:

"Artikel ...

[Adressaten]

Deze richtlijn is gericht tot de lidstaten."

Wanneer de richtlijn gericht is tot bepaalde lidstaten (bijv. lidstaten die deelnemen aan de euro):

"Artikel ...

[Adressaten]

Deze richtlijn is gericht tot de lidstaten overeenkomstig de Verdragen."

C.11.3. Adressaten van besluiten

Besluiten die volgens de gewone wetgevingsprocedure zijn vastgesteld vermelden dat zij gericht zijn tot alle lidstaten of tot bepaalde lidstaten, of vermelden de adressaten niet.

Wanneer het besluit tot alle lidstaten gericht is:

"Artikel ...

[Adressaten]

Dit besluit is gericht tot de lidstaten."

Wanneer het besluit gericht is tot bepaalde lidstaten (bijv. lidstaten die deelnemen aan de euro):

"Artikel ...

[Adressaten]

Dit besluit is gericht tot de lidstaten overeenkomstig de Verdragen."

C.12. STANDAARDFORMULES VOOR "SCHENGEN"-HANDELINGEN EN ANDERE HANDELINGEN DIE ONDER HET DERDE DEEL, TITEL V, VAN HET VWEU VALLEN

C.12.1. "Schengen"-handelingen

C.12.1.1. IJsland en Noorwegen nemen deel aan de toepassing

"(...) Wat IJsland en Noorwegen betreft, vormt [deze verordening/deze richtlijn/dit besluit] een ontwikkeling van de bepalingen van het Schengenacquis in de zin van de Overeenkomst tussen de Raad van de Europese Unie en de Republiek IJsland en het Koninkrijk Noorwegen inzake de wijze waarop IJsland en Noorwegen worden betrokken bij de uitvoering, de toepassing en de ontwikkeling van het Schengenacquis* die vallen onder het gebied bedoeld in artikel 1, punt ..., van Besluit 1999/437/EG van de Raad**.

* PB L 176 van 10.7.1999, blz. 36,
ELI: [http://data.europa.eu/eli/agree_international/1999/439\(1\)/oj](http://data.europa.eu/eli/agree_international/1999/439(1)/oj).

** Besluit 1999/437/EG van de Raad van 17 mei 1999 inzake bepaalde toepassingsbepalingen van de door de Raad van de Europese Unie, de Republiek IJsland en het Koninkrijk Noorwegen gesloten overeenkomst inzake de wijze waarop deze twee staten worden betrokken bij de uitvoering, de toepassing en de ontwikkeling van het Schengen-acquis (PB L 176 van 10.7.1999, blz. 31, ELI: <http://data.europa.eu/eli/dec/1999/437/oj>)."

C.12.1.2. Zwitserland neemt deel aan de toepassing op grond van een van de artikelen van het VWEU met uitzondering van de artikelen 82 tot en met 89 (oude titel IV van het derde deel van het VEG)

"(...) Wat Zwitserland betreft, vormt [deze verordening/deze richtlijn/dit besluit] een ontwikkeling van de bepalingen van het Schengenacquis in de zin van de Overeenkomst tussen de Europese Unie, de Europese Gemeenschap en de Zwitserse Bondsstaat inzake de wijze waarop Zwitserland wordt betrokken bij de uitvoering, de toepassing en de ontwikkeling van het Schengenacquis* die vallen onder het gebied bedoeld in artikel 1, punt ..., van Besluit 1999/437/EG van de Raad**, in samenhang met artikel 3 van Besluit 2008/146/EG van de Raad***.⁴⁵

* PB L 53 van 27.2.2008, blz. 52.

** Besluit 1999/437/EG van de Raad van 17 mei 1999 inzake bepaalde toepassingsbepalingen van de door de Raad van de Europese Unie, de Republiek IJsland en het Koninkrijk Noorwegen gesloten overeenkomst inzake de wijze waarop deze twee staten worden betrokken bij de uitvoering, de toepassing en de ontwikkeling van het Schengenacquis (PB L 176 van 10.7.1999, blz. 31, ELI: <http://data.europa.eu/eli/dec/1999/437/oj>).

*** Besluit 2008/146/EG van de Raad van 28 januari 2008 betreffende de sluiting namens de Europese Gemeenschap van de Overeenkomst tussen de Europese Unie, de Europese Gemeenschap en de Zwitserse Bondsstaat inzake de wijze waarop Zwitserland wordt betrokken bij de uitvoering, de toepassing en de ontwikkeling van het Schengenacquis (PB L 53 van 27.2.2008, blz. 1, ELI: <http://data.europa.eu/eli/dec/2008/146/oj>)."

⁴⁵ Ook na de samenvoeging van de oude titel IV van het derde deel van het VEG en titel IV van het VEU blijven de twee besluiten inzake de betrokkenheid van Zwitserland van toepassing en moeten de twee gevallen worden onderscheiden. Hetzelfde geldt voor Liechtenstein.

C.12.1.3. Zwitserland neemt deel aan de toepassing op grond van een van de artikelen 82 tot en met 89 van het VWEU (oude titel VI van het VEU)

"(...) Wat Zwitserland betreft, vormt [deze verordening/deze richtlijn/dit besluit] een ontwikkeling van de bepalingen van het Schengenacquis in de zin van de Overeenkomst tussen de Europese Unie, de Europese Gemeenschap en de Zwitserse Bondsstaat inzake de wijze waarop Zwitserland wordt betrokken bij de uitvoering, de toepassing en de ontwikkeling van het Schengenacquis* die vallen onder het gebied bedoeld in artikel 1, punt ..., van Besluit 1999/437/EG van de Raad**, in samenhang met artikel 3 van Besluit 2008/149/JBZ van de Raad***.⁴⁶

* PB L 53 van 27.2.2008, blz. 52.

** Besluit 1999/437/EG van de Raad van 17 mei 1999 inzake bepaalde toepassingsbepalingen van de door de Raad van de Europese Unie, de Republiek IJsland en het Koninkrijk Noorwegen gesloten overeenkomst inzake de wijze waarop deze twee staten worden betrokken bij de uitvoering, de toepassing en de ontwikkeling van het Schengen-acquis (PB L 176 van 10.7.1999, blz. 31, ELI: <http://data.europa.eu/eli/dec/1999/437/oj>).

*** Besluit 2008/149/JBZ van de Raad van 28 januari 2008 betreffende de sluiting namens de Europese Unie van de Overeenkomst tussen de Europese Unie, de Europese Gemeenschap en de Zwitserse Bondsstaat inzake de wijze waarop Zwitserland wordt betrokken bij de uitvoering, de toepassing en de ontwikkeling van het Schengenacquis (PB L 53 van 27.2.2008, blz. 50, ELI: <http://data.europa.eu/eli/dec/2008/149/oj>)."

⁴⁶ Een nadere verwijzing naar Besluit 1999/437/EG is in principe niet nodig aangezien deze reeds is opgenomen in een overweging betreffende IJsland en Noorwegen.

C.12.1.4. Liechtenstein neemt deel aan de toepassing op grond van een van de artikelen van het VWEU met uitzondering van de artikelen 82 tot en met 89 van het VWEU (oude titel IV van het derde deel van het VEG)

"(...) Wat Liechtenstein betreft, vormt [deze verordening/deze richtlijn/dit besluit] een ontwikkeling van de bepalingen van het Schengenacquis in de zin van het Protocol tussen de Europese Unie, de Europese Gemeenschap, de Zwitserse Bondsstaat en het Vorstendom Liechtenstein betreffende de toetreding van het Vorstendom Liechtenstein tot de Overeenkomst tussen de Europese Unie, de Europese Gemeenschap en de Zwitserse Bondsstaat inzake de wijze waarop Zwitserland wordt betrokken bij de uitvoering, de toepassing en de ontwikkeling van het Schengenacquis* die vallen onder het gebied bedoeld in artikel 1, punt ..., van Besluit 1999/437/EG van de Raad**, in samenhang met artikel 3 van Besluit 2011/350/EU van de Raad***.

* PB L 160 van 18.6.11, blz. 21.

** Besluit 1999/437/EG van de Raad van 17 mei 1999 inzake bepaalde toepassingsbepalingen van de door de Raad van de Europese Unie, de Republiek IJsland en het Koninkrijk Noorwegen gesloten overeenkomst inzake de wijze waarop deze twee staten worden betrokken bij de uitvoering, de toepassing en de ontwikkeling van het Schengen-acquis (PB L 176 van 10.7.1999, blz. 31, ELI: <http://data.europa.eu/eli/dec/1999/437/oj>).

*** Besluit 2011/350/EU van de Raad van 7 maart 2011 betreffende de sluiting namens de Europese Unie van het Protocol tussen de Europese Unie, de Europese Gemeenschap, de Zwitserse Bondsstaat en het Vorstendom Liechtenstein betreffende de toetreding van het Vorstendom Liechtenstein tot de Overeenkomst tussen de Europese Unie, de Europese Gemeenschap en de Zwitserse Bondsstaat inzake de wijze waarop Zwitserland wordt betrokken bij de uitvoering, de toepassing en de ontwikkeling van het Schengenacquis betreffende de afschaffing van controles aan de binnengrenzen en het verkeer van personen (PB L 160 van 18.6.2011, blz. 19, ELI: <http://data.europa.eu/eli/dec/2011/350/oj>)."

C.12.1.5. Liechtenstein neemt deel aan de toepassing op grond van een van de artikelen 82 tot en met 89 van het VWEU (oude titel VI van het VEU)

"(...) Wat Liechtenstein betreft, vormt [deze verordening/deze richtlijn/dit besluit] een ontwikkeling van de bepalingen van het Schengenacquis in de zin van het Protocol tussen de Europese Unie, de Europese Gemeenschap, de Zwitserse Bondsstaat en het Vorstendom Liechtenstein betreffende de toetreding van het Vorstendom Liechtenstein tot de Overeenkomst tussen de Europese Unie, de Europese Gemeenschap en de Zwitserse Bondsstaat inzake de wijze waarop Zwitserland wordt betrokken bij de uitvoering, de toepassing en de ontwikkeling van het Schengenacquis* die vallen onder het gebied bedoeld in artikel 1, punt ..., van Besluit 1999/437/EG van de Raad**, in samenhang met artikel 3 van Besluit 2011/349/EU van de Raad***.⁴⁷

* PB L 160 van 18.6.2011, blz. 3.

** Besluit 1999/437/EG van de Raad van 17 mei 1999 inzake bepaalde toepassingsbepalingen van de door de Raad van de Europese Unie, de Republiek IJsland en het Koninkrijk Noorwegen gesloten overeenkomst inzake de wijze waarop deze twee staten worden betrokken bij de uitvoering, de toepassing en de ontwikkeling van het Schengen-acquis (PB L 176 van 10.7.1999, blz. 31, ELI: <http://data.europa.eu/eli/dec/1999/437/oj>).

*** Besluit 2011/349/EU van de Raad van 7 maart 2011 betreffende de sluiting namens de Europese Unie van het Protocol tussen de Europese Unie, de Europese Gemeenschap, de Zwitserse Bondsstaat en het Vorstendom Liechtenstein betreffende de toetreding van het Vorstendom Liechtenstein tot de Overeenkomst tussen de Europese Unie, de Europese Gemeenschap en de Zwitserse Bondsstaat inzake de wijze waarop Zwitserland wordt betrokken bij de uitvoering, de toepassing en de ontwikkeling van het Schengenacquis, met name betreffende de justitiële samenwerking in strafzaken en de politieke samenwerking (PB L 160 van 18.6.2011, blz. 1, ELI: <http://data.europa.eu/eli/dec/2011/349/oj>)."

⁴⁷ Een nadere verwijzing naar Besluit 1999/437/EG is in principe niet nodig aangezien deze reeds is opgenomen in een overweging betreffende IJsland en Noorwegen.

C.12.1.6. IJsland, Liechtenstein, Noorwegen en Zwitserland nemen deel aan de comités

"(...) IJsland, Liechtenstein, Noorwegen en Zwitserland nemen deel aan de werkzaamheden van de comités die de Commissie bijstaan bij de uitoefening van haar uitvoerende bevoegdheden op het gebied van de uitvoering, de toepassing en de ontwikkeling van het Schengenacquis, overeenkomstig de regeling van 22 september 2011^{*} tussen de Europese Unie en die bij het Schengenacquis betrokken staten.

* Regeling tussen de Europese Unie en de Republiek IJsland, het Vorstendom Liechtenstein, het Koninkrijk Noorwegen en de Zwitserse Bondsstaat betreffende de deelname van deze staten aan de werkzaamheden van de comités die de Europese Commissie bijstaan bij de uitoefening van haar uitvoerende bevoegdheden op het gebied van de uitvoering, de toepassing en de ontwikkeling van het Schengenacquis (PB L 103, 13.4.2012, blz. 4, ELI: http://data.europa.eu/eli/agree_internation/2012/193/oj)."

C.12.1.7. Denemarken neemt niet deel (mogelijke deelname)

"(...) Overeenkomstig de artikelen 1 en 2 van Protocol nr. 22 betreffende de positie van Denemarken, gehecht aan het Verdrag betreffende de Europese Unie en het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie, neemt Denemarken niet deel aan de vaststelling van [deze verordening/deze richtlijn/dit besluit]; deze/dit is bijgevolg niet bindend voor, noch van toepassing op Denemarken. Aangezien [deze verordening/deze richtlijn/ dit besluit] voortbouwt op het Schengenacquis, beslist Denemarken overeenkomstig artikel 4 van het bovengenoemde protocol binnen een termijn van zes maanden nadat de Raad heeft beslist over [deze verordening/deze richtlijn/dit besluit] of het deze/dit in zijn interne recht zal omzetten⁴⁸."

C.12.1.8. Ierland neemt deel

"(...) Ierland neemt aan [deze verordening/deze richtlijn/dit besluit] deel overeenkomstig artikel 5, lid 1, van Protocol nr. 19 betreffende het Schengenacquis dat is opgenomen in het kader van de Europese Unie, gehecht aan het Verdrag betreffende de Europese Unie en het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie, en overeenkomstig artikel 6, lid 2, van Besluit 2002/192/EG van de Raad*.

* Besluit 2002/192/EG van de Raad van 28 februari 2002 betreffende het verzoek van Ierland deel te mogen nemen aan bepalingen van het Schengenacquis (PB L 64 van 7.3.2002, blz. 20, ELI: <http://data.europa.eu/eli/dec/2002/192/oj>)."

⁴⁸ Deze overweging zal worden herbezien wanneer Denemarken de kennisgeving als bedoeld in artikel 8, lid 1, van Protocol nr. 22 heeft verricht.

C.12.1.9. Ierland neemt niet deel

"(...) [Deze verordening/Deze richtlijn/Dit besluit] vormt een ontwikkeling van de bepalingen van het Schengenacquis waaraan Ierland niet deelneemt, overeenkomstig Besluit 2002/192/EG van de Raad*. Ierland neemt derhalve niet deel aan de vaststelling van [deze verordening/deze richtlijn/dit besluit] en deze/dit is niet bindend voor, noch van toepassing op Ierland⁴⁹.

* Besluit 2002/192/EG van de Raad van 28 februari 2002 betreffende het verzoek van Ierland deel te mogen nemen aan bepalingen van het Schengenacquis (PB L 64 van 7.3.2002, blz. 20, ELI: <http://data.europa.eu/eli/dec/2002/192/oj>)."

C.12.1.10. Nieuwe lidstaten ten aanzien waarvan het Schengenacquis nog niet volledig van kracht is geworden⁵⁰

"(...) [Deze verordening/Deze richtlijn/Dit besluit] vormt een handeling die op het Schengenacquis voortbouwt of anderszins daaraan is gerelateerd in de zin van respectievelijk [artikel 3, lid 1, van de Toetredingsakte van 2003, artikel 4, lid 1, van de Toetredingsakte van 2005 en artikel 4, lid 1, van de Toetredingsakte van 2011 / artikel 3, lid 1, van de Toetredingsakte van 2003, artikel 4, lid 2, van de Toetredingsakte van 2005 en artikel 4, lid 2, van de Toetredingsakte van 2011]."

C.12.2. Andere handelingen die onder het derde deel, titel V, van het VWEU vallen (handelingen die geen ontwikkeling van het Schengenacquis vormen)

C.12.2.1. Denemarken - overweging betreffende de bijzondere positie

"(...) Overeenkomstig de artikelen 1 en 2 van Protocol nr. 22 betreffende de positie van Denemarken, gehecht aan het Verdrag betreffende de Europese Unie en het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie, neemt Denemarken niet deel aan de vaststelling van [deze verordening/deze richtlijn/dit besluit] en is deze/dit niet bindend voor, noch van toepassing op Denemarken."⁵¹

⁴⁹ Er wordt geen standaardoverweging voorgesteld voor de gevallen die vallen onder de situatie die wordt beschreven in artikel 5, leden 2 tot en met 5, van het Protocol nr. 19.

⁵⁰ Deze overweging wordt overbodig zodra de betrokken lidstaten volledig deelnemen aan het Schengenacquis.

⁵¹ Deze overweging zal worden herbezien wanneer Denemarken de kennisgeving als bedoeld in artikel 8, lid 1, van Protocol nr. 22 heeft verricht.

C.12.2.2. Ierland - overweging betreffende de bijzondere positie: Ierland neemt niet deel

"(...) Overeenkomstig de artikelen 1 en 2 [en artikel 4 bis, lid 1,⁵²] van Protocol nr. 21 betreffende de positie van het Verenigd Koninkrijk en Ierland ten aanzien van de ruimte van vrijheid, veiligheid en recht, gehecht aan het Verdrag betreffende de Europese Unie en het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie, en onverminderd artikel 4 van dat protocol, neemt Ierland niet deel aan de vaststelling van [deze verordening/deze richtlijn/dit besluit] en is deze/dit niet bindend voor, noch van toepassing op Ierland."

C.12.2.3. Ierland - overweging betreffende de bijzondere positie: Ierland neemt deel

"(...) Overeenkomstig artikel 3 [en artikel 4 bis, lid 1,⁵³] van Protocol nr. 21 betreffende de positie van het Verenigd Koninkrijk en Ierland ten aanzien van de ruimte van vrijheid, veiligheid en recht, gehecht aan het Verdrag betreffende de Europese Unie en het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie, heeft Ierland [bij brief van ...] te kennen gegeven dat het aan de vaststelling en toepassing van [deze verordening/deze richtlijn/dit besluit] wenst deel te nemen."

C.12.2.4. Handelingen waarbij een bestaande handeling die reeds bindend is voor Ierland wordt vervangen (feitelijke herschikking)

a) Titel

"RICHTLIJN (EU) [2015]/[1]

VAN HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD

van ...

betreffende ... en ter vervanging van [Kaderbesluit .../Kaderrichtlijn ...]"

⁵² Formule te hanteren in een handeling waarbij een bestaande handeling die bindend is voor Ierland wordt gewijzigd, vervangen of ingetrokken (door deze te vervangen, zoals bij een herschikking).

⁵³ Formule te hanteren in een handeling waarbij een bestaande handeling die bindend is voor Ierland wordt gewijzigd, vervangen of ingetrokken (door deze te vervangen, zoals bij een herschikking).

- b) Standaardoverweging (in te voegen aan het einde van de preambule, doch voor de overwegingen betreffende deelneming of niet-deelneming)

"(...) Deze richtlijn strekt tot wijziging en uitbreiding van de bepalingen van [Kaderbesluit .../Kaderrichtlijn ...]. Aangezien de aan te brengen wijzigingen zowel in aantal als wat betreft hun inhoud aanzienlijk zijn, dient [Kaderbesluit .../Kaderrichtlijn ...] ter wille van de duidelijkheid integraal te worden vervangen voor de door deze richtlijn gebonden lidstaten."

- c) Slotartikel betreffende vervanging

"Artikel [X]"

[Vervanging van [Kaderbesluit .../Kaderrichtlijn ...]]

[Kaderbesluit .../Kaderrichtlijn ...] wordt vervangen voor de door deze richtlijn gebonden lidstaten, onverminderd de verplichtingen van de lidstaten betreffende de datum van omzetting van [dat kaderbesluit/die kaderrichtlijn] in intern recht.

Voor de door deze richtlijn gebonden lidstaten gelden verwijzingen naar [Kaderbesluit .../Kaderrichtlijn ...] als verwijzingen naar deze richtlijn."

C.13. FORMULES MET BETREKKING TOT OMZETTING VAN RICHTLIJNEN⁵⁴

De volgende formules hebben betrekking op de meest voorkomende gevallen. De voor de omzetting van een richtlijn te gebruiken formulering kan variëren en hangt af van de specifieke kenmerken van de desbetreffende richtlijn.⁵⁵

- C.13.1. Toepassing door elke lidstaat binnen een bepaalde termijn of uiterlijk op een bepaalde datum

"Artikel ..."

1. De lidstaten [doen de nodige wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen in werking treden / treffen de nodige maatregelen] om [uiterlijk .../ binnen een termijn van ... te rekenen vanaf de datum van inwerkingtreding] aan deze richtlijn te voldoen. Zij stellen de Commissie daarvan onmiddellijk in kennis.

Wanneer de lidstaten die bepalingen vaststellen, wordt in de bepalingen zelf of bij de officiële bekendmaking daarvan naar deze richtlijn verwezen. De regels voor de verwijzing worden vastgesteld door de lidstaten.

⁵⁴ Voor herschikkingen, zie de formules die in punt [C.4.2.3.](#) voor de omzetting worden vermeld.

⁵⁵ De in het Commissievoorstel gebruikte formule kan ook enigszins verschillen.

2. De lidstaten delen de Commissie de tekst van de [belangrijkste] bepalingen van intern recht mee die zij op het onder deze richtlijn vallende gebied vaststellen. [De Commissie stelt de andere lidstaten daarvan in kennis.]"

C.13.2. Toepassing in alle lidstaten met ingang van dezelfde datum

"Artikel ...

1. De lidstaten dienen [na raadpleging van de Commissie] vóór ... de bepalingen vast te stellen en bekend te maken die nodig zijn om aan deze richtlijn te voldoen. Zij stellen de Commissie daarvan onmiddellijk in kennis.

Zij passen die bepalingen toe met ingang van

Wanneer de lidstaten die bepalingen vaststellen, wordt in de bepalingen zelf of bij de officiële bekendmaking daarvan naar deze richtlijn verwezen. De regels voor de verwijzing worden vastgesteld door de lidstaten.

2. Na de inwerkingtreding van deze richtlijn dragen de lidstaten er zorg voor dat ieder ontwerp van wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen die zij overwegen in te voeren op het gebied waarop deze richtlijn van toepassing is, tijdig ter kennis van de Commissie wordt gebracht, teneinde de Commissie de gelegenheid te bieden opmerkingen te maken."

C.13.3. Vaststelling, bekendmaking en toepassing door elke lidstaat binnen een bepaalde termijn of uiterlijk op een bepaalde datum

"Artikel ...

Uiterlijk ... stellen de lidstaten de nodige wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen vast en maken deze bekend om vóór ... aan deze richtlijn te voldoen. Zij stellen de Commissie daarvan onmiddellijk in kennis.

Wanneer de lidstaten die bepalingen vaststellen, wordt in de bepalingen zelf of bij de officiële bekendmaking daarvan naar deze richtlijn verwezen. De regels voor de verwijzing worden vastgesteld door de lidstaten."

C.13.4. Lidstaten die reeds bepalingen hebben die voldoen aan de vereisten van de richtlijn

"De lidstaten stellen de Commissie in kennis van hun wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen betreffende de toepassing van deze richtlijn."

C.13.5. Enkel het recht om maatregelen te nemen

"De lidstaten stellen de Commissie onmiddellijk in kennis van de op grond van deze richtlijn getroffen maatregelen."

C.13.6. Verband tussen de bepalingen van een richtlijn en de nationale omzettingsmaatregelen

In richtlijnen wordt soms melding gemaakt van de noodzaak in een toelichtend stuk het verband aan te geven tussen de bepalingen van de richtlijn en de door de verschillende lidstaten vastgestelde omzettingsmaatregelen. Dat gebeurt in een overweging:

"(...) Overeenkomstig de gezamenlijke politieke verklaring van 28 september 2011 van de lidstaten en de Commissie over toelichtende stukken* hebben de lidstaten zich ertoe verbonden om in gerechtvaardigde gevallen de kennisgeving van hun omzettingsmaatregelen vergezeld te doen gaan van één of meer stukken waarin het verband tussen de onderdelen van een richtlijn en de overeenkomstige delen van de nationale omzettinginstrumenten wordt toegelicht. Met betrekking tot deze richtlijn acht de wetgever de toezending van die stukken gerechtvaardigd.

* PB C 369 van 17.12.2011, blz. 14."

C.14. FORMULES BETREFFENDE SANCTIES OP NATIONAAL NIVEAU

C.14.1. In een verordening

"De lidstaten stellen voorschriften vast ten aanzien van de sancties die van toepassing zijn op overtredingen van deze verordening en nemen alle nodige maatregelen om ervoor te zorgen dat deze sancties worden uitgevoerd. De sancties moeten doeltreffend, evenredig en afschrikkend zijn. De lidstaten stellen de Commissie, [uiterlijk ... / onverwijld], van die voorschriften en maatregelen in kennis en delen haar [onverwijld] alle latere wijzigingen daarvan mee."

C.14.2. In een richtlijn

"De lidstaten stellen de voorschriften vast ten aanzien van de sancties die van toepassing zijn op overtredingen van nationale bepalingen die zijn vastgesteld op grond van deze richtlijn en nemen alle nodige maatregelen om ervoor te zorgen dat deze sancties worden uitgevoerd. De sancties moeten doeltreffend, evenredig en afschrikkend zijn. De lidstaten stellen de Commissie [uiterlijk .../onverwijld], van die voorschriften en maatregelen in kennis en delen haar [onverwijld] alle latere wijzigingen daarvan mee."

D. DEEL D — OVERIGE REDACTIONELE REGELS

D.1. DE TITEL

D.1.1. Algemeen

Zie punt [8](#) GPH.

D.1.2. Het betrokken gebied

In de titel van de handelingen die worden vastgesteld volgens de gewone wetgevingsprocedure wordt het gebied in de regel aangeduid met "(EU)".

Soms heeft de handeling een dubbele rechtsgrondslag, de VWEU en het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap voor Atoomenergie. In dat geval bevat de titel de vermelding "(EU, Euratom)".

D.1.3. Nummering

Wanneer het Publicatiebureau de bekendmaking van een volgens de gewone wetgevingsprocedure vastgestelde handeling voorbereidt, voegt het in de titel van de handeling een nummer toe na de aanduiding van het betrokken gebied. Sinds 1 januari 2015 omvat dat nummer het jaar van de bekendmaking gevolgd door een volgnummer (bijvoorbeeld "2015/1").⁵⁶

⁵⁶ Voor meer informatie, zie de officiële nota van het Publicatiebureau "[Harmonisatie van de nummering van EU-rechtshandelingen](#)".

D.1.4. De eigenlijke titel

D.1.4.1. Beknoptheid

De GPH (punt [8](#)) stelt met name dat de titel zo beknopt mogelijk moet zijn. Dit kan men onder meer bereiken door:

- de titel van een andere aan te halen handeling zo kort mogelijk te houden, zoals uiteengezet in [16.10.1](#) GPH⁵⁷, en
- ingekorte benamingen te gebruiken (bijv. "Unie" in plaats van "Europese Unie", "lidstaten" in plaats van "lidstaten van de Europese Unie" en "VWEU" in plaats van "Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie") en, bij wijze van uitzondering, door het gebruik van gangbare afkortingen en letterwoorden (bijv. "ACS", "OESO", "Europol").

D.1.4.2. Wijzigings- of intrekkingshandelingen

Zie punten [8.3](#), [18.9](#), [18.10](#) en [19.3](#) GPH. De titel van een handeling die een andere handeling wijzigt, moet "tot wijziging van" bevatten (woorden zoals "ter vervanging van ..." mogen niet worden gebruikt, omdat zij slechts één vorm uitdrukken van de mogelijkheden om een handeling te wijzigen).

Voor de volgorde waarin gewijzigde handelingen worden aangehaald in de titel van de wijzigingshandeling worden de volgende criteria in acht genomen:

1. instelling: handelingen van het Europees Parlement en de Raad worden aangehaald voor handelingen van de Raad; handelingen van de Raad worden aangehaald voor handelingen van de Commissie;

⁵⁷ In dat punt van de GPH worden enkele voorbeelden gegeven van bewoordingen die de titel onnodig zouden verzwaren en daarom moeten worden vermeden. Een ander voorbeeld is de onnodige herhaling van elementen die reeds worden genoemd in de titel. Zo wordt aan het einde van het volgende voorbeeld de titel van Verordening (EEG) nr. 1408/71 niet herhaald, hoewel deze wel deel uitmaakt van de volledige titel van Verordening (EEG) nr. 574/72: "Verordening (EG) nr. 118/97 van de Raad van 2 december 1996 tot wijziging en bijwerking van Verordening (EEG) **nr. 1408/71** betreffende de toepassing van de sociale-zekerheidsregelingen op werknemers en zelfstandigen, alsmede op hun gezinsleden, die zich binnen de Gemeenschap verplaatsen, en van Verordening (EEG) nr. 574/72 tot vaststelling van de wijze van toepassing van Verordening (EEG) **nr. 1408/71**".

2. datum van de handeling: indien meer dan één handeling van dezelfde instelling(en) wordt gewijzigd, worden de handelingen in chronologische volgorde aangehaald;
3. soort handeling: indien verschillende op dezelfde datum door dezelfde instelling(en) vastgestelde handelingen worden gewijzigd, worden eerst de verordeningen vermeld, gevolgd door de richtlijnen en dan de beschikkingen of besluiten;
4. volgnummer: handelingen van dezelfde soort die op dezelfde datum door dezelfde instelling(en) zijn vastgesteld, worden aangehaald in de volgorde van het volgnummer dat eraan is gegeven door het Publicatiebureau bij de bekendmaking ervan.

De titel van een handeling die een andere handeling intrekt, moet "tot intrekking van" bevatten, behalve wanneer de intrekkingshandeling een codificatie (zie punt C.3.1) of een herschikking (zie punt C.4.1) is.⁵⁸ De specifieke regels die gelden voor de titels van wijzigingshandelingen zijn van overeenkomstige toepassing op de titels van intrekkingshandelingen.

De titel van een handeling tot wijziging en intrekking van andere handelingen moet eerst naar de wijzigingen en dan pas naar de intrekkingen verwijzen.

Wanneer een handeling een zeer groot aantal handelingen wijzigt of intrekt, is het bij wijze van uitzondering niet noodzakelijk om naar al die handelingen te verwijzen, en kan in plaats daarvan worden gebruikgemaakt van een andere formule die de leesbaarheid van de tekst ten goede komt.⁵⁹

D.1.4.3. Codificaties en herschikkingen

Bijzondere regels zijn van toepassing op titels van codificaties (zie punt C.3.1) en herschikkingen (zie punt C.4.1).

⁵⁸ De in het Commissievoorstel toegepaste regels kunnen enigszins verschillen.

⁵⁹ Bijvoorbeeld: "Verordening (EG) nr. 1137/2008 van het Europees Parlement en de Raad van 22 oktober 2008 tot aanpassing aan Besluit 1999/468/EG van de Raad van een aantal besluiten waarop de procedure van artikel 251 van het Verdrag van toepassing is, wat de regelgevingsprocedure met toetsing betreft Aanpassing aan de regelgevingsprocedure met toetsing — Deel een".

D.1.4.4. Wijziging van het Statuut van de ambtenaren

Bij verordeningen tot wijziging van het Statuut van de ambtenaren wordt meteen het onderwerp vermeld, zonder te verwijzen naar de verordening tot vaststelling van het statuut (dit omdat de basisvoorschriften over een groot aantal teksten zijn verspreid):

"VERORDENING (EU, Euratom) [2015]/[1]

VAN HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD

van ...

tot wijziging van het Statuut van de ambtenaren van de Europese Unie [en de Regeling welke van toepassing is op de andere personeelsleden van de Unie] [wat betreft ...]"

en niet

"VERORDENING (EU, Euratom) [2015]/[1]

VAN HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD

van ...

tot wijziging van Verordening (EEG, Euratom, EGKS) nr. 259/68 van de Raad tot vaststelling van het Statuut van ..."

D.2. AANHALINGEN

D.2.1. Algemeen

Zie punt [9](#) GPH.

D.2.2. Aanhalingen betreffende de rechtsgrondslag

Zie Deel A, vakken [F](#) en [G](#).

D.2.3. Aanhalingen betreffende het indienen van de ontwerphandeling bij de wetgever

Zie Deel A, vakken [H1 tot en met H4](#).

D.2.4. Aanhaling betreffende de toezending aan de nationale parlementen

Zie Deel A, vak [I](#).

D.2.5. Aanhalingen betreffende raadplegingen

Zie Deel A, vakken [J tot en met O](#).

D.2.5.1. Raadplegingen die niet uitmonden in een advies

Indien op grond van de Verdragen een instelling of een orgaan moet worden geraadpleegd, maar deze raadpleging niet uitmondt in een advies, wordt de overeenkomstige aanhaling – die in de regel luidt als volgt: "gezien het advies van ... [naam van de instelling of het orgaan]" – vervangen door een aanhaling die luidt als volgt: "na raadpleging van [naam van de instelling of het orgaan]". In dergelijke gevallen wordt er geen voetnoot of andere opmerking toegevoegd.

D.2.5.2. Raadplegingen die uitmonden in meer dan één advies

Het komt voor dat een instelling of orgaan meer dan een advies uitbrengt. In dat geval moeten alle adviezen worden vermeld, alsmede de bijbehorende PB-gegevens, indien beschikbaar.

Indien bijvoorbeeld het Europees Economisch en Sociaal Comité twee adviezen heeft uitgebracht en deze zijn bekendgemaakt, luiden de aanhaling en de voetnoot als volgt:

"gezien de adviezen van het Europees Economisch en Sociaal Comité*,

* PB ... en PB"

Indien alleen het eerste advies is bekendgemaakt, luiden de aanhaling en de voetnoot als volgt:

"gezien het advies van het Europees Economisch en Sociaal Comité*,

* Advies van [17 maart 2010] (PB ...) en advies van [8 september 2011] (nog niet bekendgemaakt in het Publicatieblad)."

D.2.5.3. Facultatieve raadpleging op grond van de Verdragen

De aanhaling "Gezien het advies van ... [naam van de instelling of het orgaan]" wordt eveneens ingevoegd wanneer een advies wordt uitgebracht na een facultatieve raadpleging of een initiatief op grond van de Verdragen (bijv. op grond van artikel 304, eerste alinea, tweede en derde zin, VWEU). In geval van een facultatieve raadpleging van het Parlement, de Raad, of beide, die niet uitmondt in een advies, luidt de overeenkomstige aanhaling "Na raadpleging van ... [naam van de instelling of het orgaan]" zonder toevoeging van een voetnoot of andere opmerking. In het geval van een facultatieve raadpleging van de Commissie die niet uitmondt in een advies, is er geen aanhaling naar die stap van de procedure.

D.2.5.4. Raadpleging die niet in de Verdragen wordt voorgeschreven

Adviezen waarin de Verdragen niet voorzien (bijvoorbeeld adviezen van de Europese Toezichthouder voor gegevensbescherming of van technische instanties), worden niet aangehaald. Zij worden in de regel aan het einde van de overwegingen vermeld, zie de standaardtekst in punt C.6.

D.2.6. Aanhaling betreffende de wetgevingsprocedure

D.2.6.1. Vaststelling na de eerste lezing

De aanhaling en de voetnoot luiden als volgt:

"Handelend volgens de gewone wetgevingsprocedure,*

* Standpunt van het Europees Parlement van ... [(PB ...)/(nog niet bekendgemaakt in het Publicatieblad)] en besluit van de Raad van"

D.2.6.2. Vaststelling na de tweede lezing

De aanhaling en de voetnoot luiden als volgt:

"Handelend volgens de gewone wetgevingsprocedure,"^{*}

* Standpunt van het Europees Parlement van ... [(PB ...)/(nog niet bekendgemaakt in het Publicatieblad)] en standpunt van de Raad in eerste lezing van ...[(PB ...)/(nog niet bekendgemaakt in het Publicatieblad)]. Standpunt van het Europees Parlement van ... [(PB ...)/(nog niet bekendgemaakt in het Publicatieblad)] [en besluit van de Raad van ...⁶⁰]."

D.2.6.3. Vaststelling na de derde lezing

De aanhaling en de voetnoot luiden als volgt:

"Handelend volgens de gewone wetgevingsprocedure, [in het licht van de gemeenschappelijke ontwerp tekst goedgekeurd door het bemiddelingscomité op ...,]"^{*}

* Standpunt van het Europees Parlement van ... [(PB ...)/(nog niet bekendgemaakt in het Publicatieblad)], standpunt van de Raad in eerste lezing van ... [(PB ...)/(nog niet bekendgemaakt in het Publicatieblad)]. Standpunt van het Europees Parlement van ... [(PB ...)/(nog niet bekendgemaakt in het Publicatieblad)]. Wetgevingsresolutie van het Europees Parlement van ... [(PB ...)/(nog niet bekendgemaakt in het Publicatieblad)] en besluit van de Raad van"

⁶⁰ De woorden "en besluit van de Raad van ..." worden ingevoegd wanneer de Raad alle amendementen van het Parlement in tweede lezing heeft goedgekeurd. Deze woorden worden niet toegevoegd (omdat zij zonder voorwerp zijn) wanneer het Parlement, tijdens zijn tweede lezing, het standpunt van de Raad in eerste lezing heeft goedgekeurd.

D.3. OVERWEGINGEN

Algemene regels die van toepassing zijn op overwegingen: zie punten [10](#) en [11](#) GPH en Deel A, vak [R](#).

Bijzondere regels en formules:

- gedelegeerde handelingen: zie punt [C.1.1](#);
- uitvoeringshandelingen: zie punten [C.2.1.1](#) en [C.2.2](#);
- codificatie: zie punt [C.3.2](#);
- erschikking: zie punten [C.4.2.1](#) en [C.4.2.2](#) voor richtlijnen en [C.4.3.1](#) voor verordeningen en besluiten;
- evenredigheid en subsidiariteit: zie punt [10.15](#) GPH en punt [C.5](#);
- raadplegingen die niet in de Verdragen worden voorgeschreven: zie punt [C.6](#);
- wijzigingshandelingen: zie punten [18.11](#) en [18.12](#) GPH;
- "Schengen"-handelingen en andere handelingen die onder het derde deel, titel V, VWEU vallen: zie punt [C.12](#).

D.4. HET REGELGEVEND GEDEELTE

D.4.1. Algemeen

Zie punten [12](#) tot en met [15](#) GPH.

D.4.2. Standaardstructuur

Zie [deel B](#).

D.4.3. Onderverdelingen

Artikelen kunnen worden **bijeengebracht** in delen, titels, hoofdstukken en afdelingen en **onderverdeeld** in (genummerde) leden, (ongenummerde) alinea's, punten en streepjes: zie punten [4.4](#), [4.5](#), [7.3](#) en [15.4](#) GPH.

Uit praktische overwegingen en met name om in alle talen dezelfde verwijzingen te kunnen hanteren, dient de verdeling van de teksten in **zinnen** (waaronder dient te worden verstaan het tussen twee punten begrepen gedeelte van een tekst) in alle versies dezelfde te zijn. Wanneer dit beginsel in een taal moeilijkheden oplevert, dient voor de noodzakelijke cesuren te worden gebruikgemaakt van een puntkomma.

Daar artikelen en leden op zichzelf staande teksteenheden vormen, is het ter wille van de duidelijkheid van de tekst nuttig en vaak zelfs noodzakelijk om in artikelen of leden bepaalde **woorden telkens te herhalen** en verwijzingen op te nemen, zoals in het volgende voorbeeld:

Niet:

- "1. De Commissie neemt alle nodige maatregelen ...
2. **Zij** neemt **die maatregelen** volgens de procedure van ...",

maar:

- "1. De Commissie neemt alle nodige maatregelen ...
2. **De Commissie** neemt de **in lid 1 bedoelde maatregelen** volgens de procedure van ...".

D.4.4. Opsommingen

D.4.4.1. Opsomming zonder aanhef of inleidende zin

Het verdient aanbeveling om het verband tussen de onderdelen van een opsomming als volgt te verduidelijken:

- in geval van een cumulatieve opsomming, "en"
- in geval van een alternatieve opsomming, "hetzij... hetzij...",
- in geval van een gemengde opsomming (d.w.z. één onderdeel geldt of enkele dan wel alle onderdelen gelden), een woordcombinatie zoals "... of ... of beide" of zelfs, als er geen elegantere manier is en het niet mogelijk is een inleidende zin in te voegen, de combinatie "en/of".

Het voegwoord "of" mag enkel worden gebruikt wanneer de aard van het verband tussen de onderdelen van de opsomming duidelijk is; het Hof van Justitie heeft immers voor recht verklaard dat de betekenis van dit voegwoord kan verschillen naargelang van de context waarin het wordt gebruikt⁶¹.

D.4.4.2. Opsomming met aanhef of inleidende zin

Er dient op te worden toegezien dat elk onderdeel van een opsomming wordt afgestemd op de andere onderdelen en rechtstreeks volgt op de inleidende zin. Met het oog daarop dient te worden vermeden dat een opsomming wordt onderbroken door zelfstandige zinnen of alinea's (zie met name het voorbeeld in punt [15.3](#) GPH). "Sandwich"-constructies, waarbij de zin die begint in de aanhef, verdergaat na de opsomming, moeten worden vermeden.⁶²

⁶¹ Arrest van het Hof van Justitie van 12 juli 2005, [Commissie/Frankrijk, C-304/02](#), ECLI:EU:C:2005:444, punt 83.

⁶² Bijvoorbeeld:
als volgt formuleren:
"De lidstaten verbieden het gebruik van de volgende eiwitten voor het voederen van dieren die worden gehouden of gefokt voor de productie van levensmiddelen:
a) dierlijke eiwitten,
b) verwerkte dierlijke eiwitten."
en niet:
"De lidstaten verbieden het gebruik van:
a) dierlijke eiwitten, en
b) verwerkte dierlijke eiwitten
voor het voederen van dieren die worden gehouden of gefokt voor de productie van levensmiddelen."

Voorts verdient het aanbeveling duidelijk aan te geven of de opsomming die volgt op de inleidende zin cumulatief, alternatief dan wel gemengd is (zie punt [D.4.4.1](#)). Dit dient bij voorkeur in de inleidende zin te gebeuren, bijvoorbeeld met de woorden "elk van de volgende voorwaarden", "één van de volgende voorwaarden" of "één of meer van de volgende voorwaarden". Indien dit niet mogelijk is in de inleidende zin, dient na het voorlaatste onderdeel van de opsomming "en", "of", "en/of" te worden ingevoegd. Deze laatste handelwijze kan evenwel tot moeilijkheden aanleiding geven wanneer de opsomming in de toekomst wordt gewijzigd of wanneer de betekenis van het voegwoord "of" onduidelijk is (zie punt [D.4.4.1](#)).

De inleidende zin eindigt altijd met een dubbele punt (:).⁶³

De punten van een opsomming worden genummerd met kleine letters gevolgd door een haakje voor het eerste niveau, kleine Romeinse cijfers gevolgd door een haakje voor het tweede niveau en Arabische cijfers gevolgd door een haakje voor het derde niveau. Voor het vierde niveau worden streepjes gebruikt.

"[Deze richtlijn is van toepassing op]:

a) ...

i) ...

1) ...

– ..."

Bij wijze van uitzondering worden in het artikel over definities (zie punt [C.7](#)) en in de wijzigingsbepalingen (zie punt [C.8.1](#)) de punten genummerd met Arabische cijfers gevolgd door een haakje voor het eerste niveau, kleine letters gevolgd door een haakje voor het tweede niveau en kleine Romeinse cijfers gevolgd door een haakje voor het derde niveau.

Alle onderdelen van een opsomming die deel uitmaken van eenzelfde zin beginnen met een **kleine letter**.

⁶³ Indien binnen een lid de punten a), b), enz. niet worden voorafgegaan door een inleidende zin, zijn zij afzonderlijke alinea's en eindigen zij met een punt.

D.4.4.3. Opsommingen in tabellen

In tabellen beginnen de onderdelen van een opsomming met een hoofdletter dan wel met een kleine letter (afhankelijk van het door de opstellers van de tekst gekozen systeem); soms worden geen punten of komma's gebruikt.

D.4.5. Titels en inhoudsopgaven

Artikelen kunnen een titel dragen om de lezer van de tekst te helpen bij het vinden van de bepalingen die hem interesseren. Titels moeten kort zijn en de inhoud van het artikel beknopt weergeven. De aanpak moet consistent zijn voor de gehele tekst: ofwel hebben alle artikelen een titel, ofwel geen enkel.

Voor delen, titels, hoofdstukken en afdelingen is een titel wenselijk.

Indien nodig worden omvangrijke handelingen en bijlagen voorafgegaan door een inhoudsopgave.

D.5. BIJLAGEN

D.5.1. Algemeen

Zie punt [22](#) GPH.

D.5.2. Vorm, stijl en nummering

Hoewel er geen strikte regels zijn voor de presentatie van bijlagen, zal de toepassing van de volgende richtlijnen ervoor zorgen dat de IT-systemen de verschillende delen van de handeling correct kunnen herkennen.

Bijlagen mogen niet worden onderverdeeld in artikelen, aangezien dit zou kunnen leiden tot verwarring met het dispositief.

Bijlagen worden gewoonlijk onderverdeeld in punten die worden aangeduid door Arabische cijfers die op elk niveau worden gevolgd door een punt (bijv. "10.2.3."). Het aantal niveaus mag gewoonlijk niet meer dan vijf bedragen (bijv. "1.1.1.1.1."). Verdere niveaus kunnen worden gebruikt indien strikt noodzakelijk, hoewel het wellicht de voorkeur verdient een andere structuur te gebruiken. Ongeacht hun niveau mogen genummerde punten lagere onderverdelingen bevatten, met kleine letters gevolgd door een haakje voor het eerste niveau, kleine Romeinse cijfers gevolgd door een haakje voor het tweede niveau, Arabische cijfers gevolgd door een haakje voor het derde niveau en streepjes voor het vierde niveau. Zulke lagere onderverdelingen worden gewoonlijk alleen gebruikt voor opsommingen die volgen op een aanhef en moeten waar mogelijk worden vermeden. Om eventuele verwijzingen te vergemakkelijken, verdient het de voorkeur om elk tekstblok van de bijlagen te nummeren. In zeer korte bijlagen kunnen echter ongenummerde tekstblokken worden gebruikt. Een ongenummerd tekstblok kan de aanhef vormen voor genummerde punten, lagere onderverdelingen of tabellen.

Een genummerd punt kan het volgende bevatten:

- enkel een titel;
- een of meer ongenummerde tekstblokken;
- een combinatie van een titel en een of meer ongenummerde tekstblokken.

In de bijlagen mogen hogere onderverdelingen (deel, titel, hoofdstuk, afdeling) worden gebruikt. De punten moeten van het begin tot het einde van de bijlage doorlopend worden genummerd, ongeacht of er hogere onderverdelingen worden gebruikt; anders zullen sommige kenmerken van de IT-systemen niet beschikbaar zijn.

Tabellen en afbeeldingen kunnen overal in de bijlagen worden gebruikt. De gebruikte afbeeldingen mogen echter geen tekst bevatten.

Wanneer een bijlage formulieren of andere documenten bevat die op zichzelf moeten worden gebruikt, dienen de bovenstaande richtsnoeren alleen te worden gevolgd voor zover zij geen afbreuk doen aan de leesbaarheid of het gebruiksgemak van deze formulieren en documenten of in strijd zijn met specifieke vereisten die daarop van toepassing zijn.

Indien een bijlage bepalingen uit een andere bron (bijv. een reglement van de Economische Commissie voor Europa van de VN) opneemt in het Unierecht, moeten de structuur en de nummering van die bepalingen in de bijlage dezelfde zijn als in de bron (zie echter punt [17.4](#) van de GPH).

D.5.3. Inhoudsopgaven

Indien nodig worden omvangrijke bijlagen voorafgegaan door een inhoudsopgave.

D.6. INTERNE VERWIJZINGEN

D.6.1. Algemeen

Zie punten [16](#), [16.1](#), [16.1.1](#), [16.2](#), [16.4](#), [16.7](#) tot en met [16.9](#) en [16.17](#) GPH.

D.6.2. Naar de handeling in het algemeen

- "deze verordening"
- "deze richtlijn"
- "dit besluit"⁶⁴

D.6.3. Naar een aanhaling

"in de [eerste] aanhaling"

D.6.4. Naar overwegingen

- Wanneer er meer dan één genummerde overweging is: "(in) overweging [1]"
- Wanneer er slechts één overweging is: "(in) de overweging"

D.6.5. Naar onderverdelingen van het dispositief

D.6.5.1. Te gebruiken uitdrukkingen

Gebruik de wijze van aanhalen zoals weergegeven in de derde kolom van de tabel in punt [15.4](#) GPH. Verwijzingen naar de aanhef of inleidende zin van een opsomming geschieden als volgt "artikel 1,[lid 1,] aanhef," of "artikel 1,[lid 1,] inleidende zin,".

⁶⁴ Het Franse woord "présent" wordt in het Nederlands vertaald met "dit" of "deze"; "du présent règlement" wordt: "van deze verordening". Om verwarring met een handeling of bepaling waarnaar juist verwezen is, te voorkomen kan het Franse woord "présent" in het Nederlands met "onderhavig" worden vertaald.

D.6.5.2. Structuur van de verwijzing

Wanneer naar een bepaling wordt verwezen, is het vaak noodzakelijk één of meer onderverdelingen aan te geven om duidelijk te maken welke bepaling precies wordt bedoeld. De onderverdelingen worden vermeld in dalende volgorde, van de algemene naar de specifieke onderverdeling.

- "artikel 1, lid 1, tweede zin,"
- "lid 1, derde alinea,"

Er wordt echter enkel verwezen naar de hogere onderverdelingen die de bepaling waarnaar wordt verwezen en de bepaling waarin de verwijzing staat, niet gemeen hebben. Bijvoorbeeld, indien artikel 3, lid 1, punt b), verwijst naar artikel 3, lid 1, punt a), luidt die verwijzing als volgt:

"... in punt a)",

en niet

"... in **artikel 3, lid 1**, punt a)",

en ook niet

"... in **lid 1**, punt a)".

Hogere onderverdelingen dan een artikel (deel, titel, hoofdstuk, afdeling) worden ook in dalende volgorde aangehaald en gescheiden door komma's:

- deel V, titel I, hoofdstuk I, afdeling 1

Wanneer wordt verwezen naar artikelen die voorkomen in één of meer hogere onderverdelingen (deel, titel, hoofdstuk, afdeling), hoeven die onderverdelingen niet te worden genoemd, omdat alle artikelen van de handeling doorlopend zijn genummerd:

"artikel 2"

en niet

"artikel 2 **van afdeling I**."

Wanneer echter de formule "van dit [artikel/lid/punt/streepje/.....]" wordt gebruikt om het in punt [D.6.5.4](#) bedoelde verwarringsgevaar te vermijden, wordt die formule op het einde van de verwijzing geplaatst.

Voorbeelden:

- "in punt c) **van dit lid**"
- "in het eerste lid, punt d), **van dit artikel**"

en niet

- "in **dit lid**, punt c),"
- "in **dit artikel**, eerste lid, punt d),"

Aangezien de bijlage een integrerend deel uitmaakt van de handeling waarbij zij is gevoegd (zie punt [22.3](#) GPH), moeten verwijzingen in de bijlage naar een onderdeel van het dispositief zo eenvoudig mogelijk worden gehouden, zoals dat in een artikel zou gebeuren.⁶⁵

Voorbeeld:

- "de lijst bedoeld in artikel 4, lid 3,".

D.6.5.3. Meervoudige verwijzingen

Wanneer er in een opsomming wordt verwezen naar onderverdelingen met dezelfde benaming waarvan er één of meer vergezeld gaan van lagere onderverdelingen, gelden de regels van punt D.6.5.2 en wordt die benaming voor elke verwijzing herhaald:

Voorbeelden:

- "artikel 1, **artikel 2**, lid 2, punt a), en **artikel 3**, lid 1,"
[en niet: artikelen 1, 2, lid 2, punt a), en 3, lid 1,]"
- "artikel 2, lid 1, en **artikel 5**, lid 2,"
- "lid 1, punt a), en **lid 2**, tweede alinea,"
[en niet: de leden 1, punt a), en 2, tweede alinea,]."

⁶⁵ Wat de verwijzingen naar de bepalingen van een bijlage betreft, zie punt [D.6.6.](#)

Wanneer er in een opsomming wordt verwezen naar onderverdelingen met dezelfde benaming die niet vergezeld gaan van lagere onderverdelingen, wordt de wijze van verwijzen vereenvoudigd. De desbetreffende benaming wordt dan niet voor elke onderverdeling herhaald.

Voorbeelden:

- "de hoofdstukken I en II"
[en niet: "hoofdstuk I **en** hoofdstuk II"]
- "de artikelen 1, 4 en 9"
- "de artikelen 1 tot en met 4"
- "de artikelen 1 tot en met 4 en 9"
- "het eerste en derde streepje"
(of: "het eerste en het derde streepje")

Vaak worden de beschreven verwijzingen gecombineerd:

Voorbeeld:

artikel 1, artikel 3, lid 5, punt c), artikel 5, leden 2 en 3, en de artikelen 6 tot en met 9

Indien er in een opsomming wordt verwezen naar drie opeenvolgende cijfers, verdient het de voorkeur elk cijfer afzonderlijk aan te geven.

Voorbeeld:

"de artikelen 2, **3 en** 4"

[niet: "de artikelen 2 **tot en met** 4"]

D.6.5.4. In een verwijzing te vermijden woorden

Wanneer in een handeling wordt verwezen naar een onderverdeling van dezelfde handeling, dient in plaats van de woorden "voorgaande", "vorige" of "volgende" een exacte verwijzing naar die onderverdeling te worden gebruikt.

Vermeden dient te worden aan de exacte verwijzing woorden als "hierboven" of "hieronder" toe te voegen.

Aan een verwijzing naar een onderverdeling van dezelfde handeling wordt slechts "van deze/dit [verordening/artikel/lid/...]" toegevoegd indien er kans op verwarring bestaat.

Voorbeeld:

Wanneer in lid 5 van een artikel naar de leden 1 tot en met 4 van dat artikel wordt verwezen, luidt de verwijzing in lid 5:

"De in de leden 1 tot en met 4 bedoelde procedure ..."

en niet:

"De in de **voorgaande** leden bedoelde procedure ..."

en ook niet:

"De in de **bovenstaande** leden 1 tot en met 4 bedoelde procedure ..."

en evenmin (tenzij er een kans op verwarring bestaat):

"De in de leden 1 tot en met 4 **van dit artikel** bedoelde procedure ..."

D.6.6. Verwijzing naar bijlagen

De in punt D.6.5.2 uiteengezette regels voor verwijzingen naar het dispositief zijn van overeenkomstige toepassing op verwijzingen naar de bepalingen van de bijlagen.

Bijvoorbeeld:

– "punt 2.1.3.7, a), iii), 2), vierde streepje, van "[bijlage/bijlage [I]]"

Bij verwarringsgevaar moet een verwijzing worden toegevoegd naar de handeling waarin de verwijzing staat: "de bijlage bij [deze verordening]" of "[de tabel] in de bijlage bij [deze verordening]"(er wordt bij voorkeur "bijlage **bij** ..." gebruikt i.p.v. "bijlage **van** ...").

Bijlagen maken een integrerend deel uit van de handeling waarbij zij zijn gevoegd (zie punt [22.3](#) GPH). In de bepaling waarin naar de bijlage wordt verwezen, hoeft dus geen vermelding in die zin te worden opgenomen.

D.7. EXTERNE VERWIJZINGEN

D.7.1. Algemeen

Zie punten [16](#), [16.1](#), [16.1.2](#), [16.2](#), [16.3](#) tot en met [16.10](#), [16.17](#) en [16.18](#) GPH.

D.7.2. Verwijzingen naar primair recht

D.7.2.1. Verdragen

Eerst wordt verwezen naar het Verdrag betreffende de Europese Unie, daarna naar het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie, en tot slot naar het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap voor Atoomenergie.

Eerste verwijzing:

- het Verdrag betreffende de Europese Unie
- het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie
- het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap voor Atoomenergie

Bij deze verwijzingen wordt geen verwijzing naar de vindplaats in het Publicatieblad opgenomen.

Latere verwijzingen:

Indien in dezelfde tekst slecht één Verdrag wordt aangehaald, kan "het Verdrag" worden gebruikt.

Indien er in dezelfde tekst naar verschillende Verdragen wordt verwezen, wordt zoveel mogelijk de volledige benaming van het betrokken Verdrag gebruikt. Eventueel kunnen de volgende afkortingen of verkorte benamingen worden gebruikt:

- "VEU" voor het Verdrag betreffende de Europese Unie
- "VWEU" voor het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie
- "Euratom-Verdrag" voor het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap voor Atoomenergie

Een verkorte verwijzing kan worden gebruikt in een titel om deze beknopt te houden: zie punt [D.1.4.1](#).

De artikelen, afdelingen, hoofdstukken, titels en delen van het VEU en van het VWEU worden aangehaald met gebruikmaking van de nummering die volgt uit het Verdrag van Lissabon zoals weergegeven in hun **geconsolideerde versie**⁶⁶, **zonder verwijzing naar** de oude nummering.

Deze regel geldt eveneens in geval van **wijziging** van handelingen die zijn vastgesteld vóór de inwerkingtreding van het Verdrag van Lissabon en die derhalve verwijzingen bevatten volgens de oude nummering. In de wijzigingshandeling wordt bij de verwijzingen de nummering van de geconsolideerde versie aangehouden. De aldus ontstane discrepantie wat betreft de nummering van de Verdragsartikelen tussen de ongewijzigde onderdelen en de bij de wijzigingshandeling ingevoegde passages wordt later gecorrigeerd, met name bij de codificatie.

Wanneer een **titel** wordt aangehaald die een verwijzing naar de Verdragen bevat volgens de oude nummering, wordt deze verwijzing aangepast aan de geconsolideerde versie. Het aangepaste nummer krijgt een voetnoot als volgt:

¹ [Richtlijn 2009/101/EG van het Europees Parlement en de Raad van 16 september 2009 strekkende tot het coördineren van de waarborgen, welke in de lidstaten worden verlangd van de vennootschappen in de zin van artikel 54, tweede alinea, van het Verdrag, om de belangen te beschermen zowel van de deelnemers in deze vennootschappen als van derden, zulks teneinde die waarborgen gelijkwaardig te maken (PB L 258 van 1.10.2009, blz. 11, ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/2009/101/oj>).]

Noot: De titel van [Richtlijn 2009/110/EG] is gewijzigd in verband met de hernummering van de artikelen van het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap, overeenkomstig artikel 5 van het Verdrag van Lissabon; oorspronkelijk werd hier [artikel 48, tweede alinea, van het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap] genoemd.".

⁶⁶ Op grond van artikel 5 van het Verdrag van Lissabon zijn de artikelen, afdelingen, hoofdstukken, titels en delen van het VEU en van het VWEU, zoals gewijzigd bij dit Verdrag, **hernummerd** volgens de **concordantietabellen** in de bijlage bij laatstgenoemd Verdrag, waarvan zij een integrerend onderdeel uitmaken. Op basis hiervan is een **geconsolideerde versie** gemaakt.

D.7.2.2. Protocollen

Eerste verwijzing:

- "Protocol nr. [19] [betreffende het Schengenacquis dat is opgenomen in het kader van de Europese Unie], gehecht [aan het Verdrag betreffende de Europese Unie en aan het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie]"

Bij deze verwijzing wordt geen verwijzing naar de vindplaats in het Publicatieblad opgenomen.

Latere verwijzingen:

- "Protocol nr. [19]"

D.7.2.3. Akten van toetreding

- "de Akte van toetreding [van Oostenrijk, Finland en Zweden]"

of, als de opsomming te lang wordt en volledige vermelding niet nodig is voor een goed begrip:

- "de Akte van toetreding van [2003]"⁶⁷

Naar akten van toetreding worden aldus in de verkorte vorm verwezen zonder vermelding van het toetredingsverdrag en zonder verwijzing naar de vindplaats in het Publicatieblad.

⁶⁷ Akten van toetreding met hun jaartal:

- 1972 (Denemarken en Ierland),
- 1979 (Griekenland),
- 1985 (Spanje en Portugal),
- 1994 (Oostenrijk, Finland en Zweden),
- 2003 (Tsjechië, Estland, Cyprus, Letland, Litouwen, Hongarije, Malta, Polen, Slovenië en Slowakije),
- 2005 (Bulgarije en Roemenië),
- 2011 (Kroatië).

D.7.3. Verwijzingen naar andere rechtshandelingen

D.7.3.1. Aanduiding van de handeling waarnaar wordt verwezen

Voor verwijzingen naar een andere rechtshandeling:

- in titels, zie punt [16.10.1](#) GPH;
- in aanhalingen, zie punt [16.10.2](#) GPH;
- elders in de handeling (overwegingen, artikelen en bijlagen), zie punt [16.10.3](#) GPH.

Als uitzondering op het eerste streepje van punt [16.10.3](#) GPH, kunnen in overwegingen, artikelen of bijlagen die een **opsomming** van handelingen bevatten, deze handelingen in de tekst met hun volledige titel worden aangehaald, gevolgd door een verwijzing naar een voetnoot met de vindplaats in het Publicatieblad.

Wanneer een aantal door **dezelfde instelling(en)** vastgestelde handelingen van **dezelfde soort** achtereenvolgens en voor het eerst in de overwegingen, artikelen of bijlagen worden aangehaald, wordt de soort handeling en de naam van de instelling(en) één keer genoemd (en niet voor elke handeling herhaald) en wordt de voetnoot ingevoegd na het volgnummer van elke handeling.

Voorbeeld:

"De rechten van werknemers moeten onderworpen blijven aan de nationale bepalingen bedoeld in Richtlijnen 2002/14/EG* en 2009/38/EG** van het Europees Parlement en de Raad.

* Richtlijn 2002/14/EG van het Europees Parlement en de Raad van 11 maart 2002 tot vaststelling van een algemeen kader betreffende de informatie en de raadpleging van de werknemers in de Europese Gemeenschap (PB L 80 van 23.3.2002, blz. 29, ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/2002/14/oj>).

** Richtlijn 2009/38/EG van het Europees Parlement en de Raad van 6 mei 2009 inzake de instelling van een Europese ondernemingsraad of van een procedure in ondernemingen of concerns met een communautaire dimensie ter informatie en raadpleging van de werknemers (PB L 122 van 16.5.2009, blz. 28, ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/2009/38/oj>)."

Wanneer een aantal handelingen van **dezelfde soort** achtereenvolgens in de overwegingen, artikelen of bijlagen worden aangehaald en al eerder in de handeling zijn aangehaald, dan wordt de soort handeling slechts één keer genoemd (en niet voor elke handeling herhaald).

Voorbeeld:

"Verordeningen (EU) 2017/1129 en (EU) 2017/1131"

Titels van **gedelegeerde handelingen** en **uitvoeringshandelingen** moeten overeenkomstig het VWEU⁶⁸ steeds het woord "gedelegeerde" respectievelijk "uitvoerings-" bevatten. Deze woorden moeten worden herhaald bij elke verwijzing – niet alleen bij de eerste verwijzing maar ook bij elke latere verwijzing – naar een gedelegeerde handeling of een uitvoeringshandeling (voorbeeld van een tweede verwijzing: "Gedelegeerde Verordening (EU) 2015/1798").

Bepaalde handelingen worden in het Publicatieblad bekendgemaakt met **twee nummers**: een door de instelling toegekend nummer en een door het Publicatiebureau toegekend volgnummer.⁶⁹ Beide nummers moeten worden vermeld wanneer naar de handeling wordt verwezen.

Voorbeeld:

Eerste verwijzing:

"Besluit (EU) 2015/22 van de Europese Centrale Bank (ECB/2015/1)"^{*}

* Besluit (EU) 2015/22 van de Europese Centrale Bank van 8 januari 2015 betreffende de modaliteiten en de voorwaarden voor de overdracht van aandelen in het kapitaal van de Europese Centrale Bank tussen de nationale centrale banken en de aanpassing van het gestorte kapitaal (ECB/2015/1) (PB L 6 van 10.1.2015, blz. 15, ELI: <http://data.europa.eu/eli/dec/2015/929/oj>)."

Latere verwijzingen:

"Besluit (EU) 2015/22 (ECB/2015/1)"

⁶⁸ Artikel 290, lid 3, voor gedelegeerde handelingen en artikel 291, lid 4, voor uitvoeringshandelingen.

⁶⁹ Voor meer informatie, zie de officiële nota van het Publicatiebureau, "[Harmonisatie van de nummering van EU-rechtsinstrumenten](#)".

Gezien de bijzondere aard ervan, wordt naar het **Statuut van de ambtenaren** en andere personeelsleden van de Unie als volgt verwezen in overwegingen, artikelen en bijlagen:

"Statuut van de ambtenaren van de Europese Unie [en de Regeling welke van toepassing is op de andere personeelsleden van de Unie], vastgesteld bij Verordening (EEG, Euratom, EGKS) nr. 259/68 van de Raad*.

* PB L 56 van 4.3.1968, blz. 1, ELI: [http://data.europa.eu/eli/reg/1968/259\(1\)/oj](http://data.europa.eu/eli/reg/1968/259(1)/oj)."

Voor verwijzingen naar handelingen waarvan in de titel een bepaling van één van de **Verdragen** wordt genoemd, zie punt [D.7.2.1](#).

Alleen de **oorspronkelijke bekendmaking** van de handeling wordt in de voetnoot vermeld. Latere wijzigingen of rectificaties worden niet aangehaald in de voetnoot. Van deze regel wordt alleen afgeweken wanneer de titel van een handeling die het voorwerp uitmaakt van een codificatie is gewijzigd (zie punt [C.3.2.1](#)) of in geval van een statische verwijzing (zie punt [16.14](#) GPH en punt [D.8.2](#)).

Verwijzingen naar een rechtshandeling moeten **nauwkeurig** zijn. Daarom moet er zoveel als mogelijk, zeker in het dispositief, niet naar de handeling in zijn geheel worden verwezen, maar naar de desbetreffende bepaling(en).

Bijvoorbeeld:

"De procedure vastgesteld bij **artikel 2** van Verordening ..."

en niet:

"De procedure vastgesteld bij Verordening ..."

D.7.3.2. Aanduiding van de overweging waarnaar wordt verwezen

Zie voor de aanduiding van de overweging punt D.6.4 in combinatie met punt [D.7.3.1](#) voor de aanduiding van de handeling.

Voorbeeld:

"overweging 1 van Verordening (EU) 2015/10"

In verwijzingen naar overwegingen van een handeling vastgesteld vóór 7 februari 2000, toen de overwegingen nog geen nummer hadden, worden rangtelwoorden gebruikt: "de [eerste] overweging",

D.7.3.3. Aanduiding van het onderdeel van het dispositief waarnaar wordt verwezen

Zie voor de aanduiding van het onderdeel van het dispositief punt D.6.5 in combinatie met punt [D.7.3.1](#) voor de aanduiding van de handeling.

Voorbeeld:

"artikel 3, lid 2, tweede alinea, van Verordening (EU) 2015/10"

D.7.3.4. Aanduiding van de bijlage waarnaar wordt verwezen

Zie voor de aanduiding van de bijlage punt D.6.6 in combinatie met punt [D.7.3.1](#) voor de aanduiding van de handeling.

Voorbeelden:

- Wanneer de handeling slechts één bijlage heeft: "de bijlage bij [Verordening ...]"
- Wanneer de handeling meer dan één bijlage heeft: "Bijlage [I] bij [Verordening ...]"

D.7.4. Verwijzingen naar het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie en het EVRM

Bij verwijzingen naar het Handvest kan worden volstaan met "Handvest van de grondrechten van de Europese Unie". Deze verwijzing wordt niet gevolgd door een verwijzing naar de vindplaats in het Publicatieblad.

Naar het EVRM wordt verwezen met "Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden".

D.7.5. Verwijzingen naar resoluties en besluiten van het Europees Parlement

Voorbeeld:

"[de resolutie/het besluit] van het Europees Parlement van [27 november 2014] [over ondersteuning van de consumentenrechten op de digitale interne markt]*"

* [PB .../Nog niet bekendgemaakt in het Publicatieblad]."

D.7.6. Verwijzingen naar resoluties van de Raad

Voorbeeld:

"de resolutie van de Raad van [18 november 2010] [inzake de gestructureerde EU-dialoog over sport]*"

* [PB .../Nog niet bekendgemaakt in het Publicatieblad]."

D.7.7. Verwijzingen naar mededelingen van de Commissie

Voorbeeld:

"de mededeling van de Commissie van [25 oktober 2013] [Ontmanteling van nucleaire installaties en beheer van kernafval: beheer van nucleaire verplichtingen ten gevolge van activiteiten van het Gemeenschappelijk Centrum voor onderzoek (JRC) in het kader van het Euratom-Verdrag]"

D.7.8. Verwijzingen naar een beslissing van het Hof van Justitie

In de tekst van de handeling bevat de eerste verwijzing naar een beslissing van het Hof van Justitie van de Europese Unie ten minste het soort beslissing (arrest, beschikking, advies) en de naam van de rechterlijke instantie (Hof van Justitie, Gerecht). De gebruikelijke naam van de zaak of de datum van de beslissing kunnen zo nodig worden toegevoegd indien dat in de specifieke context nuttig wordt geacht.

Voorbeelden:

"Verordening (EG) nr. 304/2003 is bij arrest van het Hof van Justitie nietig verklaard*"

"In het arrest van het Hof van Justitie van 10 januari 2006 in zaak C-178/03, Commissie/Parlement en Raad*, is Verordening (EG) nr. 304/2003 ... nietig verklaard"

Deze verwijzing wordt altijd gevolgd door een gestandaardiseerde voetnoot. De voetnoot bevat, in onderstaande volgorde:

- het soort beslissing (arrest, beschikking, advies);
- de naam van de rechterlijke instantie (Hof van Justitie, Gerecht);
- de datum van de beslissing;
- de gebruikelijke naam van de zaak (die door het Hof van Justitie volgens interne regels wordt vastgesteld: instellingen en lidstaten worden aangeduid met een verkorte naam, bij prejudiciële zaken wordt de naam van één partij gebruikt, enz.);
- het nummer van de zaak;
- de ECLI-code;
- indien nodig, het punt dat/de punten die bijzonder relevant is/zijn.

Voorbeeld:

"* Arrest van het Hof van Justitie van 10 januari 2006, Commissie/Parlement en Raad, C-178/03, ECLI:EU:C:2006:4, punten 60-65."

Deze citeerwijze geldt zowel voor beslissingen die op papier in de Jurisprudentie zijn gepubliceerd als voor recente beslissingen die uitsluitend digitaal zijn gepubliceerd.

Wordt in een handeling dezelfde beslissing meermaals genoemd, dan dient bij de eerste vermelding te worden bepaald hoe verder naar de beslissing wordt verwezen (bijvoorbeeld "hierna "arrest Commissie/Parlement en Raad" genoemd", "hierna "arrest van 10 januari 2006" genoemd" of "hierna "arrest in zaak C-178/03" genoemd").

D.7.9. Verwijzingen naar internationale overeenkomsten

Internationale overeenkomsten die zijn bekendgemaakt in het Publicatieblad, worden de eerste keer altijd met hun PB-referentie aangehaald, zelfs wanneer die overeenkomsten niet uitgaan van de Unie maar bijvoorbeeld van de Raad van Europa.

In het geval van overeenkomsten die niet worden bekendgemaakt in het Publicatieblad, kan het nuttig zijn om de plaats en datum van ondertekening aan te halen.

Voorbeelden:

- "de Overeenkomst tussen het Koninkrijk Noorwegen en de Europese Unie betreffende een financieel mechanisme van Noorwegen voor de periode 2014-2021"

* PB L 141 van 28.5.2016, blz. 11."

- "Verdrag van Wenen inzake het verdragenrecht, ondertekend te Wenen op 23 mei 1969,"

Wanneer in een handeling meer dan één keer naar dezelfde internationale overeenkomst wordt verwezen, moet bij de eerste verwijzing een verkorte vorm worden gebruikt (bijv. ("de overeenkomst betreffende een financieel mechanisme van Noorwegen"))).

Uit de punten D.8.1 en D.8.2 volgt dat elke verwijzing naar een internationale overeenkomst moet aangeven of die verwijzing dynamisch dan wel statisch is.

D.7.10. Verwijzingen naar handelingen van internationale organisaties

In de tekst van de handeling bevat een verwijzing naar een handeling van een internationale organisatie in de regel achtereenvolgens het soort handeling, de datum, de naam van de organisatie en de volledige titel. Wordt in een handeling dezelfde handeling van een internationale organisatie meermaals genoemd, dan dient bij de eerste vermelding te worden bepaald hoe verder naar die handeling wordt verwezen (bijvoorbeeld "(hierna “de aanbeveling van de Internationale Arbeidsorganisatie” genoemd)").

D.7.11. Verwijzingen naar niet-bindende handelingen

Zie punt [17](#) GPH.

D.7.12. Verwijzingen naar het Publicatieblad van de Europese Unie

Zie [punt 3.1 van de Interinstitutionele schrijfwijzer](#).

D.8. DYNAMISCHE EN STATISCHE VERWIJZINGEN

D.8.1. Dynamische verwijzingen

Verwijzingen zijn "dynamisch" wanneer de norm waarnaar wordt verwezen steeds moet worden begrepen als de norm zoals deze eventueel is gewijzigd. Voor meer details, zie punten [16.11](#) tot en met [16.13](#) en [16.17](#) GPH.

Een verwijzing naar een bepaling van een handeling van de Unie is een dynamische verwijzing, tenzij anders is bepaald. Een verwijzing naar een bepaling van een ander rechtsinstrument dan een handeling van de Unie moet vermelden dat deze dynamisch, indien dat de bedoeling is.

Voorbeeld van een dynamische verwijzing naar een bepaling van een handeling van de Unie:

“artikel 10 van Verordening (EU) ...”

Voorbeeld van een dynamische verwijzing naar een bepaling van een ander rechtsinstrument dan een handeling van de Unie

“artikel 10 van de Conventie van ... inzake ..., zoals gewijzigd, ”

“artikel 10 van de Conventie van ... inzake ..., in de meest recente versie die van toepassing is op de Europese Unie,”

D.8.2. Statische verwijzingen

Men spreekt van een statische verwijzing wanneer wordt verwezen naar een bepaalde versie van een tekst. Voor meer details, zie punten [16.14](#) tot en met [16.17](#) GPH.

Een verwijzing naar een bepaling van een handeling van de Unie is slechts een statische verwijzing indien dit uitdrukkelijk wordt bepaald. Een verwijzing naar een bepaling van een ander rechtsinstrument dan een handeling van de Unie moet vermelden dat deze statisch, indien dat de bedoeling is.

Voorbeeld van een statische verwijzing naar een bepaling van een handeling van de Unie in een bepaalde versie op een specifieke datum:

"artikel 10 van Verordening (EU) ..., in de versie die van kracht is op ...,"

"artikel 10 van Verordening (EU) ..., in de versie die van toepassing is op ...",

Voorbeeld van een statische verwijzing naar een bepaling van een handeling van de Unie zoals gewijzigd door een bepaalde handeling:

"artikel 10 van Verordening (EU) ..., zoals gewijzigd bij Verordening (EU) ..."

Voorbeeld van een statische verwijzing naar de oorspronkelijke versie van een ander rechtsinstrument dan een handeling van de Unie:

"artikel 10 van de Conventie van ... inzake ..., in zijn oorspronkelijke versie"

Voorbeeld van een statische verwijzing naar een ander rechtsinstrument dan een handeling van de Unie, zoals gewijzigd door een bepaalde handeling:

"artikel 10 van de Conventie van ... inzake ..., zoals gewijzigd door het protocol van ... over ..."

D.9. VERWIJZINGEN NAAR ENTITEITEN

D.9.1. Verwijzingen naar de Unie en naar Euratom

Eerst wordt verwezen naar de Europese Unie, daarna naar de Europese Gemeenschap voor Atoomenergie.

Eerste verwijzing:

- de Europese Unie
- de Europese Gemeenschap voor Atoomenergie

Latere verwijzingen:

- de Unie
- de Gemeenschap

Ter wille van de beknoptheid kan in de titel een verkorte benaming worden gebruikt: zie punt [D.1.4.1.](#)

D.9.2. Verwijzingen naar instellingen en organen van de Unie

De in het **dispositief** aan te houden volgorde is die waarin de instellingen en organen in het gedeelte van de Verdragen betreffende de instellingen zijn opgenomen, namelijk: Europees Parlement, Europese Raad, Raad, Commissie, Hof van Justitie van de Europese Unie, Europese Centrale Bank, Rekenkamer, Europees Economisch en Sociaal Comité, Comité van de Regio's, Europese Investeringsbank. In de **aanhalingen** wordt echter de volgorde aangehouden zoals vermeld in deel A⁷⁰.

⁷⁰ Zie ook Bijlage II.

<i>Volledige officiële benaming</i>	<i>Gebruikelijke benaming</i>	<i>Afkorting</i>	<i>Benaming in handelingen waarop de gewone wetgevingsprocedure van toepassing is</i>
Europees Parlement	Europees Parlement	EP	Europees Parlement
Europese Raad	Europese Raad	—	Europese Raad ¹
Raad van de Europese Unie	Raad	—	Raad ²
Europese Commissie ³	Commissie	—	Commissie ²
Hof van Justitie van de Europese Unie ⁴	Hof van Justitie van de Europese Unie (Hof) ⁵	HvJ	Hof van Justitie van de Europese Unie ⁶
Europese Centrale Bank	Europese Centrale Bank (Bank) ⁵	ECB ⁷	Europese Centrale Bank
Rekenkamer	Rekenkamer ⁵	—	Rekenkamer
Europees Economisch en Sociaal Comité ⁸	Europees Economisch en Sociaal Comité (Comité) ⁵	EESC	Europees Economisch en Sociaal Comité
Comité van de Regio's	Comité van de Regio's (Comité) ⁵	CvdR	Comité van de Regio's
Europese Investeringsbank	Europese Investeringsbank (Bank) ⁵	EIB	Europese Investeringsbank

¹ Steeds de volledige benaming gebruiken.

² De volledige benaming gebruiken bij de eerste aanhaling in de preambule.

³ Benaming die enkel in het VEU (zie artikel 13) wordt gebruikt.

⁴ Het Hof van Justitie van de Europese Unie omvat het "Hof van Justitie", het "Gerecht" en de gespecialiseerde rechtbanken (artikel 19 VEU). De enige tot nog toe opgerichte gespecialiseerde rechtbank was het Gerecht voor ambtenarenzaken van de Europese Unie (gebruikelijke benaming: "Gerecht voor ambtenarenzaken"), die van 2004 tot 2016 werkzaam was. Bij een verwijzing naar een beslissing van één van deze rechterlijke instanties wordt de betrokken rechterlijke instantie genoemd en niet de instelling in het algemeen (zie punt [D.7.8](#)).

⁵ De verkorte benaming (tussen haakjes) slechts gebruiken als geen enkele verwarring mogelijk is.

⁶ De benaming "Hof van Justitie" wordt evenwel gebruikt in overwegingen (zie deel A, vakken [H 3](#) en [K](#)).

⁷ Afkorting die wordt gebruikt in Protocol 4 betreffende de Statuten van het Europees stelsel van centrale banken en van de Europese centrale bank, dat aan het VEU en het VWEU is gehecht.

⁸ De volledige officiële benaming van het EESC in het VEU is "Economisch en Sociaal Comité", maar doorgaans wordt het bijvoeglijk naamwoord "Europees" toegevoegd.

D.9.3. Verwijzingen naar lidstaten

Een opsomming die uitsluitend lidstaten bevat, volgt de alfabetische volgorde in het Latijnse alfabet van de **namen in de landstaal**, die dus dezelfde is voor alle taalversies. Voor meer details, zie punt [7.1.2](#) van de Interinstitutionele schrijfwijzer.

Voor een lijst met de benamingen van de lidstaten en de keuze tussen de korte en de officiële benamingen, zie punt [7.1](#) van de Interinstitutionele schrijfwijzer.

D.9.4. Verwijzingen naar derde landen

In opsommingen van uitsluitend derde landen of derde landen in combinatie met lidstaten wordt gewoonlijk de alfabetische volgorde aangehouden van deze derde landen of derde landen in combinatie met lidstaten **in de gebruikte taal** (voorbeeld, in het Nederlands: Filipijnen, Finland, Portugal, Zwitserland). Voor meer details, zie punt [7.1.2](#) van de Interinstitutionele schrijfwijzer.

Voor een lijst met de benamingen van derde landen en de keuze tussen de korte en de officiële benamingen, zie punt [7.1](#) van en bijlage [A5](#) bij de Interinstitutionele schrijfwijzer.

D.10. VERWIJZINGEN NAAR DATA EN TERMIJNEN

D.10.1. Algemeen

Bepalingen die data of termijnen bevatten, worden nauwkeurig opgesteld (zie punt [20](#) GPH), bij voorkeur **door een precieze datum aan te duiden**. Met deze methode vermijdt men het maken van berekeningen, alsmede onduidelikheden en vergissingen en krijgt men een beknopte formulering.

Bij voorkeur vermijdt men:

- een verwijzing naar een ander artikel waarin de betrokken datum wordt genoemd (bij deze methode moet een zeer precieze vindplaats worden vermeld, wat een omslachtige formulering oplevert).

Voorbeeld (te vermijden):

"Met ingang van de in artikel 12, lid 1, eerste alinea, tweede zin, genoemde datum, ..."

- een omschrijving (deze methode levert relatief lange formuleringen op en verplicht de lezer ertoe de betrokken bepaling op te zoeken).

Voorbeelden (te vermijden):

"de datum met ingang waarvan de lidstaten aan deze richtlijn behoren te voldoen"

"drie jaar vanaf de datum van inwerkingtreding van deze verordening"

Vaak kan een ingewikkelde verwijzing eenvoudiger worden gemaakt door een concrete datum te noemen. Zo schrijft men in plaats van "**Uiterlijk twee jaar na de datum van inwerkingtreding van deze verordening** legt de Commissie een verslag over" liever: "**Uiterlijk 31 december 2016** legt de Commissie een verslag over" (indien de datum van inwerkingtreding 1 januari 2015 is).

Indien de exacte datum bij de vaststelling van de handeling nog niet bekend is, maar bij de bekendmaking ervan bekend wel zal zijn (bijvoorbeeld omdat het gaat om een datum die kan worden bepaald op basis van de datum van bekendmaking van de betrokken handeling), zet men drie puntjes en vervolgens, tussen vierkante haakjes, een toelichting op basis waarvan de exacte datum kan worden berekend. Bij de bekendmaking van de handeling vervangt het Publicatiebureau de puntjes, de vierkante haakjes en de toelichting door de exacte datum.

Voorbeeld:

"De bevoegde autoriteiten kunnen hun kredietinstellingen toestaan een wegingsfactor van 50 % toe te passen op ... [twee jaar vanaf de datum van inwerkingtreding van deze richtlijn]. In dat geval wordt het goed uiterlijk ... [vijf jaar vanaf de datum van inwerkingtreding van deze richtlijn] gewaardeerd."

Indien de exacte datum nog steeds niet bekend zal zijn bij de bekendmaking van de handeling (bijvoorbeeld omdat het gaat om een datum die kan worden bepaald op basis van een toekomstige gebeurtenis, zoals de toetreding tot een internationale organisatie), kan in het regelgevende gedeelte worden bepaald dat de Commissie in het *Publicatieblad* een mededeling met de exacte datum zal bekendmaken zodra deze bekend is. In dergelijke gevallen is het raadzaam om in de overwegingen een zin toe te voegen die aangeeft dat die bekendmaking er enkel toe strekt het publiek te informeren en geen rechtsgevolgen heeft:

"(...) ... Er moet worden voorzien in de bekendmaking van een mededeling in het *Publicatieblad van de Europese Unie* die de datum van ... aangeeft, zodat het publiek gemakkelijker kan kennisnemen van die informatie."

D.10.2. Wijzigingshandelingen

Indien bij wijziging van een handeling door een handeling van dezelfde soort de woorden "**deze** verordening" (of "**deze** richtlijn", "**dit** besluit") worden gebruikt om een datum of een termijn aan te geven, is het van belang de twee handelingen niet met elkaar te verwarren.

Dit kan met name gebeuren indien deze woorden worden gebruikt in het gedeelte van de tekst dat de gewijzigde tekst tussen aanhalingstekens bevat. Indien een dergelijke verwijzing (bijv. naar "de inwerkingtreding van deze richtlijn") in dat gedeelte wordt gebruikt, heeft deze verwijzing betrekking op de **te wijzigen** handeling. Indien men daarentegen wil verwijzen naar de wijzigingshandeling mag hiernaar niet rechtstreeks worden verwezen in de tekst die in de te wijzigen handeling wordt ingevoegd; het beoogde doel kan worden bereikt door de verwijzing te vervangen door een andere aanduiding (in het algemeen de concrete datum).

Voorbeeld (een richtlijn van 2015 tot wijziging van een richtlijn van 2000):

“Het volgende artikel wordt ingevoegd:

"Artikel 7 bis

Op grond van deze gegevens dient de Commissie bij het Europees Parlement en de Raad, **uiterlijk 31 december 2020**, een verslag in ...".

en niet

"Het volgende artikel wordt ingevoegd:

"Artikel 7 bis

...Op grond van deze gegevens dient de Commissie bij het Europees Parlement en de Raad, **uiterlijk vijf jaar na kennisgeving van deze richtlijn**, een verslag in ...".⁷¹

D.10.3. Aanvang van een tijdvak

Zie punt [20.17](#) GPH⁷².

NB: De formule "na ..." wordt ontraden, omdat deze tot verwarring kan leiden. Indien zij toch wordt gebruikt, moet zij worden gevolgd door de datum die voorafgaat aan die van de aanvang van het tijdvak. Een formule als "na 31 december 2015" betekent immers "1 januari 2016 of een latere datum".

D.10.4. Einde van een tijdvak

Zie punt [20.18](#) GPH⁷³.

D.10.5. Einde van termijnen

Termijnen eindigen om **24 uur op de einddatum**⁷⁴.

⁷¹ Verklaring: Artikel 7 bis (een nieuwe bepaling) moet in de te wijzigen richtlijn worden ingevoegd; "deze richtlijn" betekent derhalve de richtlijn van 2000. Maar een eenvoudige berekening maakt duidelijk dat de auteur eigenlijk de richtlijn van 2015 (+ vijf jaar = 2020) heeft bedoeld (aangezien 2000 + vijf jaar = 2005, een jaar dat bij het vaststellen van de wijzigingsrichtlijn in 2015 reeds voorbij is).

⁷² Zie tevens [Verordening \(EEG, Euratom\) nr. 1182/71 van de Raad houdende vaststelling van de regels die van toepassing zijn op termijnen, data en aanvangs- en vervaltijden](#) (PB L 124 van 8.6.1971, blz. 1, ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/1971/1182/oj>).

⁷³ Zie tevens [Verordening \(EEG, Euratom\) nr. 1182/71](#).

⁷⁴ Zie tevens [Verordening \(EEG, Euratom\) nr. 1182/71](#).

Wanneer het gaat om een te nemen beslissing wordt bij voorkeur, met het oog op de precisie – want ook de laatste dag telt mee – de volgende formule gebruikt:

"uiterlijk [31 december 2015]"

Wanneer het gaat om het uitbrengen van verslagen, het indienen van voorstellen of het in acht nemen van termijnen voor het zich voegen naar een handeling (bijv. bij richtlijnen), d.w.z. gevallen waarin het niet zeer waarschijnlijk is dat pas op de laatste dag aan de verplichting wordt voldaan - wordt de volgende vereenvoudigde formule gebruikt:

"voor [1 januari 2016]"

NB: De formule "voor ..." moet worden gevolgd door de dag die volgt op het einde van het tijdvak. De formule "voor 1 januari 2016" betekent "uiterlijk 31 december 2015".

D.11. VERWIJZINGEN NAAR TALEN

Voor de aanduiding van talen en hun volgorde in meertalige of eentalige teksten, zie punten [7.2.1](#) en [7.2.2](#) van de Interinstitutionele schrijfwijzer.

D.12. VOETNOTEN EN INSTRUCTIES VOOR HET PUBLICATIEBUREAU

Echte voetnoten bevatten informatie die "als zodanig" moeten worden afgedrukt in de bekendgemaakte tekst. In de regel⁷⁵ worden echte voetnoten ingeleid door opeenvolgende nummers en verschijnen zij onderaan de pagina van de tekst waarop zij betrekking hebben. Wanneer echte voetnoten deel uitmaken van een bepaling die tekst in een bestaande handeling toevoegt of vervangt, worden zij bij wijze van uitzondering ingeleid door een, twee, drie of meer sterretjes, en verschijnen zij onmiddellijk na het wijzigende tekstgedeelte.

Technische voetnoten zijn instructies voor het Publicatiebureau om in de tekst, voor de bekendmaking ervan, zuiver technische informatie in te voegen die dan ook op geen enkele wijze gevolgen heeft voor de inhoud, zoals het volgnummer van een nog niet bekendgemaakte handeling. Technische voetnoten worden ingeleid door een stijgend aantal plustekens (+). Zij verschijnen onderaan de pagina van de tekst waarop zij betrekking hebben, zelfs wanneer zij deel uitmaken van een bepaling die tekst in een bestaande handeling toevoegt of vervangt.

⁷⁵ Voor voetnoten die betrekking hebben op technische bijlagen (zoals formulieren en tabellen) die meerdere bladzijden bestrijken, kunnen soms andere regels gelden.

Voorbeeld van een combinatie van verschillende soorten voetnoten:

"Artikel 5

Verordening (EU) nr. 648/2012 van het Europees Parlement en de Raad¹ wordt als volgt gewijzigd:

1) Aan artikel 5, lid 2, wordt de volgende alinea toegevoegd:

"Bij het opstellen van de ontwerpen van technische reguleringsnormen op grond van dit lid doet de ESMA geen afbreuk aan de in artikel 95 van Richtlijn (EU) .../... van het Europees Parlement en de Raad^{* +} en in artikel 35, lid 6, punt e), van Verordening (EU) .../... van het Europees Parlement en de Raad^{** ++} opgenomen overgangsbepaling met betrekking tot de in deel C, punt 6, vermelde derivatencontracten inzake energie.

* Richtlijn (EU) .../... van het Europees Parlement en de Raad van ... betreffende ... (PB ...).

** Verordening (EU) .../... van het Europees Parlement en de Raad van ... betreffende ... (PB ...).";

2) ...

¹ Verordening (EU) nr. 648/2012 van het Europees Parlement en de Raad van 4 juli 2012 betreffende otc-derivaten, centrale tegenpartijen en transactieregisters (PB L 201 van 27.7.2012, blz. 1, ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2012/648/oj>).

⁺ PB: gelieve in de tekst het in document PE-CONS 23/14 (2011/0298(COD)) vervatte volgnummer van de richtlijn in te voegen, en in de voetnoot het volgnummer, de datum, de titel en de PB-referentie van die richtlijn.

⁺⁺ PB: gelieve in de tekst het in document PE-CONS 78/13 (2011/0295(COD)) vervatte volgnummer van de verordening in te voegen, en in de voetnoot het volgnummer, de datum, de titel en de PB-referentie van die verordening."

Wanneer de instructie voor het Publicatiebureau betrekking heeft op de inhoud, zoals de datum van toepassing of de datum van inwerkingtreding van de handeling, wordt zij niet weergegeven als een voetnoot: in de tekst zelf worden drie puntjes ingevoegd, gevolgd door de instructie tussen vierkante haakjes (zie het voorbeeld in punt [D.10.1](#)).

BIJLAGE I

Gemeenschappelijke praktische handleiding

van het Europees Parlement, de Raad

en

de Commissie

ten behoeve van eenieder die bij de opstelling

van wetgevingsteksten

van de Europese Unie is betrokken

Voorwoord bij de tweede editie

Al meer dan tien jaar heeft de Gemeenschappelijke praktische handleiding haar nut bewezen als instrument om te bewerkstelligen dat de rechtshandelingen van het Europees Parlement, de Raad en de Commissie duidelijk en nauwkeurig worden geredigeerd. De in de handleiding vervatte beginselen gelden voor de drie instellingen als ijkpunten voor de wetgevingstechniek.

Sinds het verschijnen van de eerste editie van de handleiding in 2000 hebben zich evenwel vele wijzigingen voorgedaan in wat thans het Unierecht is. Het was dan ook noodzakelijk de gedeeltelijke actualiseringen die reeds online beschikbaar waren en de aanpassingen waartoe het Verdrag van Lissabon¹ noopte, in een nieuwe editie samen te brengen.

Deze editie is tevens op een aantal punten vereenvoudigd en zij houdt rekening met de meest recente wijzigingen. Verdere ontwikkelingen liggen in het verschiet: zodra dat nodig is, zullen zij in de handleiding moeten worden opgenomen door de Reflectiegroep Wetgevingstechniek², die voortaan met het bijwerken van de handleiding is belast.

De Gemeenschappelijke praktische handleiding is een standaardwerk met algemene beginselen voor het opstellen van wetgeving. Iedere instelling gebruikt de handleiding in combinatie met andere instrumenten, die specifieke standaardformules en nadere praktische aanwijzingen bevatten.

Moge deze handleiding, zoals aangepast en bijgewerkt, blijven bijdragen aan de kwaliteit van de rechtshandelingen van de Unie.

Voor de juridische dienst
van het Europees Parlement

Christian PENNERA
Jurisconsult

Voor de juridische dienst
van de Raad

Hubert LEGAL
Jurisconsult

Voor de juridische dienst
van de Commissie

Luis ROMERO REQUENA
Directeur-generaal

Brussel, 11 juli 2013

¹ Voor deze editie zijn de bewoordingen van de bij het Interinstitutioneel akkoord van 1998 vastgestelde gemeenschappelijke richtsnoeren (zie voorwoord bij de eerste editie), die ten grondslag lagen aan de onderverdelingen van deze handleiding, op een aantal punten aangepast om rekening te houden met die ontwikkelingen.

² De reflectiegroep is in 2010 ingesteld om de samenwerking tussen de drie instellingen op het gebied van de wetgevingstechniek te vergemakkelijken.

Voorwoord bij de eerste editie

Om te bereiken dat de Gemeenschapswetgeving beter wordt begrepen en juist wordt toegepast, is de kwaliteit van de wetteksten van het allergrootste belang. Als men immers wil dat burgers en bedrijven hun rechten en plichten kennen en dat de rechter erop toeziet dat deze worden nagekomen, en als men wil dat, waar dit nodig is, de lidstaten de besluiten van de Gemeenschapsinstellingen juist en binnen de gestelde termijnen in nationaal recht omzetten, moeten deze op een begrijpelijke en samenhangende wijze zijn geformuleerd, met inachtneming van eenvormige beginselen inzake presentatie en wetgevingstechniek.

Sinds de Europese Raad van Edinburgh (1992) is de noodzaak van betere wetteksten, dat wil zeggen van teksten die duidelijker en eenvoudiger zijn en die wetgevingstechnisch verantwoord zijn, op het allerhoogste politieke niveau erkend. De Raad en de Commissie hebben een aantal maatregelen genomen om hieraan tegemoet te komen¹. De genoemde noodzaak is nogmaals beklemtoond in Verklaring nr. 39 inzake de redactionele kwaliteit van de communautaire wetgeving, die aan de slotakte van het Verdrag van Amsterdam is gehecht. Op grond van deze verklaring hebben de drie instellingen die bij de procedure voor het aannemen van communautaire wetgeving betrokken zijn, namelijk het Europees Parlement, de Raad en de Commissie, bij interinstitutioneel akkoord van 22 december 1998², gemeenschappelijke richtsnoeren vastgelegd ter verbetering van de redactionele kwaliteit van de communautaire wetgeving.

De onderhavige handleiding, die op grond van het genoemde akkoord door de drie juridische diensten is opgesteld, heeft ten doel de inhoud van deze richtsnoeren verder uit te werken en de gevolgen ervan te verduidelijken door deze één voor één toe te lichten en met voorbeelden te illustreren. Zij is opgevat als een instrument ten behoeve van eenieder die bij de opstelling van de meest gangbare Gemeenschapsbesluiten betrokken is. De handleiding moet voorts dienen als richtsnoer bij de opstelling van alle besluiten van de instellingen, zowel in het kader van de Gemeenschapsverdragen als op grond van de titels van het Verdrag betreffende de Europese Unie inzake het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid en inzake politieke en justitiële samenwerking in strafzaken.

Het zal wellicht dienstig zijn de Gemeenschappelijke praktische handleiding te gebruiken in combinatie met andere, meer specifieke instrumenten, zoals de Modellen voor de besluiten van de Raad van de Europese Unie, de Regels van wetgevingstechniek van de Commissie, de Interinstitutionele schrijfwijzer van het Bureau voor officiële publicaties der Europese Gemeenschappen of de modellen van LegisWrite. Het zal overigens steeds nuttig en vaak zelfs noodzakelijk zijn, terug te grijpen op de ter zake dienende Verdragsbepalingen en op de grote basisbesluiten betreffende bepaalde beleidsgebieden.

De diensten van de drie instellingen worden met aandrang ertoe aangespoord deze handleiding te gebruiken en door het maken van opmerkingen bij te dragen tot de verbetering ervan. Met hun opmerkingen kunnen zij te allen tijde terecht bij de Interinstitutionele Groep redactionele kwaliteit, die de handleiding permanent zal bijwerken.

¹ Raad: resolutie van 8 juni 1993 betreffende de redactionele kwaliteit van de communautaire wetgeving (PB C 166 van 17.6.1993, blz. 1). Commissie: algemene richtsnoeren voor het wetgevingsbeleid, document SEC(1995) 2255/7 van 18 januari 1996.

² Interinstitutioneel akkoord van 22 december 1998 betreffende de gemeenschappelijke richtsnoeren voor de redactionele kwaliteit van de communautaire wetgeving (PB C 73 van 17.3.1999, blz. 1).

De drie juridische diensten hopen dat de handleiding een nuttig instrument zal zijn voor eenieder die, op welke wijze ook, bij de opstelling van normatieve besluiten binnen de instellingen betrokken is. Zo kunnen allen samen ernaar streven de Europese burger wetteksten aan te bieden die een duidelijk beeld geven van de doelstellingen van de Europese Unie en de middelen die zij inzet om deze te verwezenlijken.

Voor de juridische dienst
van het Europees Parlement

G. GARZÓN CLARIANA
Jurisconsult

Voor de juridische dienst
van de Raad

J.C. PIRIS
Jurisconsult

Voor de juridische dienst
van de Commissie

J.L. DEWOST
Directeur-generaal

Brussel, 16 maart 2000

INHOUDSOPGAVE

VOORWOORD

ALGEMENE BEGINSELEN

RICHTSNOEREN 1 TOT EN MET 6.....	6
----------------------------------	---

VERSCHILLENDE DELEN VAN DE HANDELING

RICHTSNOEREN 7 TOT EN MET 15	18
------------------------------------	----

INTERNE EN EXTERNE VERWIJZINGEN

RICHTSNOEREN 16 EN 17	40
-----------------------------	----

WIJZIGINGSHANDELINGEN

RICHTSNOEREN 18 EN 19	49
-----------------------------	----

SLOTBEPALINGEN, BEPALINGEN TOT INTREKKING EN BIJLAGEN

RICHTSNOEREN 20, 21 EN 22	57
---------------------------------	----

Algemene beginselen
Richtsnoeren 1 tot en met 6

1. RECHTSHANDELINGEN VAN DE UNIE WORDEN DUIDELIJK, EENVOUDIG EN NAUWKEURIG GEREDIGEERD*.
- 1.1 De redactie van een rechtshandeling moet:
 - **duidelijk** zijn, gemakkelijk te begrijpen en ondubbelzinnig;
 - **eenvoudig** zijn, beknopt en zonder overbodige toevoegingen;
 - **nauwkeurig** zijn, bij de lezer geen twijfel laten bestaan.
- 1.2 Dit door het gezonde verstand ingegeven beginsel geeft tevens uitdrukking aan algemene rechtsbeginselen, zoals:
 - de gelijkheid van alle burgers voor de wet, in die zin dat de wet voor iedereen toegankelijk moet zijn en door iedereen moet kunnen worden begrepen,
 - de rechtszekerheid, hetgeen betekent dat voorzienbaar moet zijn hoe de wet in de praktijk zal worden toegepast.
- 1.2.1 Voor rechtshandelingen van de Unie is dit beginsel van bijzonder groot belang. Zij behoren immers tot een rechtsstelsel dat niet alleen complex, maar ook multicultureel en veeltalig is (zie richtsnoer 5).
- 1.2.2 Het met de toepassing van dit beginsel nagestreefde doel is tweeledig: aan de ene kant het begrijpelijker maken van de handelingen; aan de andere kant het voorkomen van geschillen ten gevolge van een slechte redactionele kwaliteit.

*

In deze editie van de praktische handleiding zijn de bewoordingen van de richtsnoeren en de tekst waar nodig aangepast om rekening te houden met de bij het Verdrag van Lissabon ingevoerde wijzigingen.

- 1.3 Bepalingen die niet voldoende duidelijk zijn, kunnen door het Hof van Justitie van de Europese Unie beperkend worden uitgelegd. Het resultaat is dan het omgekeerde van hetgeen werd beoogd met het scheppen van een "artistieke vaagheid" in de tekst, die wordt geacht de bij de onderhandeling over de norm gerezen problemen op te lossen¹.
- 1.4 Het spreekt vanzelf dat er een tegenstelling kan zijn tussen de eisen van eenvoud en van nauwkeurigheid. Vereenvoudiging gaat vaak ten koste van de nauwkeurigheid, en omgekeerd. In de praktijk komt het erop aan een evenwichtspunt te vinden waarop de norm zo nauwkeurig mogelijk is en toch voldoende gemakkelijk te begrijpen blijft. Dit evenwichtspunt kan naargelang tot wie de norm is gericht, verschillend liggen (zie richtsnoer 3).

Voorbeeld van een tekst die dat evenwichtspunt niet heeft gevonden:

"Er wordt een verplichte [productnaam]etiketteringsregeling ingevoerd die vanaf 1 januari 2000 in alle lidstaten verplicht wordt toegepast. Deze verplichte regeling sluit evenwel niet uit dat een lidstaat kan besluiten dit systeem slechts op facultatieve basis toe te passen op [het product] dat in die lidstaat in de handel wordt gebracht."

- 1.4.1 De opsteller moet trachten de normatieve bedoeling te herleiden tot eenvoudige begrippen, die vervolgens eenvoudig kunnen worden uitgedrukt. Daarbij dient hij zoveel mogelijk woorden uit het normale spraakgebruik te gebruiken. Indien nodig dient hij de voorkeur te geven aan de duidelijkheid van de bepaling boven de fraaiheid van de stijl. Zo zal hij bijvoorbeeld vermijden synoniemen of verschillende zinswendingen te gebruiken om eenzelfde gedachte uit te drukken.
- 1.4.2 Een grammaticaal juiste tekst, waarin de interpunctieregels in acht worden genomen, vergemakkelijkt zowel het begrip van de tekst in de oorspronkelijke taal als de vertaling ervan in andere talen (zie richtsnoer 5).
2. BIJ DE REDACTIE VAN HANDELINGEN VAN DE UNIE WORDT REKENING GEHOUDEN MET DE AARD VAN DE BETROKKEN HANDELING, EN MET NAME MET HET AL DAN NIET BINDENDE KARAKTER ERVAN (VERORDENING, RICHTLIJN, BESLUIT, AANBEVELING OF ANDERE)*.
- 2.1 De diverse soorten rechtshandelingen van de Unie hebben elk hun standaardpresentatie en standaardformules (zie richtsnoer 15).

¹ Zie het arrest in zaak C-6/98, ARD/Pro Sieben, Jurispr. 1999, blz. I-7599.

* In deze editie van de praktische handleiding zijn de bewoordingen van de richtsnoeren aangepast om rekening te houden met de bij het Verdrag van Lissabon ingevoerde wijzigingen.

- 2.2 Bij de wijze van redigeren wordt rekening gehouden met de aard van de handeling.
- 2.2.1 Aangezien verordeningen rechtstreeks toepasselijk en in hun geheel verbindend zijn, moeten de bepalingen ervan zodanig zijn opgesteld dat degenen tot wie zij zijn gericht niet kunnen twijfelen aan de rechten en verplichtingen die eruit voortvloeien; verwijzingen naar intermediaire nationale autoriteiten moeten worden vermeden, behalve wanneer in de handeling in een aanvullende actie van de lidstaten is voorzien:

Voorbeeld:

"Elke vennootschap houdt een register bij ..."

- 2.2.2 Richtlijnen zijn gericht tot de lidstaten:

Voorbeeld:

"De lidstaten zien erop toe dat elke vennootschap een register bijhoudt ..."

Voorts zijn richtlijnen minder gedetailleerd, om aan de lidstaten bij de omzetting een voldoende ruime beoordelingsruimte te laten. Wanneer de bepalingen te gedetailleerd zijn en deze ruimte niet laten, is een verordening en niet een richtlijn het aangewezen instrument.

- 2.2.3 Bij de opstelling van besluiten wordt ermee rekening gehouden tot wie zij zijn gericht, terwijl formeel in grote lijnen de presentatievoorschriften voor handelingen met een algemene strekking worden gevolgd:

Voorbeeld:

"[De lidstaat] kan van de Unie financiële bijstand verkrijgen in verband met de uitbraak van Afrikaanse varkenspest die op ... is bevestigd."

- 2.2.4 In aanbevelingen moet door het taalgebruik het niet-bindende karakter van de bepalingen ervan tot uiting komen:

Voorbeeld:

"De lidstaten wordt aanbevolen ..."

- 2.3 Bij de wijze van redigeren wordt tevens rekening gehouden met het al dan niet bindende karakter van de handeling.
 - 2.3.1 De keuze van het werkwoord en van de tijd ervan varieert naargelang van het soort handeling en de taal, en naargelang het om de overwegingen of om het regelgevende gedeelte gaat (zie richtsnoeren 10 en 12).
 - 2.3.2 In het regelgevende gedeelte van handelingen met een bindend karakter, worden de werkwoorden in het Nederlands en het Frans in de onvoltooid tegenwoordige tijd gebruikt, terwijl in het Engels doorgaans "shall", gevolgd door de onbepaalde wijs, wordt gebruikt. In deze drie talen dient de toekomstige tijd zoveel mogelijk te worden vermeden.
 - 2.3.3 In niet-bindende handelingen daarentegen, dienen alle werkwoordsvormen die een "moeten" uitdrukken te worden geweerd, alsmede structuren en een presentatie die te zeer op die van handelingen met een bindend karakter gelijken.
-
- 3. BIJ DE REDACTIE VAN HANDELINGEN WORDT REKENING GEHOUDEN MET DE DOELGROEP, ZODAT DE BETROKKENEN ONDUBBELZINNIG HUN RECHTEN EN VERPLICHTINGEN KUNNEN KENNEN, EN MET DEGENEN DIE TOT TAAK HEBBEN AAN DE HANDELING UITVOERING TE GEVEN.
 - 3.1 Er bestaan verschillende soorten doelgroepen van rechtshandelingen, variërend van de bevolking in haar geheel tot enkele specialisten in bepaalde materies. Elke doelgroep heeft het recht te verlangen dat een taal wordt gebruikt die hij begrijpt.
 - 3.2 Het feit dat men rekening houdt met de onderscheiden groepen van personen voor wie de handelingen bestemd zijn, leidt ertoe dat zowel in de redengeving als in de bepalingen van de handelingen meer registers worden bespeeld.
 - 3.3 Of een bepaling gemakkelijk in nationaal recht kan worden ongezet, hangt hiervan ook af.

- 3.4 Behalve de doelgroep speelt ook de nationale overheid bij handelingen op verschillende niveaus een rol, bijvoorbeeld: ambtenaren, wetenschapsmensen of rechters. In de taal van de handeling moet hiermee rekening worden gehouden; de teksten kunnen technische voorschriften bevatten waarvan de uitvoering geschiedt door ambtenaren die gespecialiseerd zijn op het gebied waarop de regeling betrekking heeft.

Voorbeeld van een gerichte redactie:

"Artikel 3

Analysecentrum voor Nagemaakte Bankbiljetten en
Databank voor Nagemaakte Bankbiljetten

1. Het Analysecentrum voor Nagemaakte Bankbiljetten (ANB) en de Databank voor Nagemaakte Bankbiljetten (DNB) van het ESCB worden opgezet door en bestuurd onder auspiciën van de ECB. De oprichting van het ANB heeft ten doel de technische analyse van, alsmede gegevens met betrekking tot, de namaak van door de ECB en de NCB's uitgegeven eurobankbiljetten te centraliseren. Alle relevante technische en statistische gegevens betreffende de namaak van eurobankbiljetten worden centraal opgeslagen in de DNB.
2.
3. Onder voorbehoud van wettelijke beperkingen, verschaffen de NCB's aan het ANB de originelen van de nieuwe typen nagemaakte eurobankbiljetten in hun bezit ten behoeve van technisch onderzoek en centrale classificatie. De voorlopige beoordeling of een specifieke namaak behoort tot een reeds geclassificeerd type of tot een nieuwe categorie wordt door de NCB's uitgevoerd."

4. DE BEPALINGEN VAN DE HANDELINGEN WORDEN BEKNOPT GEFORMULEERD EN HEBBEN EEN ZO HOMOGEEEN MOGELIJKE INHOUD. TE LANGE ARTIKELN EN ZINNEN, ONNODIG INGEWIKKELDE BEWOORDINGEN EN OVERMATIG GEBRUIK VAN AFKORTINGEN DIENEN TE WORDEN VERMEDEN.
- 4.1 Het kenmerk van een goede wetgevingsstijl is dat de hoofdgedachten van de tekst van de handeling beknopt worden geformuleerd. Illustratieve bepalingen, die worden geacht de tekst voor de lezer begrijpelijker te maken, kunnen een bron van uitleggingsproblemen vormen.

- 4.2 Aandacht dient te worden besteed aan de homogeniteit van de tekst.
 - 4.2.1 In de gehele handeling dient het toepassingsgebied ervan in acht te worden genomen. De rechten en verplichtingen mogen niet verder reiken dan hetgeen als de werkingssfeer van de betrokken handeling is genoemd, en mogen zich niet tot andere gebieden uitstrekken.
 - 4.2.2 De rechten en verplichtingen moeten samenhang vertonen en mogen niet tegenstrijdig zijn.
 - 4.2.3 Een handeling van wezenlijk tijdelijke aard mag geen bepalingen met blijvende geldingskracht bevatten.
- 4.3 Het vereiste van homogeniteit geldt tevens ten aanzien van andere handelingen van de Unie.
 - 4.3.1 Met name dient te worden voorkomen dat zich op eenzelfde gebied overlappingen of tegenstrijdigheden met andere handelingen voordoen.
 - 4.3.2 Tevens moet elke twijfel over de toepasselijkheid van andere handelingen worden uitgesloten (zie ook richtsnoer 21).
- 4.4 In één zin dient slechts één gedachte te worden uitgedrukt, terwijl in een artikel (voor zover dit uit meer dan één zin bestaat) een aantal gedachten dient te worden bijeengebracht waartussen een logisch verband bestaat. De tekst moet worden verdeeld in ondervindingen die het gemakkelijk maken (zie de tabel bij richtsnoer 15) de ontwikkeling van de gedachtegang te volgen. Een te lang aaneengesloten tekstblok roept immers zowel visueel als verstandelijk weerstand op. Deze indelingen mogen evenwel niet tot een kunstmatige en overdreven opsplitsing van zinnen leiden.
- 4.5 De structuur van elk artikel moet zo eenvoudig mogelijk zijn.
 - 4.5.1 Voor de interpretatie is het niet nodig en voor de duidelijkheid is het ook niet wenselijk dat elk thema dat in een handeling wordt geregeld, in één enkel artikel uitputtend wordt geregeld. Het is verreweg te verkiezen dat een thema over verscheidene artikelen wordt gespreid, die dan in één afdeling kunnen worden bijeengebracht (zie richtsnoer 15).
 - 4.5.2 Vermeden dient te worden, vooral in het beginstadium van de uitwerking van een handeling, aan de artikelen een al te ingewikkelde structuur te geven. Tijdens de aannemingsprocedure vormen de ontwerpen en voorstellen van een handeling immers het voorwerp van besprekingen en onderhandelingen die in de meeste gevallen nog tot toevoegingen en verduidelijkingen leiden. Het aanbrengen van latere, vaak zeer talrijke wijzigingen in de handeling zal eveneens moeilijk zijn wanneer te veel in één artikel wordt bepaald.

Voorbeeld van een bepaling waarin de verschillende hierboven genoemde fouten worden gecumuleerd:

- "4. De lidstaten kunnen maatregelen nemen om voor een bepaalde dienst van de informatiemaatschappij van lid 2 af te wijken, mits aan de volgende voorwaarden is voldaan:
- a) de maatregelen moeten:
 - i) noodzakelijk zijn voor een van de volgende doelstellingen:
 - 1) de openbare orde, in het bijzonder de preventie van, het onderzoek naar, de opsporing en de vervolging van strafbare feiten, waaronder de bescherming van minderjarigen en de bestrijding van het aanzetten tot haat wegens ras, geslacht, godsdienst of nationaliteit en van schendingen van de menselijke waardigheid ten aanzien van individuen;
 - 2) de bescherming van de volksgezondheid;
 - 3) de openbare veiligheid, met inbegrip van het waarborgen van de nationale veiligheid en defensie;
 - 4) de bescherming van consumenten, met inbegrip van beleggers;
 - ii) worden genomen ten aanzien van een bepaalde dienst van de informatiemaatschappij waardoor aan de in punt i) genoemde doelstellingen afbreuk wordt gedaan of daarvoor een ernstig gevaar ontstaat;
 - iii) evenredig zijn aan die doelstellingen;
 - b) de lidstaat heeft, alvorens de betrokken maatregelen te nemen en onverminderd eventuele gerechtelijke procedures, met inbegrip van het vooronderzoek en in het kader van een strafrechtelijk onderzoek verrichte handelingen,
 - ii) de in lid 1 bedoelde lidstaat verzocht maatregelen te nemen, maar deze is daarop niet of onvoldoende ingegaan;
 - iii) de Commissie en de in lid 1 bedoelde lidstaat in kennis gesteld van zijn voornemen de betrokken maatregelen te nemen."

4.6 Het is soms gemakkelijker ingewikkelde zinnen op te stellen dan de moeite te nemen door synthese tot heldere formuleringen te komen. Toch verkrijgt men zonder die inspanning nooit een tekst die gemakkelijk te begrijpen en te vertalen is.

- 4.7 Bij het gebruik van afkortingen dient rekening te worden gehouden met degenen tot wie de tekst gericht kan zijn. Ofwel moeten de afkortingen de lezer bekend zijn, ofwel moeten zij aan het begin worden verduidelijkt (bijvoorbeeld: "de Europese Centrale Bank (ECB)"; "de Europese toezichthoudende autoriteiten (de ESA's)"). Wanneer een afkorting reeds werd verduidelijkt in de overwegingen en opnieuw wordt gebruikt in het regelgevend gedeelte, moet deze normaal gezien opnieuw verduidelijkt worden bij het eerste gebruik ervan in het regelgevend gedeelte. Het nut van die herhaling moet evenwel per geval beoordeeld worden, met name gelet op de lengte van de overwegingen of de algemeen bekende en ondubbelzinnige aard van de afkorting.
5. GEDURENDE HET GEHELE TOT DE VASTSTELLING LEIDENDE PROCES WORDT BIJ DE REDACTIE VAN ONTWERPEN VAN HANDELINGEN, WAT WOORDGEBRUIK EN ZINSBOUW BETREFT, REKENING GEHOUDEN MET HET VEELTALIGE KARAKTER VAN DE WETGEVING VAN DE UNIE; BEGRIPPEN OF TERMEN DIE EIGEN ZIJN AAN EEN BEPAALDE NATIONALE RECHTSORDE MOGEN SLECHTS MET OMZICHTIGHEID WORDEN GEHANTEERD*.
- 5.1 De opsteller van een handeling van algemene strekking moet zich steeds bewust zijn van het feit dat zijn tekst moet voldoen aan de eisen van Verordening nr. 1 van de Raad, die het gebruik van alle officiële talen in rechtshandelingen verplicht stelt. Dit betekent dat aan verdergaande eisen moet worden voldaan dan bij de opstelling van nationale wetteksten.
- 5.2 Allereerst moet de originele tekst zeer eenvoudig, duidelijk en direct zijn, daar elke onnodige ingewikkeldheid of elke, zelfs lichte, dubbelzinnigheid in één of meer andere talen van de Unie kan leiden tot onduidelijkheden, vaagheden of zelfs echte vertaalfouten.

Voorbeeld van een te vermijden formulering:

"De marktprijzen voor product X zijn de prijzen af fabriek, ongeacht interne belastingen:

- a) van het verse product in kluiten,
- b) vermeerderd met een bedrag van X euro ter dekking van de noodzakelijke vervoerkosten."

In een dergelijk geval kan een onderverdeling in punten beter achterwege blijven en zou de onderstaande tekst beter zijn:

"De marktprijzen voor product X zijn de prijzen af fabriek, ongeacht interne belastingen, van het verse product in kluiten.

Deze prijzen worden vermeerderd met een bedrag van X euro ter dekking van de noodzakelijke vervoerskosten."

* In deze editie van de praktische handleiding zijn de bewoordingen van de richtsnoeren aangepast om rekening te houden met de bij het Verdrag van Lissabon ingevoerde wijzigingen.

- 5.2.1 Verkorte zinswendingen en elliptische zinsbouw dienen te worden vermeden. Bedoeld zijn formuleringen waarmee de schrijver ter wille van de beknoptheid een boodschap ingekort wil overbrengen, terwijl de ingewikkeldheid ervan juist om een uitgebreide uitleg vraagt.

Voorbeeld van een te vermijden formulering:

"Indien de producten niet beantwoorden aan de in artikel 5 gestelde eisen, nemen de lidstaten alle maatregelen die noodzakelijk zijn om het op de markt brengen van die producten te beperken of te verbieden of om deze van de markt te verwijderen, behoudens door de lidstaten vast te stellen sancties voor het tegengestelde geval."

Beter:

"Indien de producten niet aan de in artikel 5 gestelde eisen voldoen, nemen de lidstaten alle noodzakelijke maatregelen om het op de markt brengen van deze producten te beperken of te verbieden of om deze van de markt te verwijderen.

De lidstaten bepalen welke sancties van toepassing zijn ingeval de genoemde beperkings-, verbods- of verwijderingsmaatregelen niet in acht worden genomen."

- 5.2.2 Voorts dienen ook te ingewikkelde zinnen te worden vermeden, die verscheidene bijvoeglijke of bijwoordelijke bepalingen, bijzinnen of tussenzinnen bevatten.

Voorbeeld van een te vermijden formulering:

"Alle partijen bij de overeenkomst moeten toegang hebben tot de resultaten van de werkzaamheden, met dien verstande dat onderzoekinstituten de mogelijkheid hebben het gebruik van de resultaten voor latere onderzoekprojecten te reserveren."

Beter:

"Alle partijen bij de overeenkomst hebben toegang tot de resultaten van de werkzaamheden.

Onderzoekinstituten kunnen evenwel het gebruik van de resultaten voor latere onderzoekprojecten reserveren."

- 5.2.3 De verbanden tussen de verschillende onderdelen van de zin moeten grammaticaal duidelijk zijn. Vermeden moet worden dat men zich moet afvragen of, bijvoorbeeld, een bijvoeglijk naamwoord bij één dan wel bij verscheidene zelfstandige naamwoorden hoort.

Voorbeeld van een te vermijden formulering:

"... openbare scholen en ziekenhuizen ..."

Beter:

"... openbare scholen en openbare ziekenhuizen ..."

- 5.2.4 Ook jargon, mode-uitdrukkingen en Latijnse wendingen die niet in hun gangbare juridische betekenis worden gebruikt, moeten worden vermeden.

- 5.3 **Voorts** mogen de gebruikte uitdrukkingen en wendingen — met name, maar niet uitsluitend, de juridische termen — niet al te nauw samenhangen met één taal of één nationaal rechtstelsel, wil de vertaling niet in het gedrang komen.

De auteur moet zich in het bijzonder bewust zijn van de volgende twee problemen.

- 5.3.1 Sommige uitdrukkingen die zeer gangbaar zijn in de taal waarin wordt geredigeerd, hebben niet noodzakelijkerwijs een equivalent in de andere talen van de Unie. Zij kunnen in die talen dan ook slechts worden vertaald met behulp van omschrijvingen of benaderende equivalenten, waarvan het gebruik aanleiding zal geven tot semantische verschillen tussen de verschillende taalversies. Het komt er dus op aan uitdrukkingen die te "eigen" aan een bepaalde taal zijn, zoveel mogelijk te vermijden.

- 5.3.2 Wat de eigenlijke juridische terminologie betreft, dienen termen die al te specifiek zijn voor de nationale rechtsstelsels te worden vermeden.

Voorbeeld:

Het in het Franse recht welbekende begrip "faute" heeft in andere rechtsstelsels geen exact equivalent (met name in het Engelse en het Duitse recht); de voorkeur dient derhalve, naargelang het geval, te worden gegeven aan termen zoals "illégalité", "manquement" (à une obligation) enz., die gemakkelijk in de andere talen kunnen worden vertaald: "onwettigheid", "niet-nakoming" (van een verplichting) enz.

- 5.4 Wat moet worden bereikt, is het volgende: voor zover mogelijk en met inachtneming van de specificiteit van het recht van de Unie en van de terminologie daarvan, moet de handeling door degenen die in elke lidstaat met de toepassing of de uitlegging ervan zijn belast (ambtenaren, rechters, advocaten enz.), niet als een "vertaling" — in de ongunstige betekenis van het woord — worden aan gevoeld, maar als een tekst waarin een bepaalde normatieve stijl wordt gehanteerd. Teksten vol leenwoorden, leenvertalingen of moeilijk te begrijpen jargon zijn de oorzaak van het grootste deel van de kritiek op het recht van de Unie, die erop neer komt dat dit als "vreemd" wordt ervaren.
- 5.5 Ten slotte dienen nog twee praktische opmerkingen te worden gemaakt betreffende het verband tussen de oorspronkelijke tekst en de vertalingen die ervan worden gemaakt.
- 5.5.1 In de eerste plaats moet de opsteller ervoor zorgen dat de vertaler onmiddellijk kan vaststellen welke bronnen in de originele tekst zijn gebruikt. Wanneer een passage in het origineel aan een bestaande tekst (verdrag, richtlijn, verordening enz.) wordt ontleend, moet dit duidelijk uit de tekst blijken of apart worden aangegeven — in voorkomend geval door elektronische middelen. Verborgene citaten, zonder bronvermelding, zullen wellicht in één of meer talen vrij worden vertaald, terwijl het juist de bedoeling van de opsteller was de authentieke termen van een bestaande bepaling te gebruiken.
- 5.5.2 In de tweede plaats moet de opsteller weten dat de opmerkingen van de vertalers en, meer in het algemeen, van alle diensten die zijn tekst uit een taalkundig oogpunt onder de loep nemen, hem van groot nut kunnen zijn. Juist deze taalkundige kijk zal vaak vergissingen en dubbelzinnigheden in het origineel aan het licht brengen, zelfs wanneer de tekst lange tijd is gerijpt en zelfs — en wellicht vooral — wanneer er door verscheidene personen uitgebreid over is gediscussieerd. De opsteller kan in een dergelijk geval op de vastgestelde problemen worden gewezen. In heel wat gevallen zal de beste oplossing erin bestaan niet de vertaling, maar het origineel te corrigeren.

6. DE GEBRUIKTE TERMINOLOGIE DIENT COHERENT TE ZIJN, EN DIT ZOWEL BINNEN DE BEPALINGEN VAN EENZELFDE HANDELING ALS TEN OPZICHTE VAN DIE VAN REEDS GELDENDEN HANDELINGEN, VOORAL WANNEER DIE OP EENZELFDE GEBIED BETREKKING HEBBEN.

VOOR DEZELFDE BEGRIPPEN DIENEN DEZELFDE TERMEN GEBRUIKT TE WORDEN, DAARBIJ EVENWEL ZO MIN MOGELIJK AFWIJKEND VAN DE BETEKENIS DIE IN HET GEWONE OF IN HET JURIDISCHE OF TECHNISCHE TAALGEBRUIK DAARAAN WORDT GEGEVEN.

- 6.1 Om het begrip en de uitlegging van een rechtshandeling te vergemakkelijken, moet deze samenhangend zijn. Onderscheid kan worden gemaakt tussen formele samenhang, die uitsluitend terminologische aspecten betreft, en materiële of inhoudelijke samenhang in ruimere zin, die de aan de gehele handeling ten grondslag liggende redenering betreft.

Formele samenhang

- 6.2 Een samenhangende terminologie betekent dat steeds dezelfde termen worden gebruikt om dezelfde begrippen aan te duiden en dat dezelfde term niet voor verschillende begrippen wordt gebruikt. Daarmee wordt beoogd geen enkele dubbelzinnigheid, tegenstrijdigheid of twijfel te laten bestaan over de betekenis van een begrip. Wanneer men hetzelfde wil uitdrukken, dient men derhalve consequent dezelfde term te gebruiken, en om een andere gedachte uit te drukken moet een andere term worden gekozen.
- 6.2.1 Dit geldt niet alleen voor bepalingen in één en dezelfde handeling, met inbegrip van de bijlagen, maar ook voor verwante handelingen, zoals met name uitvoeringshandelingen en alle andere handelingen op hetzelfde gebied. In het algemeen moet worden gezorgd voor een samenhangende terminologie ten aanzien van de gehele geldende wetgeving.
- 6.2.2 Woorden moeten in hun gewone betekenis worden gebruikt. Wanneer een woord in de rechtstaal een andere betekenis heeft dan in het normale of technische spraakgebruik, moet een zinswending worden gebruikt waarmee alle dubbelzinnigheid wordt weggenomen.
- 6.2.3 Ter verduidelijking en om uitleggingsmoeilijkheden te voorkomen, kan het aan te bevelen zijn een term te definiëren (zie richtsnoer 14).

Materiële samenhang

- 6.3 Er dient ook een samenhangende terminologie te bestaan ten aanzien van de inhoud van de handeling zelf. Dit betekent dat de handeling geen inhoudelijke tegenstrijdigheden mag bevatten.
- 6.4 De definities moeten voor de gehele handeling gelden. De gedefinieerde termen moeten op eenvormige wijze worden gebruikt en hetgeen met een bepaalde term wordt bedoeld, mag nergens van de gegeven definitie afwijken.

Verschillende delen van de handeling

Richtsnoeren 7 tot en met 15

7. ALLE HANDELINGEN VAN ALGEMENE STREKKING HEBBEN EEN STANDAARDSTRUCTUUR (TITEL, AANHEF, REGELGEVEND GEDEELTE EN, IN VOORKOMEND GEVAL, BIJLAGEN)*.
- 7.1 De "titel" omvat de vermeldingen bovenaan de handeling, aan de hand waarvan deze kan worden geïdentificeerd. De titel kan worden gevolgd door bepaalde technische gegevens (vermelding van de authentieke taal, de vermelding "Voor de EER relevante tekst" en het administratieve nummer), die tussen de eigenlijke titel en de aanhef komen.
- 7.2 Onder "aanhef" wordt alles verstaan wat zich tussen de titel en het regelgevende gedeelte van de handeling bevindt, dat wil zeggen de aanhalingen, de overwegingen en de plechtige formules eromheen.
- 7.3 Het "regelgevende gedeelte" of "dispositief" is het normatieve deel van de handeling. Het bestaat uit artikelen, die eventueel zijn bijeengebracht in delen, titels, hoofdstukken en afdelingen (zie de tabel in richtsnoer 15), en kan door bijlagen worden gevolgd.

Zie voor de verschillende delen van de standaardstructuur de specifieke richtsnoeren ter zake.
--

8. DE TITEL VAN DE HANDELING GEEFT ZO BEKNOPT EN VOLLEDIG MOGELIJK HET VOORWERP ERVAN AAN EN IS NIET MISLEIDEND WAT DE INHOUD VAN HET REGELGEVEND GEDEELTE BETREFT. IN VOORKOMEND GEVAL MAG DE VOLLEDIGE TITEL DOOR EEN TITEL IN VERKORTE VORM (CITEERTITEL) WORDEN GEVOLGD.
- 8.1 De eigenlijke titel, dat wil zeggen de woorden waarmee in de titel bepaalde inlichtingen worden verstrekt betreffende het hoofdonderwerp van de handeling, moet het met name mogelijk maken te bepalen op wie de betrokken handeling van toepassing is (en op wie niet). De titel moet een zo duidelijk mogelijk idee geven van de inhoud van de handeling. De titel mag niet worden verzwaard met gegevens die daartoe niet bijdragen, maar moet juist sleutelwoorden bevatten die kenmerkend zijn voor de verschillende gebieden van de regelgeving van de Unie (in dit verband kan wellicht worden verwezen naar de analytische structuur van het "Repertorium op de geldende EU-wetgeving" dat beschikbaar is in EUR-Lex, de databank van het recht van de Unie).

De vraag die de auteur zich moet stellen is dan ook: welke elementen moeten in de titel voorkomen om de rechtstreeks betrokken lezer (bijvoorbeeld niet elke landbouwer, maar elke producent van appels) ertoe te brengen de handeling die met die titel wordt aangeduid te lezen?

* In deze editie van de praktische handleiding zijn de bewoordingen van de richtsnoeren aangepast om rekening te houden met de bij het Verdrag van Lissabon ingevoerde wijzigingen.

- 8.2 De titel van de handeling moet verschillen van die van andere geldende handelingen (zie echter punt 8.3).
- 8.3 Een bijzonder geval zijn handelingen die wijzigingen van eerdere handelingen inhouden. Men moet ervan uitgaan dat de titel niet volledig is indien niet alle gewijzigde handelingen er met hun nummer in worden vermeld. Zonder die vermelding is het immers niet mogelijk alle wijzigingen van een bepaalde handeling terug te vinden. Indien de handeling niets anders doet dan een andere handeling wijzigen, worden ofwel het volgnummer en de titel van de laatstgenoemde handeling, ofwel het nummer ervan en de aard van de wijziging vermeld (zie punten 18.9 en 18.10). Indien de handeling daarentegen zelfstandige bepalingen bevat en bijgevolg slechts op bijkomstige wijze een andere handeling wijzigt, wordt alleen het nummer van deze laatste vermeld (zie punt 19.3).

Citeertitel

- 8.4 Het nut van een citeertitel voor een handeling is minder voor de hand liggend in het recht van de Unie — waarin alle handelingen een unieke alfanumerieke code hebben (bijvoorbeeld "(EU) 2015/35") — dan in rechtsstelsels die een dergelijke nummering niet kennen. In sommige gevallen heeft de praktijk echter toch geleid tot het gebruik van citeertitels (bijvoorbeeld Verordening (EG) nr. 1234/2007 = "Integrale-GMO-verordening"). Ondanks de ogenschijnlijke eenvoud brengt het verwijzen naar handelingen door middel van een citeertitel risico's met zich voor de precisie en de samenhang van de rechtshandelingen van de Unie. Een dergelijke verwijzing dient daarom beperkt te blijven tot bijzondere gevallen, waarin de begrijpbaarheid voor de lezer daarmee aanmerkelijk wordt vergroot.
- 8.5 Het vastleggen van een citeertitel bij de vaststelling van een handeling door deze aan de titel toe te voegen, dient te worden vermeden, omdat dit de titel alleen maar langer maakt, zonder te bepalen of en wanneer de citeertitel moet worden gebruikt, hetzij in de handeling zelf, hetzij in latere handelingen.

Met inachtneming van de in punt 8.4 geplaatste kanttekening is het mogelijk een handeling met een citeertitel aan te duiden om de handeling waarin daarnaar wordt verwezen begrijpelijker te maken. In dat geval moet de gekozen citeertitel tussen haakjes en aanhalingstekens in het regelgevende gedeelte van de verwijzende handeling worden geïntroduceerd, net als bij elke andere afkorting.

Samengevat:

8.6 De volledige titel van een handeling bestaat, in volgorde, uit:

- 1) de vermelding van de aard van de handeling (verordening, richtlijn, besluit en, voor zover van toepassing, "gedelegeerd" of "uitvoerings-");
- 2) de afkorting of het letterwoord waarmee het betrokken gebied wordt aangeduid (EU, GBVB of Euratom), het jaartal en het volgnummer van de handeling²;
- 3) de naam van de instelling(en) waarvan de handeling uitgaat;
- 4) naargelang, de datum waarop de handeling is ondertekend (volgens de gewone wetgevingsprocedure vastgestelde handelingen, de begroting en door het Europees Parlement en de Raad vastgestelde begrotingsbesluiten) of de datum waarop de handeling is vastgesteld;
- 5) de eigenlijke titel, een korte beschrijving van het voorwerp van de handeling.

9. DE AANHALINGEN VERWIJZEN NAAR DE RECHTSGRONDSLAG VAN DE HANDELING EN NAAR DE BELANGRIJKSTE FASEN VAN DE PROCEDURE DIE TOT DE VASTSTELLING ERVAN HEBBEN GELEID.

9.1 De aanhalingen aan het begin van de aanhef verwijzen naar:

- de rechtsgrondslag van de handeling, dat wil zeggen de bepaling die de bevoegdheid verleent voor de vaststelling van de betrokken handeling;
- de door de Verdragen voorgeschreven voorstellen, initiatieven, aanbevelingen, verzoeken of adviezen (de niet door de Verdragen voorgeschreven handelingen van procedurele aard worden in een slotoverweging genoemd³); in wetgevingshandelingen worden aanhalingen toegevoegd betreffende de toezending van het ontwerp aan de nationale parlementen en betreffende de gevolgde wetgevingsprocedure (de gewone wetgevingsprocedure of een bijzondere wetgevingsprocedure).

Er dient te worden nagegaan of hetgeen wordt aangehaald wel degelijk een aanhaling is en niet elders thuishoort (zie punten 9.13 en 9.14).

² Op een aantal uitzonderingen na, worden met ingang van 1 januari 2015 alle documenten die in de L-serie van het Publicatieblad worden bekendgemaakt, als volgt doorlopend genummerd, ongeacht het soort handeling (verordening, richtlijn, besluit e.d.): (Gebied) JJJJ/N. De nummering van vóór die datum bekendgemaakte handelingen verandert niet.

³ Zie voor in het kader van de "comitologie" ingewonnen adviezen echter punt 10.18.

Presentatie

- 9.2 Elke aanhaling begint gewoonlijk met hetzelfde woord (in het Nederlands met "Gezien").

Rechtsgrondslag

- 9.3 Allereerst wordt in het algemeen het Verdrag aangehaald dat de algemene rechtsgrondslag van de handeling vormt.

Deze aanhaling luidt als volgt: "Gezien het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie ..." of, naargelang het geval, "Gezien het Verdrag betreffende de Europese Unie ..." of "Gezien het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap voor Atoomenergie ...".

Wanneer twee of meer Verdragen moeten worden aangehaald, geschiedt de aanhaling telkens op een nieuwe regel en in deze volgorde: Verdrag betreffende de Europese Unie, Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie, Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap voor Atoomenergie.

- 9.4 Wanneer de directe rechtsgrondslag van de handeling een Verdragsbepaling is, wordt de algemene aanhaling gevolgd door de woorden "en met name", gevolgd door het desbetreffende artikel⁴.

Voorbeeld:

"Gezien het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie, en met name artikel 43, lid 2,"

⁴ Wanneer de handeling haar grondslag vindt in een bepaling van een toetredingsakte, luidt de formule als volgt: "Gezien de Akte van Toetreding van ..., en met name artikel ..." of, naargelang van het geval, " ..., en met name artikel ... van het daaraan gehechte Protocol nr."

- 9.5 Indien de directe rechtsgrondslag van de handeling daarentegen een bepaling van afgeleid recht is⁵, wordt deze in een tweede aanhaling aangehaald, waarbij het relevante artikel wordt vermeld, voorafgegaan door de woorden "en met name".

Voorbeeld:

"Gezien het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie,

Gezien Verordening (EU) nr. 1026/2012 van het Europees Parlement en de Raad van 25 oktober 2012 betreffende bepaalde maatregelen met het oog op de instandhouding van visbestanden ten aanzien van landen die niet-duurzame visserij toelaten (...), en met name artikel 4, lid 1, punt c),

(...) PB L 316 van 14.11.2012, blz. 34, ELI:
<http://data.europa.eu/eli/reg/2012/1026/oj>."

- 9.6 De rechtsgrondslag moet duidelijk worden onderscheiden van de bepalingen waarin het voorwerp van de te nemen besluiten en de bij het nemen van die besluiten in acht te nemen basisvoorwaarden en –regels zijn vastgelegd. Bepalingen die uitsluitend de procedure betreffen (bijvoorbeeld de artikelen 294 en 218 VWEU) vormen geen rechtsgrondslag (zie echter punt 9.7).
- 9.7 Internationale akkoorden die zijn gesloten volgens de procedure van artikel 218 VWEU zijn atypische gevallen en verdienen een bijzondere vermelding.

Voorbeeld:

"Gezien het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie, en met name artikel 100, lid 2, juncto artikel 218, lid 6, punt a),"

- 9.8 In dezelfde geest geldt dat, wanneer in een reeks artikelen van de aangehaalde handeling het voorwerp van de te nemen besluiten wordt omschreven en in een ander artikel de instelling wordt aangewezen welke bevoegd is deze besluiten te nemen, uitsluitend dit laatste artikel moet worden aangehaald.

⁵ Een handeling van afgeleid recht wordt als volgt aangehaald: in de aanhaling wordt de volledige titel van de handeling weergegeven, gevolgd door een verwijzing naar een voetnoot, waarin wordt verwezen naar het Publicatieblad (serie, nummer, datum, bladzijde wanneer verschillende handelingen in dezelfde editie van het Publicatieblad zijn bekendgemaakt, en de ELI-identificatiecode, indien beschikbaar).

- 9.9 Zo geldt ook dat, wanneer in één lid van een artikel van de aangehaalde handeling het voorwerp van de te nemen besluiten wordt omschreven en in een ander lid van datzelfde artikel de bevoegde instelling wordt aangewezen, specifiek dit laatste lid moet worden aangehaald⁶, en niet het artikel als zodanig.

Bij de vaststelling van bijvoorbeeld de concrete wijze van toepassing van tariefcontingenten voor producten die onder een gemeenschappelijke marktordening vallen, dient artikel 144, lid 1, van Verordening (EG) nr. 1234/2007 van de Raad te worden aangehaald.

Handelingen van procedurele aard

- 9.10 Aanhalingen betreffende door de Verdragen voorgeschreven voorbereidende handelingen, met name adviezen van het Europees Parlement, de Rekenkamer, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's, moeten worden gevolgd door een verwijzing naar een voetnoot inzake de bekendmaking in het Publicatieblad (voorbeeld: PB C C/2024/124 van 5.2.2024, ELI: <http://data.europa.eu/eli/C/2024/124/oj>). Wanneer het advies nog niet is bekendgemaakt, wordt in de voetnoot de datum vermeld waarop het is uitgebracht.

Voorbeeld:

" (...) Advies van 1 april 1996 (nog niet bekendgemaakt in het Publicatieblad)."

- 9.11 Bij de gewone wetgevingsprocedure of een bijzondere wetgevingsprocedure luidt de aanhaling betreffende de toezending van het ontwerp van wetgevingshandeling aan de nationale parlementen als volgt:

"Na toezending van het ontwerp van wetgevingshandeling aan de nationale parlementen,"

⁶ Indien in één lid van een artikel twee onderscheiden bevoegdheden worden verleend, bijvoorbeeld één aan de Raad en één aan de Commissie, dient tevens de relevante alinea te worden aangehaald.

Bij deze procedures luidt de aanhaling betreffende de wetgevingsprocedure als volgt:

"Handelend volgens de gewone wetgevingsprocedure," of "Handelend volgens een bijzondere wetgevingsprocedure,"

Wanneer in het kader van de gewone wetgevingsprocedure het bemiddelingscomité moet worden bijeengeroepen en de bemiddeling is geslaagd, luidt de aanhaling als volgt:

"Handelend volgens de gewone wetgevingsprocedure in het licht van de gemeenschappelijke ontwerp tekst goedgekeurd door het bemiddelingscomité op ...,"

De aanhaling betreffende de wetgevingsprocedure wordt gevolgd door een verwijzing naar een voetnoot waarin alle procedurestappen zijn vermeld.

- 9.12 De aanhaling van de procedure dient te worden gebruikt bij sommige handelingen die op basis van een rechtsgrondslag zijn vastgesteld die zelf verwijst naar een in een ander Verdragsartikel vervatte vaststellingsprocedure. Zo verwijst bijvoorbeeld artikel 132, lid 3, VWEU (rechtsgrondslag) naar de procedure van artikel 129, lid 4, VWEU. Die procedure moet op soortgelijke wijze worden vermeld als de gewone wetgevingsprocedure of een bijzondere wetgevingsprocedure:

"Handelend volgens de procedure van artikel 129, lid 4, van het Verdrag,"

Vermeldingen die geen aanhaling zijn

- 9.13 Men dient zich ervan te vergewissen of hetgeen men als aanhaling in een handeling wil opnemen, wel betrekking heeft op de rechtsgrondslag, of op de procedure. Voor zover het voor het goede begrip van het regelgevende gedeelte of met het oog op de wettigheidstoetsing noodzakelijk is de essentiële inhoud in herinnering te brengen van andere bepalingen dan die welke de rechtsgrondslag van de handeling vormen, geschiedt dit in de overwegingen. Algemener verwijzingen kunnen ter informatie in de toelichting worden opgenomen.

- 9.14 De algemene institutionele bepalingen van het VWEU (bijvoorbeeld de artikelen 238 en 288), die eveneens op de betrokken handeling van toepassing zijn, behoeven evenmin in de aanhalingen te worden vermeld.

NB: Sommige voorafgaande handelingen (technische adviesorganen, niet door de Verdragen voorgeschreven raadplegingen) worden in de regel aan het einde van de overwegingen opgenomen, waarbij formuleringen worden gebruikt zoals "*het (naam van het orgaan) heeft advies uitgebracht ...*", "*het (naam van het orgaan) is geraadpleegd ...*".

Daarentegen vindt men in interne overeenkomsten of besluiten van de vertegenwoordigers van de regeringen van de lidstaten, in het kader van de Raad bijeen, de volgende vermeldingen aan het einde van de aanhalingen:

"Na raadpleging van de Commissie," of

"In overleg met de Commissie,".

10. DE OVERWEGINGEN HEBBEN TOT DOEL DE ESSENTIËLE BEPALINGEN VAN HET REGELGEVENDE GEDEELTE BEKNOPT TE MOTIVEREN, ZONDER DE BEWOORDINGEN DAARVAN TE HERHALEN OF TE PARAFRASEREN. ZIJ BEVATTEN GEEN REGELGEVENDE BEPALINGEN NOCH POLITIEKE WENSEN.
- 10.1 Onder "overwegingen" of "considerans" wordt het gedeelte van de handeling verstaan dat de motivering of redengeving ervoor behelst en dat zich tussen de aanhalingen en het regelgevende gedeelte van de handeling bevindt. De motivering begint met de woorden "Overwegende hetgeen volgt:", gevolgd door genummerde punten (zie richtsnoer 11), die uit één of meer volledige zinnen bestaan. Het taalgebruik in de motivering is niet dwingend en moet niet kunnen worden verward met het regelgevende gedeelte.
- 10.2 Er geldt een motiveringsplicht voor verordeningen, richtlijnen en besluiten. De motivering heeft ten doel aan alle belanghebbenden kenbaar te maken onder welke voorwaarden de opsteller van de handeling zijn bevoegdheid ten aanzien van de betrokken handeling heeft uitgeoefend⁷ en aan de partijen bij een geschil de mogelijkheid te geven voor hun rechten op te komen en het Hof van Justitie van de Europese Unie in staat te stellen zijn toezichthoudende taak uit te oefenen.

⁷ Zie arrest in zaak 24/62, Duitsland/Commissie, Jurispr. 1963, blz. 137.

- 10.3 Wanneer het noodzakelijk is aan de historische achtergrond van de handeling te herinneren, worden de feiten in chronologische volgorde weergegeven. De onderdelen van de motivering die betrekking hebben op specifieke bepalingen van de handeling volgen voor zover mogelijk de volgorde van deze bepalingen.

De ideale opzet van de motivering van een handeling kan als volgt worden weergegeven:

- eerst worden de in aanmerking te nemen feitelijke en juridische elementen beknopt uiteengezet;
- vervolgens wordt hieruit afgeleid dat het derhalve noodzakelijk of passend is de in het regelgevende gedeelte vervatte maatregelen te treffen.

- 10.4 Met betrekking tot de *inhoud* van de motivering van rechtshandelingen van de Unie kunnen geen preciezere richtsnoeren worden gegeven, omdat het nu eenmaal onmogelijk is al deze handelingen, die van algemene of individuele aard zijn, op verschillende onderwerpen betrekking hebben en in uiteenlopende omstandigheden worden vastgesteld, op eenvormige wijze te motiveren.

Toch kunnen bepaalde basisregels worden gegeven waaraan de motivering moet voldoen

- 10.5 In de overwegingen moeten de belangrijkste bepalingen van het regelgevende gedeelte van de handeling beknopt worden gemotiveerd. Hieruit vloeit het volgende voort.
- 10.5.1 De overwegingen moeten een *echte motivering* vormen. Dit sluit uit dat de rechtsgrondslagen worden aangehaald (dit moet in de aanhalingen gebeurd zijn) of dat het gedeelte van de als rechtsgrondslag aangehaalde bepaling dat de bevoegdheid tot het vaststellen van de handeling verleent, wordt overgenomen. Overwegingen zijn nutteloos of missen hun doel, wanneer daarin alleen maar het onderwerp van de handeling wordt genoemd dan wel de bepalingen van de handeling letterlijk worden overgenomen of worden geparafraseerd zonder vermelding van de redenen die eraan ten grondslag liggen.
- 10.5.2 Overwegingen waarin alleen maar wordt vastgesteld dat bepaalde maatregelen dienen te worden genomen, zonder aan te geven waarom dit zo is, moeten achterwege blijven.
- 10.5.3 Een handeling mag nooit, zelfs niet ten dele, worden gemotiveerd door zonder meer naar de motivering van een andere handeling te verwijzen (kruismotivering)⁸.

⁸ Zie de arresten in zaak 230/78, Eridania/Minister van Land- en Bosbouw, Jurispr. 1979, blz. 2749, en zaak 73/74, Papiers peints de Belgique/Commissie, Jurispr. 1975, blz. 1491.

- 10.6 Vanzelfsprekend hoeft niet elke bepaling afzonderlijk te worden gemotiveerd. De intrekking van een handeling of de schrapping van een bepaling moet daarentegen steeds worden gemotiveerd (zie ook punt 10.14).
- 10.7 Overwegingen die ter rechtvaardiging van het regelgevende gedeelte niet van belang zijn, moeten worden weggelaten, behoudens enkele uitzonderingen; het is bijvoorbeeld gebruikelijk om de keuze van artikel 352 VWEU als rechtsgrondslag te motiveren in een slotoverweging die als volgt luidt:

"Het Verdrag voorziet voor de vaststelling van [dit besluit] [...] in geen andere bevoegdheden dan die van artikel 352,"
--

- 10.8 Ingeval de bepaling die tot rechtsgrondslag dient de mogelijkheid biedt rechtshandelingen vast te stellen zonder de aard van die handelingen nader aan te geven ("De Raad neemt de nodige maatregelen ...") en uit de inhoud van de te treffen regeling niet kan worden afgeleid welke handeling van de Unie daarvoor geschikt is, kan het nuttig zijn de keuze van de aard van de handeling te motiveren. Zo kan, wanneer de mogelijkheid bestaat een zekere materie bij wege van een rechtstreeks toepasselijke verordening te regelen, in de overwegingen worden uiteengezet waarom het de voorkeur verdient slechts een richtlijn vast te stellen, die nog in nationaal recht moet worden omgezet. De auteur dient tevens het subsidiariteits- en het evenredigheidsbeginsel voor ogen te houden.

De omvang van de motiveringsplicht hangt af van de aard van de handeling of de bepaling

- a) Handelingen van algemene strekking
- 10.9 In *basishandelingen* hoeft niet elke bepaling afzonderlijk omstandig met redenen te worden omkleed, maar moet veeleer de algemene filosofie van de regeling worden weergegeven. Niettemin moet een zeker aantal bepalingen wél specifiek worden gemotiveerd, hetzij wegens het belang ervan, hetzij omdat zij niet in de lijn van de algemene filosofie van de regeling liggen.
- 10.10 In *uitvoeringshandelingen* moet de motivering uiteraard specifiekere zijn, al moet ook hier steeds naar beknoptheid worden gestreefd.

- 10.11 Bij handelingen van algemene strekking behoeft echter in de motivering niet noodzakelijk een nauwkeurige beschrijving, en nog minder een beoordeling, te worden gegeven van de feiten op basis waarvan de handeling wordt vastgesteld. Zo is het praktisch ondoenlijk voor bepalingen waarbij in de landbouwsector invoerrechten of uitvoerrestituties worden vastgesteld, een gedetailleerde en becijferde motivering op te nemen; er kan worden volstaan met de eenvoudige vermelding van de gehanteerde berekeningscriteria en –methoden, waarbij melding wordt gemaakt van het geheel der omstandigheden welke tot de vaststelling van de handeling hebben geleid enerzijds, en van de algemene doelstellingen ervan anderzijds⁹.
- b) Individuele handelingen
- 10.12 Individuele handelingen moeten nauwkeuriger worden gemotiveerd.
- 10.13 Dat geldt met name voor handelingen waarbij een verzoek wordt afgewezen. Mededingingsbesluiten, waarin complexe feitelijke en juridische omstandigheden moeten worden beschreven, behoeven eveneens een gedetailleerde motivering; daar het besluit toch duidelijk moet blijven, dient ook hier naar beknoptheid te worden gestreefd.
- c) Bijzondere bepalingen
- 10.14 Aan de motivering van sommige bepalingen moet bijzondere zorg worden besteed. Dit geldt onder meer voor:
- afwijkende bepalingen,
 - bepalingen die tegengesteld zijn aan de algemene regeling,
 - bepalingen die een uitzondering vormen op algemene beginselen, zoals bepalingen met terugwerkende kracht,
 - bepalingen die voor sommige belanghebbenden nadelig kunnen zijn,
 - bepalingen die de inwerkingtreding op de dag van de bekendmaking vaststellen.

⁹ Zie arrest in zaak 16/65, Schwarze/Einfuhr- und Vorratsstelle für Getreide und Futtermittel, Jurispr. 1965, blz. 1104.

- d) Motivering van de subsidiariteit en de evenredigheid van de handeling
- 10.15 Voor deze beginselen dient een bijzondere motivering te worden gegeven.
- 10.15.1 De instellingen nemen bij de uitoefening van hun normatieve bevoegdheid het subsidiariteitsbeginsel in acht en rechtvaardigen dit in de toelichting en, beknopter, in de overwegingen.
- 10.15.2 De tekst van de "subsidiariteitsoverweging" verschilt van geval tot geval, maar volgt in het algemeen het schema van punt 10.15.4. Er zij evenwel herinnerd aan het onderscheid in artikel 5 VEU tussen de gebieden die onder de exclusieve bevoegdheid van de Unie vallen en die welke de andere bevoegdheden betreffen.
- 10.15.3 Voor handelingen op de gebieden die tot de exclusieve bevoegdheid van de Unie behoren, vereist artikel 5, lid 4, VEU slechts dat het evenredigheidsbeginsel wordt geëerbiedigd. In dat geval wordt alleen naar de evenredigheid verwezen in een overweging die als volgt luidt:
- "Overeenkomstig het evenredigheidsbeginsel is het, teneinde de fundamentele doelstelling ... (vermelding van deze doelstelling) te verwezenlijken, noodzakelijk en passend ... (vermelding van de in de handeling vervatte maatregelen) te regelen. ... (vermelding van de handeling) ... gaat overeenkomstig artikel 5, lid 4, van het Verdrag betreffende de Europese Unie niet verder dan nodig is om de beoogde doelstellingen te verwezenlijken".*
- 10.15.4 Betreft het een handeling op een gebied waarop de Unie geen exclusieve bevoegdheid bezit, dan wordt in de overweging de handeling zowel ten aanzien van het eigenlijke subsidiariteitsbeginsel als ten aanzien van het evenredigheidsbeginsel gerechtvaardigd, volgens het navolgende model:
- "Daar de doelstellingen van ... (vermelding van de handeling) ... (zo nodig vermelding van de doelstellingen) niet voldoende door de lidstaten kunnen worden verwezenlijkt ... (vermelding van de redenen), ... maar vanwege ... (vermelding van de omvang of de gevolgen van het optreden) ... beter door de Unie kunnen worden verwezenlijkt, kan de Unie, overeenkomstig het in artikel 5 van het Verdrag betreffende de Europese Unie neergelegde subsidiariteitsbeginsel, maatregelen nemen. Overeenkomstig het in hetzelfde artikel neergelegde evenredigheidsbeginsel gaat ... (vermelding van de handeling) ... niet verder dan nodig is om die doelstellingen te verwezenlijken".*

10.15.5 De bovenstaande modellen moeten van geval tot geval overeenkomstig de aanwijzingen tussen haakjes worden aangevuld en nader uitgewerkt, opdat een echte motivering wordt gegeven. Een en ander kan achterwege blijven, mits de noodzaak van het optreden van de Unie en, voor zover van toepassing, de evenredigheid van het optreden duidelijk uit de considerans blijken.

Motivering betreffende gedelegeerde bevoegdheden en uitvoeringsbevoegdheden

10.16 In basishandelingen die de Commissie de bevoegdheid verlenen gedelegeerde handelingen vast te stellen, wordt in een specifieke motivering naar artikel 290 VWEU verwezen. Ten aanzien van de bewoordingen van die motivering en van de desbetreffende bepalingen hebben het Europees Parlement, de Raad en de Commissie zich ertoe verbonden voor zover mogelijk naar de door die instellingen gezamenlijk vastgestelde standaardformuleringen te verwijzen.

10.17 In basishandelingen die de Commissie de bevoegdheid verlenen uitvoeringshandelingen vast te stellen (artikel 291 VWEU), wordt in een specifieke motivering waar nodig verwezen naar Verordening (EU) nr. 182/2011 van het Europees Parlement en de Raad van 16 februari 2011 tot vaststelling van de algemene voorschriften en beginselen die van toepassing zijn op de wijze waarop de lidstaten de uitoefening van de uitvoeringsbevoegdheden door de Commissie controleren¹⁰.

Vermelding van raadplegingen

10.18 De raadplegingen waarin Verordening (EU) nr. 182/2011 voorziet, worden vermeld in de aanhef van de door de Commissie vastgestelde uitvoeringshandelingen.

De raadpleging van een comité in het kader van de onderzoeksprocedure (artikel 5 van de verordening) heeft steeds rechtsgevolgen. Van deze raadpleging wordt niet in een aanhaling, maar in de laatste overweging melding gemaakt.

Voorbeeld:

"(...) De in dit besluit vervatte maatregelen zijn in overeenstemming met het advies van het [naam van het comité],"

¹⁰ PB L 55 van 28.2.2011, blz. 13, ELI: : <http://data.europa.eu/eli/reg/2011/182/oj>.

De raadpleging van een comité in het kader van de raadplegingsprocedure (artikel 4 van de verordening) wordt evenwel als volgt in de laatste aanhaling vermeld:

"Na raadpleging van [naam van het comité],"

11. DE OVERWEGINGEN WORDEN GENUMMERD.
- 11.1 De reden hiervoor moet uiteraard worden gezocht in het streven naar een duidelijke wetgeving en in de vergemakkelijking van verwijzingen, zowel vóór als na de definitieve vaststelling van de handeling.

Dit richtsnoer geldt niet alleen voor rechtshandelingen van algemene strekking, maar ook voor alle andere handelingen van de instellingen die in plechtige vorm worden opgesteld (met titel, aanhef en regelgevend gedeelte).
- 11.2 De presentatie is als volgt:
"Overwegende hetgeen volgt:
(1)
(2)"
NB: Elke overweging begint met een hoofdletter en eindigt met een punt, behalve de laatste overweging. De laatste overweging eindigt met een komma.
- 11.3 Ingeval er slechts één overweging is, wordt deze niet genummerd.
12. HET REGELGEVENDE GEDEELTE VAN EEN BINDENDE HANDELING BEVAT GEEN BEPALINGEN DIE NIET REGELGEVEND ZIJN, ZOALS WENSEN OF POLITIEKE VERKLARINGEN, NOCH BEPALINGEN DIE PASSAGES OF ARTIKELEN VAN DE VERDRAGEN OVERNEMEN OF PARAFRASEREN OF GELDENDE RECHTSBEPALINGEN BEVESTIGEN. AANKONDIGINGEN VAN DE INHOUD VAN ANDERE ARTIKELEN EN HERHALINGEN VAN DE TITEL VAN DE HANDELING MOGEN EVENMIN IN EEN HANDELING VOORKOMEN.

Niet-regelgevende bepalingen in bindende handelingen

- 12.1 Bindende handelingen moeten normen vaststellen en daarbij de aanwijzingen geven (bijvoorbeeld: toepassingsgebied, definities) die noodzakelijk zijn om die normen juist te begrijpen en te kunnen toepassen. Al het andere is overbodig: wensen, bedoelingen of verklaringen horen in het regelgevende gedeelte van een bindende handeling niet thuis.

Voorbeeld van een niet-regelgevende bepaling in een verordening die geen navolging verdient:

"Ter bevordering van het gebruik van producten met een milieukeur geven de Commissie, de andere instellingen van de Unie en de nationale autoriteiten een voorbeeld wanneer zij hun producteisen specificeren, doch zonder daarbij het Unierecht te schenden."

Deze bepaling verwoordt duidelijk een wens die de adressaten tot niets verbindt. Zij hoort dus niet in een bindende handeling thuis, maar zou eerder moeten worden opgenomen in een mededeling of aanbeveling, die tegelijk met de betrokken handeling wordt vastgesteld.

Bepalingen die passages of artikelen van de Verdragen of andere handelingen overnemen of parafraseren

- 12.2 Dergelijke bepalingen zijn overbodig en gevaarlijk. Dit blijkt uit het voorbeeld van een handeling met als rechtsgrondslag artikel 46 VWEU, dat naar behoren in een aanhaling is vermeld. Het is overbodig in het regelgevende gedeelte de inhoud van artikel 45, lid 1, luidende *"Het verkeer van werknemers binnen de Unie is vrij"*, te herhalen. De opsteller van de handeling moet aangeven hoe hij deze bepaling wil toepassen, maar moet haar niet herhalen. Bovendien is een dergelijke herhaling gevaarlijk, daar elke afwijking van de oorspronkelijke bewoordingen de indruk kan wekken en zelfs een vermoeden kan doen ontstaan, dat men een ander resultaat heeft willen bereiken.

Bepalingen die alleen maar de inhoud van andere artikelen aankondigen

- 12.3 Dergelijke bepalingen luiden meestal ongeveer als volgt:

"Teneinde deze regeling in te voeren neemt de Raad de in de artikelen 3, 4 en 5 genoemde maatregelen."

Dergelijke bepalingen dienen zo veel mogelijk te worden vermeden, omdat de betrokken artikelen zelf alle vereiste details betreffende de toepassing ervan behelzen. Daarenboven schept een dergelijke structuur verwarring omtrent de rechtsgrondslag voor een latere uitvoeringsbepaling: is dit het artikel dat de verwijzing bevat of het artikel waarnaar wordt verwezen?

Bepalingen die de titel van de handeling herhalen

- 12.4 Zelfs wanneer het gebruik van de woorden die samen de titel van de handeling vormen niet kan worden vermeden (bijvoorbeeld in het artikel waarin het voorwerp en de draagwijdte van de handeling worden omschreven), dient er een meerwaarde te zijn, dat wil zeggen een nadere omschrijving van de parameters van de tekst.
13. IN VOORKOMEND GEVAL WORDEN IN EEN ARTIKEL AAN HET BEGIN VAN HET REGELGEVENDE GEDEELTE HET VOORWERP EN TOEPASSINGSGEBIED VAN DE HANDELING OMSCHREVEN.
- 13.1 Het "voorwerp" of "onderwerp" is datgene waarop de handeling betrekking heeft, terwijl het "toepassingsgebied" aangeeft op welke soorten feitelijke of juridische situaties alsmede op wie de handeling van toepassing is.
- 13.2 Een artikel 1 waarin het onderwerp en het toepassingsgebied worden omschreven, dat veelvuldig in internationale overeenkomsten voorkomt, komt ook tamelijk vaak in handelingen van de Unie voor. Het nut ervan dient van geval tot geval te worden gezien.
- 13.3 Het is stellig nutteloos wanneer het niet meer doet dan de titel te parafraseren. Het kan de lezer echter ook elementen verschaffen die ter wille van de beknoptheid niet in de titel zijn opgenomen, maar die hem in staat stellen meteen vast te stellen op wie de handeling betrekking heeft. Juist in dit opzicht moet men ervoor waken de lezer te misleiden.

Wanneer een dergelijk artikel bijvoorbeeld vermeldt dat de handeling van toepassing is op "*voertuigen met een maximumsnelheid van 25 km/uur of meer*", kan de betrokken handeling zonder moeilijkheden een aantal bepalingen bevatten die bijvoorbeeld uitsluitend op voertuigen met een maximumsnelheid van 50 km/uur van toepassing zijn, omdat deze voertuigen hoe dan ook binnen het omschreven toepassingsgebied vallen. Geen enkele bepaling mag daarentegen betrekking hebben op voertuigen met een maximumsnelheid van bijvoorbeeld 20 km/uur, aangezien de bouwer of eigenaar van een dergelijk voertuig bij het lezen van het artikel betreffende het toepassingsgebied zou kunnen concluderen dat hij het vervolg van het regelgevende gedeelte niet hoeft te lezen.

- 13.4 Soms is het onderscheid tussen afbakening van het toepassingsgebied en definitie niet geheel duidelijk. In het onderstaande voorbeeld houdt de gegeven definitie tevens een omschrijving van het toepassingsgebied van de handeling in:

"Artikel 1

Onder "voertuig" wordt in deze richtlijn verstaan, ieder voor deelneming aan het wegverkeer bestemd motorvoertuig, met of zonder carrosserie, op ten minste vier wielen en met een door de constructie bepaalde maximumsnelheid van meer dan 25 km per uur, alsmede aanhangwagens daarvan, met uitzondering van voertuigen die zich over rails bewegen, landbouwmachines, alsmede machines voor openbare werken".

Dit artikel zou evengoed kunnen luiden: *"Artikel 1 — Deze richtlijn is van toepassing op ieder voor deelneming aan het wegverkeer bestemd motorvoertuig ..."*, en kunnen eindigen met de volgende zinsnede: *"hierna 'voertuig' genoemd"*. Deze oplossing verdient gewoonlijk zelfs de voorkeur, met name indien de handeling geen artikel bevat waarin andere termen worden gedefinieerd. Het toepassingsgebied wordt op die manier immers duidelijker en directer aangegeven.

14. WANNEER DE IN DE HANDELING GEBRUIKTE TERMEN GEEN ONDUBBELZINNIGE BETEKENIS HEBBEN, DIENEN DEZE TERMEN IN EEN ENKEL ARTIKEL AAN HET BEGIN VAN DE HANDELING ONDERGEBRACHT EN GEDEFINIEERD TE WORDEN. DEZE DEFINITIE MAG GEEN AUTONOME REGELGEVENDE ELEMENTEN BEVATTEN.
- 14.1 Elke term dient te worden gebruikt in de betekenis die hij heeft in het gewone of gespecialiseerde taalgebruik. De juridische duidelijkheid kan echter eisen dat de handeling zelf de betekenis van de gebruikte woorden vastlegt. Dit is met name het geval wanneer de term een aantal betekenissen heeft, maar in de handeling slechts in één van die betekenissen mag worden begrepen, of wanneer men in de handeling de betekenis die normaal aan een bepaald woord wordt gegeven wil verruimen of verengen. De definitie mag evenwel niet tegenstrijdig zijn met de normale betekenis.
- Een term waaraan in een definitie een bepaalde betekenis is gegeven, moet in de gehele tekst van de handeling in diezelfde betekenis worden gebruikt.
- 14.2 In de tweede zin van dit richtsnoer wordt gewaarschuwd voor een vaak gemaakte redactionele fout.
- 14.2.1 Een voorbeeld van een slechte formulering:

"d) "klacht": een mededeling of verslag ingediend door ... eenieder die belang heeft bij de veiligheid van het schip ..., tenzij de betrokken lidstaat ... de klacht als kennelijk ongegrond beschouwt; de identiteit van de persoon die ... de klacht heeft ingediend, wordt niet aan de kapitein of de eigenaar van het betrokken schip meegedeeld."

- 14.2.2 Het onderstreepte zinsdeel is geen definitie, maar een autonoom regelgevend element.
- 14.3 Het regelgevende element hoort in de normatieve bepalingen thuis. In ons voorbeeld kan de auteur een van de artikelen aanvullen door dit element op een geschikte plaats in te voegen (" ... *Indien een lidstaat een klacht ontvangt die hij niet kennelijk ongegrond acht ...*, stelt hij ...") en als tweede alinea daaraan toe te voegen: "*De identiteit van de persoon die ...*".
- 14.4 Het vereiste om in de definities geen autonome regelgevende elementen op te nemen wordt niet alleen ingegeven door een streven naar strenge systematiek. De opneming van dergelijke elementen in een definitie brengt het gevaar mee dat de lezer, die niet alle normatieve elementen bij elkaar aantreft, bij de uitlegging een gedeelte ervan uit het oog verliest.
15. HET REGELGEVENDE GEDEELTE BEANTWOORDT ZO VEEL MOGELIJK AAN EEN STANDAARDSTRUCTUUR (VOORWERP EN TOEPASSINGSGEBIED — DEFINITIES — RECHTEN EN VERPLICHTINGEN — BEPALINGEN INZAKE DELEGATIE VAN BEVOEGDHEDEN EN TOEKENNING VAN UITVOERINGSBEVOEGDHEDEN — PROCEDUREVOORSCHRIFTEN — TOEPASSINGSMAAATREGELEN — OVERGANGS- EN SLOTBEPALINGEN).
- HET REGELGEVENDE GEDEELTE WORDT ONDERVERDEELD IN ARTIKELEN EN, NAARGELANG VAN DE LENGTE EN DE COMPLEXITEIT ERVAN, IN TITELS, HOOFDSTUKKEN EN AFDELINGEN. BEVAT EEN ARTIKEL EEN LIJST, DAN DIENT ELK ELEMENT VAN DIE LIJST BIJ VOORKEUR MET EEN NUMMER OF EEN LETTER IN PLAATS VAN MET EEN STREEPJE TE WORDEN AANGEGEVEN*.
- 15.1 De standaardstructuur van het regelgevende gedeelte bestaat uit een aantal tekstelementen, waarvan sommige aan min of meer strikte regels inzake presentatie zijn onderworpen. Dit is het geval bij de volgende elementen:
- 1) voorwerp en toepassingsgebied (zie richtsnoer 13);
 - 2) definities (zie richtsnoer 14);
 - 3) bepalingen inzake gedelegeerde handelingen en uitvoeringshandelingen;

* In deze editie van de praktische handleiding zijn de bewoordingen van de richtsnoeren aangepast om rekening te houden met de bij het Verdrag van Lissabon ingevoerde wijzigingen.

- 4) toepassings- of uitvoeringsmaatregelen. De bepalingen betreffende de wijze van en de termijn voor de omzetting van een richtlijn door de lidstaten worden opgesteld volgens een strikt schema. Ook voor andere bepalingen, zoals bijvoorbeeld die betreffende op nationaal niveau in te voeren sancties of te bieden beroepsmogelijkheden, bestaan standaardformules;
 - 5) overgangs- en slotbepalingen. Deze omvatten:
 - de eventuele intrekking van eerdere handelingen (zie richtsnoer 21). Wanneer de datum van deze intrekking niet met de inwerkingtreding van de vast te stellen handeling samenvalt, dient deze datum duidelijk te worden vermeld;
 - regels voor de overgang van de oude naar de nieuwe regeling. Hierbij dienen bewoordingen te worden gebruikt en vooral data te worden vermeld die geen enkele twijfel laten bestaan over de periode gedurende welke de oude regeling, of een gedeelte ervan, nog van toepassing blijft nadat de nieuwe regeling in werking is getreden;
 - bepalingen houdende wijziging van een eerdere handeling (zie richtsnoer 18);
 - de toepassing van de handeling in de tijd (zie richtsnoer 20).
- 15.2 De andere elementen — rechten en verplichtingen alsmede andere procedurevoorschriften dan die inzake gedelegeerde handelingen en uitvoeringshandelingen — vormen het eigenlijke normatieve gedeelte van de handeling; de vorm ervan hangt af van het nagestreefde doel en de complexiteit van de ingevoerde regeling.

- 15.3 Wanneer een artikel een lijst bevat, dient erop te worden toegezien dat elk element van deze lijst rechtstreeks afhangt van de inleidende zin. Met het oog daarop dient te worden vermeden dat een opsomming wordt onderbroken door zelfstandige zinnen of alinea's.

Voorbeeld van een formulering die moet worden vermeden:

"De bevoegde autoriteiten verrichten controles om zich te vergewissen van:

- a) de samenhang tussen de aankopen en de leveringen,

Voor deze controle baseert de bevoegde autoriteit zich vooral op de verwerkingscoëfficiënten waarin het Unierecht voorziet, voor zover die bestaan. In alle overige gevallen wordt de controle gebaseerd op de coëfficiënten die algemeen door de betrokken industrie zijn aanvaard,

- b) het juiste eindgebruik van de grondstof,
- c) de naleving van het Unierecht."

In een dergelijk geval is het beter van een lijst af te zien en de tekst als volgt te presenteren:

"De bevoegde autoriteiten verrichten controles om zich te vergewissen van de samenhang tussen de aankopen en de leveringen.

Voor deze controle baseert de bevoegde autoriteit zich vooral op de verwerkingscoëfficiënten waarin het Unierecht voorziet, voor zover die bestaan. In alle overige gevallen wordt de controle gebaseerd op de coëfficiënten die algemeen door de betrokken industrie zijn aanvaard.

Met de controles wordt eveneens beoogd zich te vergewissen van het juiste eindgebruik van de grondstof alsmede van de naleving van het Unierecht."

- 15.4 In de onderstaande tabel zijn de onderverdelingen van het regelgevende gedeelte van een rechtshandeling opgenomen. Handelingen met een eenvoudige structuur bestaan uit artikelen en de onderverdelingen daarvan. Grotere onderverdelingen van de handeling zijn in eerste instantie hoofdstukken, eventueel onderverdeeld in afdelingen. Pas bij zeer gecompliceerde teksten kunnen de hoofdstukken worden bijeengebracht in titels, en deze eventueel in delen.

Categorie / Benaming		Aanduiding	Wijze van aanhalen	Opmerkingen
I.	Hogere onderverdelingen			Onderverdelingen mogen, maar moeten niet, een opschrift hebben ¹¹
–	Deel	Deel I (of Eerste Deel)	deel I (of het eerste deel)	Afzonderlijk of in combinatie gebruikt in bepaalde lange of sterk gestructureerde teksten
–	Titel	Titel I	titel I <i>[deel I]</i> , titel I,	
–	Hoofdstuk	Hoofdstuk I (of Hoofdstuk 1)	hoofdstuk I (of hoofdstuk 1) <i>[deel I, titel I]</i> , hoofdstuk I, (of <i>[deel I, titel I]</i> , hoofdstuk 1,)	
–	Afdeling	Afdeling 1	afdeling 1 <i>[deel I, titel I, hoofdstuk I]</i> , afdeling 1,	
II.	Basisonderverdeling			Onderverdelingen met of zonder opschrift
–	Artikel	Artikel 1 ¹²	artikel 1	Doorlopende nummering (ook als er hogere onderverdelingen zijn)
	of			

¹¹ De nummering van die onderverdelingen begint telkens opnieuw wanneer een nieuwe onderverdeling van het hogere niveau aanvangt (bijv. het eerste hoofdstuk van titel II wordt genummerd "Hoofdstuk I", ook als titel I reeds hoofdstukken bevat).

¹² Artikelen worden in de hele handeling doorlopend genummerd, ook al zijn er hogere onderverdelingen. Indien de handeling slechts één artikel bevat, heeft dit als benaming "Enig artikel".

–	Punt	I (of A) I. (of A. of 1.)	punt I (of punt A) punt I (of punt A of punt1)	Gebruikt in sommige aanbevelingen, resoluties en verklaringen
III.	Lagere onder- verdelingen			Onderverdelingen zonder opschrift
–	Lid	1.	lid 1 <i>[artikel 1], lid 1</i>	Zelfstandig onderdeel van een artikel
–	Alinea	Geen	de eerste alinea <i>[artikel 1, lid 1], eerste alinea</i>	Onzelfstandig onderdeel van een artikel of onderverdeling van een lid
–	Punt	a) i) 1)	punt a) punt i) punt 1) <i>[artikel 1, lid 1, eerste alinea], punt a), i), 1)</i>	Gewoonlijk voorafgegaan door een aanhef
–	Streepje	---	eerste streepje <i>[artikel 1, lid 1, eerste alinea, punt a), i), 1)], eerste streepje</i>	
–	Zin of volzin	Geen	eerste zin <i>[artikel 1, lid 1, eerste alinea, punt a), i), 1), eerste streepje], eerste zin</i>	Voorafgegaan (behalve aan het begin van een tekst) en gevolgd door een punt.

Interne en externe verwijzingen

Richtsnoeren 16 en 17

16. VERWIJZINGEN NAAR ANDERE HANDELINGEN DIENEN ZOVEEL MOGELIJK TE WORDEN VERMEDEN. IN VERWIJZINGEN WORDT NAUWKEURIG DE HANDELING OF DE BEPALING WAARNAAR WORDT VERWEZEN AANGEGEVEN. KRUISVERWIJZINGEN (VERWIJZINGEN NAAR EEN HANDELING OF EEN ARTIKEL WAARIN WEER NAAR DE EERSTE BEPALING WORDT VERWEZEN) EN CASCADEVERWIJZINGEN (VERWIJZINGEN NAAR EEN BEPALING WAARIN WEER NAAR EEN ANDERE BEPALING WORDT VERWEZEN) MOETEN EVENEENS WORDEN VERMEDEN.

Interne en externe verwijzingen

- 16.1 Een interne verwijzing is een verwijzing naar een andere bepaling van dezelfde handeling. Van een externe verwijzing is er sprake wanneer wordt verwezen naar een andere handeling, al dan niet van de Unie.

16.1.1 Voorbeeld van een interne verwijzing

Bepaling die naar een bijlage bij dezelfde handeling verwijst

- "1. De beoordeling van de gevaren van een preparaat voor het milieu geschiedt volgens één of meer van de volgende procedures:
- a) volgens de in bijlage III beschreven conventionele methode ..."

16.1.2 Voorbeeld van een externe verwijzing

Bepaling die naar een andere handeling verwijst

- "... b) door de bepaling van de milieugevaarlijke eigenschappen van het preparaat op grond waarvan dit naar behoren kan worden ingedeeld overeenkomstig de criteria van bijlage VI bij Richtlijn ..."

- 16.2 Zowel interne als externe verwijzingen moeten voldoende nauwkeurig zijn om de lezer in staat te stellen de handeling waarnaar wordt verwezen, gemakkelijk terug te vinden.

- 16.3 Externe verwijzingen moeten met de grootste omzichtigheid worden gehanteerd. De auteur moet zich met name ervan vergewissen dat de handeling waarnaar hij verwijst duidelijk genoeg is en toegankelijk is voor het publiek.

Uitgangspunten

- 16.4 Een verwijzing behoort uitsluitend te worden gebruikt indien:
- dit een vereenvoudiging oplevert in vergelijking met een herhaling van de inhoud van de norm waarnaar men wil verwijzen,
 - de begrijpelijkheid van de norm er niet nadelig door wordt beïnvloed, en
 - de handeling waarnaar wordt verwezen, gepubliceerd is of voldoende toegankelijk is voor het publiek.
- 16.5 Ook op grond van het transparantiebeginsel dient van verwijzingen zuinig gebruik te worden gemaakt. Het is wenselijk dat een handeling kan worden gelezen en begrepen zonder dat andere handelingen behoeven te worden geraadpleegd. De leesbaarheid van een tekst is evenwel geen reden om in handelingen van afgeleid recht bepalingen van primair recht te herhalen (zie punt 12.2).
- 16.6 Voordat over de wenselijkheid van een verwijzing wordt beslist, dient te worden nagegaan wat de gevolgen zouden zijn van eventuele latere wijzigingen van de handeling waarnaar men wil verwijzen.

Begripelijkheid

- 16.7 Een verwijzing dient op zodanige wijze te worden geformuleerd dat de essentie van de norm waarnaar men wil verwijzen kan worden begrepen zonder raadpleging van deze norm.

Voorbeeld:

In plaats van:

"Artikel 15 is van toepassing op de uitvoer van de ..." ,

schrijf men bij voorkeur:

"De controleprocedure van artikel 15 is van toepassing op de uitvoer van de ...".

Duidelijkheid

- 16.8 De feitelijke elementen of rechtsgevolgen van een norm waarnaar men wil verwijzen, moeten duidelijk worden vermeld.
- 16.8.1 Verwijzingen die enkel bestaan in het tussen haakjes vermelden van een andere bepaling, moeten worden vermeden.

- 16.8.2 Sommige bepalingen verwijzen naar een norm door te vermelden dat deze naar analogie van toepassing is of, correcter, van overeenkomstige toepassing is (ook wel aangeduid met "*mutatis mutandis*"). Deze techniek mag alleen worden gebruikt wanneer het disproportioneel zou zijn de norm waarnaar wordt verwezen, nogmaals integraal weer te geven met de nodige aanpassingen. Het is van belang zo precies mogelijk aan te geven in hoeverre de norm waarnaar wordt verwezen van toepassing is.
- 16.9 De gevolgen van verwijzingen die worden ingeleid met het woord "*onverminderd*" zijn vaak allesbehalve duidelijk. Er kan met name een tegenstrijdigheid bestaan tussen de handeling waarin de verwijzing is opgenomen en de handeling waarnaar aldus wordt verwezen. Dergelijke verwijzingen kunnen over het algemeen achterwege worden gelaten door het toepassingsgebied van de handeling beter te omschrijven. Voorts is het overbodig om met deze formules naar bepalingen van een hogere rang te verwijzen, die hoe dan ook van toepassing zijn.

Voorbeeld:

Voorbeeld van een te vermijden formulering:

"De artikelen betreffende de indeling, de verpakking, het kenmerken en het veiligheidsinformatieblad van deze richtlijn zijn van toepassing op gewasbeschermingsmiddelen, onverminderd de bepalingen van Richtlijn 91/414/EEG",

Beter:

"De artikelen betreffende ... zijn van toepassing op gewasbeschermingsmiddelen".

Aanhaling van een handeling waarnaar wordt verwezen

- 16.10 De verwijzing in een handeling naar een andere handeling geschiedt door aanhaling van de titel van die laatste handeling, hetzij volledig, met publicatiegegevens, hetzij in verkorte vorm, met name in de titel van een handeling of wanneer het niet de eerste aanhaling betreft.
- 16.10.1 Wanneer de titel van een handeling **in de titel** van een andere handeling wordt aangehaald, wordt als volgt te werk gegaan:
- wanneer beide handelingen door dezelfde instelling(en) zijn vastgesteld, wordt de naam van deze instelling(en) uit de aangehaalde titel weggelaten (wanneer echter verscheidene handelingen van verschillende instellingen worden aangehaald, worden altijd de respectieve vaststellende instellingen genoemd, ook indien het dezelfde instelling(en) betreft als die van de handeling waarin de aanhaling geschiedt);

- ook de datum wordt weggelaten, behalve bij handelingen die geen officieel volgnummer of publicatienummer hebben;
- tevens worden de elementen weggelaten die de titel van de aanhalende handeling onnodig zouden verzwaren, zoals "en tot wijziging van ..." of "en tot intrekking van ...", evenals eventuele andere vermeldingen die na de titel komen, zoals "codificatie", "herschikking" enz.;
- er wordt geen verwijzing gemaakt naar de vindplaats in het Publicatieblad.

16.10.2 **In de aanhalingen** aan het begin van de aanhef, die een plechtig karakter hebben, worden de handelingen *met hun volledige titel aangeduid in de tekst zelf*¹³. Indien richtlijnen of besluiten waarvan kennis moet worden gegeven, gepubliceerd zijn, wordt het publicatienummer vermeld. De volledige titel wordt gevolgd door een verwijzing naar een voetnoot met de vindplaats in het Publicatieblad. Bij de Verdragen en andere fundamentele teksten (zoals de Toetredingsverdragen, de ACS-EU-partnerschapsovereenkomsten enz.) wordt geen verwijzing naar een voetnoot met de vindplaats in het Publicatieblad opgenomen.

Voorbeeld:

"Gezien Verordening (EU) nr. 211/2011 van het Europees Parlement en de Raad van 16 februari 2011 over het burgerinitiatief (...), en met name

(...) PB L 65 van 11.3.2011, blz. 1, ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2011/211/oj>. "

16.10.3 Elders in de handeling (in de overwegingen, artikelen en bijlagen) wordt een vereenvoudigde aanhalingswijze¹⁴ toegepast:

- een handeling waarnaar voor het eerst wordt verwezen (ook indien deze reeds in de titel is genoemd) en die niet is aangehaald in de aanhalingen aan het begin van de aanhef, *wordt aangehaald met haar nummer en de instelling die de handeling heeft vastgesteld, gevolgd door een verwijzing naar een voetnoot waarin de volledige titel*¹⁵ *en de vindplaats in het Publicatieblad worden vermeld;*

¹³ Sinds 1 juli 2013 omvat de aanhaling van de volledige titel alle elementen zoals "en tot wijziging van ..." of "en tot intrekking van ...", maar niet eventuele andere vermeldingen die na de titel komen, zoals "codificatie", "herschikking" enz.

¹⁴ Sinds 1 juli 2013 ingevoerde vereenvoudigde aanhalingswijze.

¹⁵ Sinds 1 juli 2013 omvat de aanhaling van de volledige titel alle elementen zoals "en tot wijziging van ..." of "en tot intrekking van ...", maar niet eventuele andere vermeldingen die na de titel komen, zoals "codificatie", "herschikking" enz.

- een handeling waarvan de volledige titel en de vindplaats in het Publicatieblad reeds bij een eerste verwijzing in de aanhalingen of elders in de tekst zijn vermeld, *wordt uitsluitend met haar nummer aangehaald.*

Voorbeeld:

Eerste verwijzing:

"Verordening (EU) nr. 211/2011 van het Europees Parlement en de Raad^(^o)

^(^o) Verordening (EU) nr. 211/2011 van het Europees Parlement en de Raad van 16 februari 2011 over het burgerinitiatief (PB L 65 van 11.3.2011, blz. 1, ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2011/211/oj>)."

Volgende verwijzingen:

"Verordening (EU) nr. 211/2011"

Er zijn door de logica ingegeven uitzonderingen op de regel mogelijk, met name in bijlagen die bestaan uit formulieren of andere documenten die afzonderlijk kunnen worden gebruikt, waarin het noodzakelijk kan zijn de volledige titel en de vindplaats in het Publicatieblad van een reeds aangehaalde handeling te herhalen.

- 16.10.4 Het behoort tot de goede wetgevingstechnische praktijk in de overwegingen de handelingen te vermelden waarnaar in het regelgevende gedeelte wordt verwezen. Dit maakt het mogelijk de handelingen waar nodig in hun context te plaatsen en uit te leggen waarom zij worden aangehaald.
- 16.10.5 Verwijzingen in het regelgevende gedeelte van een handeling naar andere handelingen moeten tot het strikt noodzakelijke worden beperkt. Het regelgevende gedeelte van een handeling moet op zichzelf begrijpelijk zijn, zonder dat de lezer andere handelingen hoeft te raadplegen. Bovendien moeten moeilijkheden worden voorkomen die kunnen voortvloeien uit wijzigingen of de intrekking van een aangehaalde handeling.

Dynamische verwijzingen

- 16.11 Een verwijzing is een dynamische verwijzing wanneer de norm waarnaar wordt verwezen steeds moet worden begrepen als de norm zoals deze eventueel is gewijzigd.
- 16.12 In het recht van de Unie zijn verwijzingen in het regelgevende gedeelte van handelingen in de regel dynamische verwijzingen.

Indien de aangehaalde handeling wordt gewijzigd, geldt de verwijzing als verwijzing naar de gewijzigde handeling; indien de handeling wordt vervangen, geldt de verwijzing als verwijzing naar de nieuwe handeling; indien de handeling wordt ingetrokken zonder deze te vervangen, dient de eventueel ontstane leemte te worden opgevuld door middel van interpretatie. Bij herschikkingen en codificaties waarbij de artikelen worden vernummerd, worden de wijzigingen aangeduid in een concordantietabel die is opgenomen in een bijlage bij de herschikte of gecodificeerde handeling.

- 16.13 Men dient evenwel te beseffen dat dynamische verwijzingen een probleem kunnen vormen wanneer het erom gaat vast te stellen wat precies de inhoud van een normatieve handeling is, daar de inhoud van de norm waarin de verwijzing voorkomt, niet voor eens en altijd vaststaat maar varieert naargelang van de eventuele latere wijzigingen van de norm waarnaar wordt verwezen.

Statische verwijzingen

- 16.14 Men spreekt van statische verwijzingen wanneer wordt verwezen naar een bepaalde tekst, zoals deze op een bepaalde datum luidde, waarbij de titel en de bron van de handeling worden aangehaald en, in voorkomend geval, een wijzigingshandeling wordt vermeld.

Voorbeelden:

"de artikelen XX van Verordening ...^(*), zoals gewijzigd bij Verordening ...^(**)."

- "1. Ten behoeve van de begroting en de eigen middelen is het ESER, 2^e druk, ... het geldende Europese stelsel van economische rekeningen in de zin van artikel 1, lid 1, van Richtlijn 89/130/EEG, Euratom en de daarmee samenhangende handelingen — met name de Verordeningen (EEG, Euratom) nr. 1552/89 en (EEG, Euratom) nr. 1553/89, Besluit 94/728/EG, Euratom en Beschikking 94/729/EG — zolang Besluit 94/728/EG, Euratom van kracht is.
2. Voor de kennisgeving van de lidstaten aan de Commissie in het kader van de procedure bij buitensporige overheidstekorten overeenkomstig Verordening (EG) nr. 3605/93 is het ESER, 2^e druk, het Europese stelsel van economische rekeningen, tot aan de kennisgeving van 1 september 1999."

- 16.15 Indien de norm waarnaar wordt verwezen, wordt gewijzigd of ingetrokken, moet de norm waarin de verwijzing voorkomt waar nodig eveneens worden aangepast.
- 16.16 Verwijzingen naar rechtshandelingen van de Unie zijn dynamische verwijzingen, tenzij anders is bepaald. Ten aanzien van verwijzingen naar andere rechtsinstrumenten dan rechtshandelingen van de Unie verdient het aanbeveling nadrukkelijk te vermelden of de verwijzing dynamisch dan wel statisch is.

Aanpassing van een verwijzing

- 16.17 De aanpassing van een verwijzing kan noodzakelijk blijken te zijn:
- wanneer de tekst waarnaar wordt verwezen, wordt ingetrokken of door een nieuwe tekst wordt vervangen;
 - in geval van een statische verwijzing, wanneer de norm waarnaar wordt verwezen, wordt gewijzigd;
 - wanneer een wijziging van de norm waarnaar wordt verwezen ongewenste gevolgen heeft voor de norm waarin de verwijzing voorkomt.
- 16.18 Voor een schematische aanpassing aan een nieuwe tekst, kan worden volstaan met een eenvoudige concordantie bepaling.
- 16.18.1 In voorkomend geval verdient het aanbeveling in een bijlage een concordantietabel op te nemen.

Voorbeeld:

"Verwijzingen naar de ingetrokken richtlijnen gelden als verwijzingen naar de onderhavige richtlijn en worden gelezen volgens de concordantietabel in bijlage IX."

- 16.18.2 Het is af te raden de concordantie met de nieuwe norm in een tekstvorm te gieten.

Voorbeeld van een te vermijden formulering:

"In de hiernavolgende bepalingen wordt voor 'van artikel 2, lid 4, en van artikel 3, lid 1, van Verordening (EEG) nr. 441/69' gelezen: 'van artikel 4, lid 7, en van artikel 5, lid 3, van Verordening (EEG) nr. 565/80':

- Verordening (EEG) nr. 776/78, artikel 2, lid 1;
- Verordening (EEG) nr. 109/80, artikel 1, lid 2".

Kruisverwijzingen

- 16.19 Een kruisverwijzing is een verwijzing naar een andere norm die weer verwijst naar de norm waarin de eerste verwijzing voorkomt. Dergelijke cirkelverwijzingen dienen te worden vermeden.

Cascadeverwijzingen

- 16.20 Een cascadeverwijzing is een verwijzing naar een andere norm die weer naar een derde norm verwijst, enz. Met het oog op de begrijpelijkheid van de handelingen van de Unie dienen dergelijke cascadeverwijzingen te worden vermeden.

17. WANNEER IN HET REGELGEVENDE GEDEELTE VAN EEN BINDENDE HANDELING WORDT VERWEZEN NAAR EEN NIET-BINDENDE HANDELING, WORDT DAARMEE LAATSTGENOEMDE HANDELING NOG NIET BINDEND. WENSEN DE REDACTEUREN DAT DE INHOUD VAN DE NIET-BINDENDE HANDELING GEHEEL OF GEDEELTELIJK BINDEND WORDT, DAN DIENT DE TEKST ERVAN ZOVEEL MOGELIJK ALS ONDERDEEL VAN DE BINDENDE HANDELING TE WORDEN OVERGENOMEN.

- 17.1 De eerste zin van dit richtsnoer is niet meer dan een vaststelling. Wanneer bijvoorbeeld naar aanleiding van een resolutie een besluit wordt vastgesteld, is dat besluit de bindende handeling, terwijl de resolutie het karakter behoudt van een politieke handeling, die rechtens niet bindend is.

- 17.2 De tweede zin van dit richtsnoer heeft met name betrekking op het geval van technische normen, die vaak worden opgesteld door normalisatie-instellingen of soortgelijke instanties. Vaak is het te bezwaarlijk om een omvangrijke niet-bindende handeling in haar geheel over te nemen en wordt naar die handeling als zodanig verwezen. Dit gebeurt bijvoorbeeld zeer dikwijls bij de beschrijving van het verloop van laboratoriumproeven. In dit geval wordt gewoon naar de betrokken handeling verwezen.

Voorbeeld:

"Het in artikel 3, leden 1, 2 en 3, bedoelde teer-, nicotine- en koolmonoxidegehalte, dat op de pakjes sigaretten moet worden vermeld, wordt gemeten volgens ISO-methoden 4387 (teer), 10315 (nicotine) en 8454 (koolmonoxide).

De juistheid van de vermeldingen op de pakjes wordt geverifieerd aan de hand van ISO-norm 8243."

Hier blijkt duidelijk uit de context dat de wetgever de bedoeling heeft de betrokken norm verbindend te maken.

- 17.3 Door de vermelding van het nummer en de datum (of het jaartal) van de niet-bindende handeling waarnaar wordt verwezen of door het gebruik van formules zoals "in zijn/haar versie van ..." kan een verwijzing naar een norm worden vastgelegd als een verwijzing naar de versie die geldt op het ogenblik van de vaststelling van de verwijzende bindende handeling (zie ook richtsnoer 16, "Dynamische/statische verwijzingen").
- 17.4 Wanneer men evenwel de controle wil behouden over de toekomstige ontwikkeling van de betrokken niet-bindende handeling, is het dienstig deze over te nemen. Wordt de niet-bindende handeling niet integraal overgenomen, dan is het vaak nuttig ten minste de structuur ervan te behouden, ook al laat men sommige punten of delen weg, zo nodig met een verklarende voetnoot. Ingeval men punten of bijlagen wenst in te voegen die in de overgenomen handeling niet voorkomen, dient men deze te nummeren met "bis", "ter" enz. Wordt een punt of bijlage vóór punt 1 of bijlage I, ingevoegd, dan wordt dit punt -1 of bijlage -I.

Voorbeeld:

"3 bis. E.E.G.-GOEDKEURING⁽¹⁾

Een formulier overeenkomstig het model in bijlage X wordt gevoegd bij het E.E.G.-goedkeuringsformulier.

.....

4. SYMBOOL VAN DE GECORRIGEERDE WAARDE VAN DE ABSORPTIECOËFFICIËNT

(4.1.)

(4.2.)

(4.3.)

4.4. Op elk voertuig dat overeenkomt met een krachtens deze richtlijn goedgekeurd voertuigtype moet zichtbaar en op een gemakkelijk toegankelijke plaats

⁽¹⁾ De tekst van de bijlagen is analoog aan die van Reglement nr. 24 van de Economische Commissie voor Europa van de VN; in het bijzonder de onderverdelingen zijn dezelfde. Indien een punt van Reglement nr. 24 niet in deze richtlijn is overgenomen, is het nummer ervan pro memorie tussen haakjes aangegeven."

Wijzigingshandelingen Richtsnoeren 18 en 19

18. ELKE WIJZIGING VAN EEN HANDELING WORDT DUIDELIJK ALS ZODANIG GEFORMULEERD. WIJZIGINGEN HEBBEN DE VORM VAN EEN TEKST DIE IN DE TE WIJZIGEN HANDELING WORDT INGEVOEGD. AAN VERVANGING VAN VOLLEDIGE BEPALINGEN (ARTIKEL OF ÉÉN VAN DE ONDERVERDELINGEN DAARVAN) WORDT DE VOORKEUR GEGEVEN BOVEN DE INVOEGING OF SCHRAPPING VAN ZINNEN, ZINSELEN OF WOORDEN.

EEN WIJZIGINGSHANDELING MAG GEEN AUTONOME MATERIËLE BEPALINGEN BEVATTEN DIE NIET IN DE GEWIJZIGDE HANDELING PASSEN.

Beginsel van de formele wijziging

- 18.1 De gedeeltelijke wijziging van een handeling geschiedt in de regel door middel van een formele wijziging, dat wil zeggen door een wijziging van de tekst ervan¹⁶. De nieuwe tekst moet derhalve in de te wijzigen tekst worden ingevoegd.

Voorbeeld:

"Artikel 1

Verordening ... wordt als volgt gewijzigd:

- 1) in artikel 13 wordt lid 1 vervangen door:
"1. Voor de uit hoofde van het Intrastat-stelsel verlangde statistische informatie ...";
- 2) artikel 23 wordt als volgt gewijzigd:
 - a) in lid 1 worden de punten f) en g) geschrapt;
 - b) lid 2 wordt vervangen door:
"2. De lidstaten kunnen voorschrijven dat ...";
 - c) het volgende lid [2 bis]* wordt ingevoegd:
"2 bis. Voor informatieplichtigen bij wie de waarde ...";
 - d) het volgende lid [4]* wordt toegevoegd:
"4. De Commissie zorgt voor bekendmaking in het Publicatieblad ...".

* Zie de opmerking in punt 18.13.5.

¹⁶ Een uitzondering op deze regel is de opnemng van een afwijking in een andere handeling: zie punt 18.14.

- 18.2 Wegens de verwijzingsproblemen in andere handelingen die eruit kunnen voortvloeien, is elke hernummering van artikelen, leden of punten uitgesloten. Ook mogen leemten die ontstaan door het schrappen van artikelen of andere genummerde onderdelen, later niet worden gebruikt voor andere bepalingen, tenzij de inhoud daarvan overeenkomt met de eerder geschrapte tekst.

Verbod van autonome materiële bepalingen

- 18.3 De wijzigingshandeling mag ten opzichte van de te wijzigen handeling geen zelfstandige materiële bepalingen bevatten. Aangezien de nieuwe handeling geen andere juridische strekking heeft dan de oude handeling te wijzigen, heeft zij meteen bij haar inwerkingtreding al haar rechtsgevolgen teweeggebracht. Alleen de oude handeling, zoals gewijzigd, blijft bestaan en blijft als enige de betrokken materie regelen.
- 18.4 Deze werkwijze vergemakkelijkt in aanzienlijke mate de codificatie van wetgeving. De aanwezigheid van zelfstandige bepalingen te midden van wijzigingsbepalingen zou immers een juridisch schier onontwarbare kluwen opleveren.

Verbod om een wijzigingshandeling te wijzigen

- 18.5 Aangezien een wijzigingshandeling geen zelfstandige materiële bepalingen mag bevatten en die handeling met de wijziging van een andere handeling reeds al haar rechtsgevolgen heeft teweeggebracht, is het uitgesloten een wijzigingshandeling te wijzigen. Indien nieuwe wijzigingen nodig zijn, moet de oude handeling, zoals gewijzigd, opnieuw worden gewijzigd.

Voorbeeld:

Besluit 1999/424/GBVB van de Raad van 28 juni 1999 tot wijziging van Besluit 1999/357/GBVB tot uitvoering van Gemeenschappelijk Standpunt 1999/318/GBVB inzake bijkomende beperkende maatregelen tegen de Federale Republiek Joegoslavië is een besluit tot wijziging van een besluit (1999/357/GBVB) dat op zijn beurt een ander besluit (1999/319/GBVB) heeft gewijzigd.

Reeds in de titel van Besluit 1999/424/GBVB had tot uiting moeten komen dat Besluit 1999/357/GBVB zelf Besluit 1999/319/GBVB heeft gewijzigd. Dit leidt tevens tot problemen voor het regelgevende gedeelte van Besluit 1999/424/GBVB. Het was beter geweest Besluit 1999/319/GBVB rechtstreeks te wijzigen.

Aard van de wijzigingshandeling

- 18.6 In het algemeen verdient het de voorkeur dat de wijzigingshandeling hetzelfde soort handeling is als de te wijzigen handeling. Met name wordt afgeraden een verordening te wijzigen door middel van een richtlijn.

- 18.6.1 Opgemerkt zij evenwel dat sommige bepalingen van primair recht de instellingen de vrije keuze van het soort handeling laten, door hun de bevoegdheid toe te kennen "maatregelen" te nemen of door uitdrukkelijk meer mogelijke soorten handelingen te noemen.
- 18.6.2 Overigens kan in de te wijzigen handeling zelf bepaald zijn dat zij door een ander soort handeling kan worden gewijzigd.

Wijziging van de bijlagen

- 18.7 Wijzigingen van bijlagen die technische passages behelzen, worden in de regel in de bijlage bij de wijzigingshandeling opgenomen. Van deze regel wordt alleen afgeweken wanneer het om een wijziging van beperkte omvang gaat.

Voorbeeld:

"De bijlagen II, IV en VI bij Verordening ... worden gewijzigd overeenkomstig de bijlage bij deze verordening."

In dit geval moet de bijlage bij de wijzigingshandeling een inleidende zin of aanhef bevatten die duidelijk aangeeft wat de strekking van de wijzigingen is:

"BIJLAGE

De bijlagen II, IV en VI worden als volgt gewijzigd:

- 1) in bijlage II wordt punt 2.2.5 vervangen door:
"2.2.5...";"

Een eenvoudige wijziging van een bijlage kan evenwel als volgt rechtstreeks in het regelgevende gedeelte van de handeling worden geformuleerd:

Voorbeeld:

"Artikel ...

Verordening ... wordt als volgt gewijzigd:

- 1) ...
- 2) de titel van bijlage I wordt vervangen door de volgende titel:
"..."

Actualisering van de verwijzingen

- 18.8 Wanneer men voornemens is een bepaling te wijzigen waarnaar elders wordt verwezen, moet men nagaan wat daarvan de gevolgen zijn voor de bepaling waarin de verwijzing voorkomt. Wanneer de wijziging ook voor deze laatste gewenst is, behoeft, in het geval van een dynamische verwijzing, niets te worden gedaan; een statische verwijzing daarentegen zal in een dergelijk geval wel moeten worden gewijzigd.

Titel van een wijzigingshandeling

- 18.9 In de titel van de wijzigingshandeling moeten het volgnummer van de te wijzigen handeling en ofwel de titel daarvan, ofwel het precieze voorwerp van de wijziging worden vermeld.

Voorbeeld:

Te wijzigen handeling:

"Verordening ... van de Raad van ... betreffende de verbetering van de doeltreffendheid van de landbouwstructuur"

Wijzigingshandeling:

– ofwel (titel van de te wijzigen handeling):

"Verordening ... van de Raad van ... tot wijziging van Verordening ... betreffende de verbetering van de doeltreffendheid van de landbouwstructuur"

– ofwel (voorwerp van de wijziging):

"Verordening ... van de Raad van ... tot wijziging van Verordening ... wat betreft de omvang van de landbouwbedrijven".

- 18.10 Ingeval de wijzigingshandeling van een andere instelling uitgaat dan de instelling die de te wijzigen handeling heeft vastgesteld, moet de naam daarvan in de titel worden vermeld (zie punt 16.10.1 voor nadere aanwijzingen).

Voorbeeld:

"Verordening ... van de Commissie ... tot wijziging van de bijlage bij Verordening ... van de Raad betreffende ...".

Redactie van een wijzigingshandeling

- 18.11 De overwegingen van een wijzigingshandeling moeten aan dezelfde vereisten voldoen als die van een zelfstandige handeling (zie richtsnoeren 10 en 11). Zij hebben evenwel een bijzonder doel, omdat zij slechts zijn bedoeld om een motivering te geven voor de door de wijzigingshandeling aan te brengen wijzigingen: de redengeving voor de te wijzigen handeling dient derhalve niet te worden herhaald.
- 18.12 Het is geen goede wetgevingstechniek om de overwegingen van de te wijzigen handeling te wijzigen. Die overwegingen vormen een samenhangend geheel dat de redenen uiteenzet die aan die handeling ten grondslag lagen ten tijde van de vaststelling ervan in haar oorspronkelijke vorm. Alleen bij een codificatie of herschikking kunnen de oorspronkelijke motivering en de redenen voor de achtereenvolgende wijzigingen in een nieuw samenhangend geheel worden samengebracht, met de nodige aanpassingen.
- 18.13 De wijzigingen nemen de vorm aan van een tekst die in de te wijzigen handeling wordt ingevoegd. De wijziging moet naadloos in de te wijzigen handeling worden ingepast. Met name de structuur en de terminologie ervan moeten in acht worden genomen.
- 18.13.1 Ter wille van de duidelijkheid en gelet op de problemen in verband met de vertaling in alle officiële talen, verdient de vervanging van tekstblokken (een artikel of een van de onderverdelingen daarvan) de voorkeur boven het invoegen of schrappen van zinnen of van één of meer woorden, tenzij het om een datum of cijfer gaat.
- 18.13.2 Wanneer verscheidene bepalingen worden gewijzigd, dient een inleidende formule te worden gebruikt.

Voorbeeld:

"Verordening ... wordt als volgt gewijzigd:

..."

- 18.13.3 Wanneer verscheidene bepalingen van een handeling worden gewijzigd, worden al deze wijzigingen in één artikel opgenomen, dat begint met een aanhef en is onderverdeeld in punten die de volgorde van de nummering van de te wijzigen artikelen volgen.

Voorbeeld:

Verordening ... wordt als volgt gewijzigd:

- 1) artikel 3 wordt als volgt gewijzigd:
 - a) lid 1 wordt vervangen door:
"1. ...";
 - b) het volgende lid [5]* wordt toegevoegd:
"5. ...";
- 2) het volgende artikel [7 bis]* wordt ingevoegd:
"Artikel 7 bis
....".

* Zie de opmerking in punt 18.13.5

- 18.13.4 Wanneer verscheidene handelingen bij eenzelfde wijzigingshandeling worden gewijzigd, worden voor elk van die handelingen de wijzigingen in een afzonderlijk artikel opgenomen.

- 18.13.5 De verschillende soorten wijzigingen (vervanging, invoeging, toevoeging, schrapping) worden in een normatieve stijl geformuleerd, volgens standaardformules.

Voorbeeld:

"Artikel X van Verordening ... wordt vervangen door:

..."

"Het volgende artikel [X bis]* wordt ingevoegd:

..."

"Aan artikel Y wordt het volgende lid [X]* toegevoegd:

..."

"In artikel Z wordt lid 3 geschrapt"

* In de inleidende zin kan al dan niet het nummer van de in of toe te voegen onderverdeling worden opgenomen. Bij complexe wijzigingen kan het vermelden van het nummer of, waar nodig, andere aanwijzingen over de exacte plaats waar een nieuwe passage moet worden ingevoegd, ertoe bijdragen dat het doorgronden van de wijzigingshandeling en de latere consolidatie worden vergemakkelijkt.

- 18.13.6 Gelet op het verbod van zelfstandige materiële bepalingen, dienen wijzigingen met betrekking tot data, termijnen, uitzonderingen, afwijkingen, verlengingen en de toepassing van de handeling in de tijd bij voorkeur in de te wijzigen handeling te worden ingevoegd.

Materiële wijziging

- 18.14 Zoals in punt 18.1 is uiteengezet, dienen wijzigingen van handelingen in de regel te geschieden door formele wijzigingen van die handelingen.
- 18.15 Het is evenwel mogelijk dat de auteur wegens spoedeisendheid, om praktische redenen of ter wille van eenvoud in een handeling bepalingen wil opnemen die in feite materiële wijzigingen van een andere handeling inhouden. Dergelijke materiële wijzigingen kunnen bijvoorbeeld betrekking hebben op het toepassingsgebied van de andere handeling, op afwijkingen van de verplichtingen die zij oplegt, op uitzonderingen op de toepasselijkheid ervan in de tijd enz.

Voorbeeld:

"In afwijking van artikel X van Verordening ... kunnen de verzoeken na ... worden ingediend."

- 18.15.1 In de regel verdient het, met name ter wille van de transparantie, de voorkeur dergelijke materiële wijzigingen te vermijden. De basishandeling blijft in dat geval immers ongewijzigd en de nieuwe bepalingen wijken op zodanige wijze van die handeling af, dat er twee geldende teksten naast elkaar bestaan: de oude tekst, die van kracht blijft, en de nieuwe tekst, die sommige bepalingen ervan buiten werking stelt, de draagwijdte ervan wijzigt of er aanvullingen op geeft.
- 18.15.2 Indien een materiële wijziging een zeer beperkte draagwijdte heeft, kan worden aanvaard dat de betrokken handeling niet tekstueel wordt aangepast. Gaat het echter om belangrijke wijzigingen, dan dient hiervoor een afzonderlijke wijzigingshandeling te worden vastgesteld.

19. EEN HANDELING WAARVAN HET HOOFDDOEL NIET DE WIJZIGING VAN EEN ANDERE HANDELING IS, KAN AAN HET EINDE WIJZIGINGEN VAN ANDERE HANDELINGEN BEHELZEN, DIE VOORTVLOEIEN UIT DE VERNIEUWENDE WERKING VAN DE EIGEN BEPALINGEN. GAAT HET OM BELANGRIJKE WIJZIGINGEN, DAN DIENT HIERVOOR EEN AFZONDERLIJKE WIJZIGINGSHANDELING TE WORDEN VASTGESTELD.
- 19.1 Soms verandert een handeling die zelfstandige bepalingen bevat, de juridische context op een bepaald gebied zo ingrijpend dat het noodzakelijk is andere handelingen die andere aspecten van ditzelfde gebied regelen, aan te passen. Zolang het wijzigingsaspect geheel ondergeschikt blijft aan het hoofddoel van de handeling, valt dit naast elkaar bestaan van zelfstandige bepalingen en wijzigingsbepalingen in één handeling niet onder het in richtsnoer 18 vervatte verbod om in een wijzigingshandeling zelfstandige materiële bepalingen op te nemen.
- 19.2 In ieder geval moet de wijziging in de vorm van een wijziging van de tekst gebeuren op de in richtsnoer 18 beschreven wijze.
- 19.3 Opdat de wijziging niet onopgemerkt blijft, moet zij in de titel van de handeling worden genoemd onder vermelding van het volgnummer van de te wijzigen handeling (zie punt 8.3).

Voorbeeld:

Richtlijn 92/96/EEG van de Raad van 10 november 1992 tot coördinatie van de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen betreffende het directe levensverzekeringsbedrijf en tot wijziging van de Richtlijnen 79/267/EEG en 90/619/EEG.

- 19.4 Wanneer het zwaartepunt van de handeling wegens een overwicht aan wijzigingsbepalingen eerder in het wijzigingsaspect ligt en het dus in hoofdzaak om een wijzigingshandeling gaat, dient de auteur haar, om de in de punten 18.3 en 18.4 uiteengezette redenen, in twee afzonderlijke handelingen te splitsen.

Slotbepalingen, bepalingen tot intrekking en bijlagen
Richtsnoeren 20, 21 en 22

20. BEPALINGEN DIE DATA, TERMIJNEN, UITZONDERINGEN, AFWIJKINGEN OF VERLENGINGEN BEVATTEN, ALSMEDE OVERGANGSBEPALINGEN (MET NAME BETREFFENDE DE GEVOLGEN VAN DE HANDELING VOOR BESTAANDE SITUATIES) EN SLOTBEPALINGEN (INWERKINGTREDING, UITERSTE OMZETTINGSDATUM EN TOEPASSING IN DE TIJD VAN DE HANDELING) WORDEN NAUWGEZET GEREDIGEERD.

DE BEPALINGEN BETREFFENDE DE UITERSTE TERMIJNEN VOOR DE OMZETTING EN DE TOEPASSING VAN DE HANDELINGEN BEVATTEN EEN IN DAG/MAAND/JAAR UITGEDRUKTE DATUM. VOOR RICHTLIJNEN WORDEN DEZE TERMIJNEN NORMAAL IN EEN AANTAL MAANDEN OF JAREN UITGEDRUKT, TENEINDE EEN PASSENDE PERIODE VOOR DE OMZETTING TE GARANDEREN.

- 20.1 In rechtshandelingen van de Unie wordt, naargelang van de kenmerken van de handeling, onderscheid gemaakt tussen de datum van inwerkingtreding en de datum van vankrachtwording. De datum van toepassing of uitvoering van een handeling kan overigens op een andere datum vallen dan de datum van inwerkingtreding of vankrachtwording.
- A. Inwerkingtreding
- 20.2 Wetgevingshandelingen in de zin van artikel 289, lid 3, VWEU treden in werking op de daarin bepaalde datum of, bij gebreke daarvan, op de twintigste dag na die van de bekendmaking ervan (zie artikel 297, lid 1, derde alinea, VWEU). Dit geldt eveneens voor bepaalde niet-wetgevingshandelingen (zie artikel 297, lid 2, tweede alinea, VWEU), te weten handelingen die worden vastgesteld in de vorm van verordeningen, richtlijnen die tot alle lidstaten gericht zijn en besluiten indien zij niet de adressaat vermelden.
- a) Datum van inwerkingtreding
- 20.3 De inwerkingtreding van een handeling moet worden vastgesteld op een precieze datum of op een aan de hand van de dag van de bekendmaking van de handeling te bepalen datum.
- 20.3.1 De inwerkingtreding van een handeling kan niet op een datum vóór de dag van de bekendmaking vallen.

- 20.3.2 Vermeden moet worden de datum van inwerkingtreding van een handeling vast te stellen door een verwijzing naar een datum die in een andere handeling wordt vastgesteld.
- 20.3.3 De inwerkingtreding van een handeling die de rechtsgrondslag van een andere handeling vormt, mag niet van de inwerkingtreding van deze laatste handeling afhankelijk worden gesteld.
- 20.3.4 Een handeling kan nooit eerder in werking treden dan de datum van inwerkingtreding van de handeling waarop zij is gebaseerd.
- 20.3.5 De inwerkingtreding van een handeling mag niet afhankelijk worden gesteld van de vervulling van een voorwaarde waarvan de burgers geen kennis kunnen hebben.
- b) Richtsnoeren voor de bepaling van de datum van inwerkingtreding
- 20.4 Het kan om praktische redenen of wegens de spoedeisendheid van de regeling gerechtvaardigd zijn een handeling eerder in werking te doen treden dan op de twintigste dag volgende op die van haar bekendmaking. Vooral bij verordeningen kan dit het geval zijn. De volgende regels moeten dan in acht worden genomen.
- 20.4.1 De inwerkingtreding van een handeling mag alleen op de derde dag volgende op die van haar bekendmaking worden bepaald, indien dit wegens de spoedeisendheid gerechtvaardigd is, waarbij in elk geval afzonderlijk de werkelijke spoedeisendheid moet worden aangetoond.
- 20.4.2 Slechts in werkelijk uitzonderlijke gevallen mag de inwerkingtreding van een handeling op de dag van haar bekendmaking zelf worden bepaald, voor zover dit gerechtvaardigd is om dwingende redenen — het vermijden van een rechtsvacuüm of het voorkomen van speculatie — die met de aard van de betrokken regeling verband houden (zie punt 20.6). De inwerkingtreding op de dag van de bekendmaking moet in een afzonderlijke overweging van de handeling op passende wijze worden gemotiveerd, behalve in gevallen waarin de belanghebbenden reeds goed met de gevolgde praktijk bekend zijn, zoals bij de verordeningen tot vaststelling van invoerrechten en uitvoerrestituties.
- 20.5 Als dag van bekendmaking van een handeling geldt de dag waarop het Publicatieblad waarin de handeling wordt bekendgemaakt, daadwerkelijk in alle talen door het Publicatiebureau ter beschikking van het publiek is gesteld.
- c) Spoedeisende maatregelen
- 20.6 De ten opzichte van derde landen geldende invoerrechten (en/of, in sommige landbouwsectoren, aanvullende invoerrechten) en uitvoerrestituties, die de Commissie dagelijks of wekelijks bij verordening vaststelt, moeten zo kort mogelijk voordat zij van toepassing worden, worden vastgesteld, met name om speculatie te voorkomen.

- 20.7 Bijgevolg is het gebruikelijk dat deze periodieke verordeningen op de dag van hun bekendmaking of op de eerste werkdag volgende op de dag van hun bekendmaking in werking treden.
- B. Vankrachtwording
- 20.8 Andere richtlijnen dan de richtlijnen die tot alle lidstaten gericht zijn, alsmede besluiten die een adressaat vermelden, bevatten geen datum van inwerkingtreding, maar worden van kracht door *kennisgeving* aan hen tot wie zij zijn gericht (artikel 297, lid 2, derde alinea, VWEU).
- C. Datum van toepassing of uitvoering
- a) Toepassing met terugwerkende kracht van verordeningen
- 20.9 Aan een verordening kan in uitzonderlijke gevallen, voor zover zulks met het rechtszekerheidsbeginsel in overeenstemming is, terugwerkende kracht worden verleend. In dit geval wordt de formulering "*Zij (nl. de verordening) is van toepassing met ingang van ...*" gebruikt in een alinea die volgt op de alinea waarin de inwerkingtreding wordt bepaald.
- 20.10 Vaak wordt de terugwerkende kracht in een ander artikel dan het laatste artikel geregeld, met gebruikmaking van een van de volgende formuleringen: "*Gedurende het tijdvak van ... tot en met ...*", "*Van ... tot en met ...*" (bijvoorbeeld in verordeningen betreffende tariefcontingenten) of "*Met ingang van ...*".
- b) Uitgestelde toepassing van verordeningen
- 20.11 Soms vallen de inwerkingtreding van een verordening en het van toepassing worden van de bij die verordening ingestelde regeling niet samen, maar wordt het van toepassing worden tot een later tijdstip uitgesteld. Zo wordt het bijvoorbeeld mogelijk de bij de betrokken verordening ingestelde nieuwe organen onmiddellijk op te richten, zodat de Commissie de uitvoeringshandelingen kan vaststellen waarvoor het advies van die organen vereist is.

- 20.12 Wanneer het nodig blijkt het van toepassing worden van een gedeelte van de bepalingen van een verordening naar een later tijdstip dan dat van de inwerkingtreding van de verordening te verschuiven, moet in die verordening duidelijk worden aangegeven om welke bepalingen het gaat.

Voorbeeld:

"Artikel ...

Deze verordening treedt in werking op de twintigste dag na die van de bekendmaking ervan in het *Publicatieblad van de Europese Unie*.

Artikel ... is van toepassing met ingang van ..."

Formuleringen zoals de onderstaande, aan de hand waarvan de datum waarop de betrokken bepaling van toepassing wordt niet met zekerheid kan worden bepaald, dienen te worden vermeden:

"Het in dit artikel bepaalde treedt in werking

a) nadat tussen de door de lidstaten opgerichte of erkende schadevergoedingsorganen een overeenkomst is gesloten betreffende hun taken en verplichtingen en de wijze van terugbetaling;

b) met ingang van de door de Commissie vastgestelde datum nadat zij zich in nauwe samenwerking met de lidstaten ervan heeft vergewist dat een dergelijke overeenkomst is gesloten

en is van toepassing zolang die overeenkomst van kracht is."

c) Uitvoering van richtlijnen

- 20.13 In alle gevallen waarin de adressaten van een handeling over een passende termijn dienen te beschikken om de uit die handeling voortvloeiende verplichtingen na te komen, moeten de datum van inwerkingtreding of vankrachtwording enerzijds en de datum van toepassing of uitvoering anderzijds van elkaar worden onderscheiden. Vooral bij richtlijnen is dit noodzakelijk. Bepalingen met betrekking tot de uitvoering worden opgenomen in een artikel voorafgaand aan het artikel betreffende de inwerkingtreding of, naargelang het geval, betreffende de adressaten.

Voorbeeld:

"De lidstaten [treffen de nodige maatregelen] [doen de nodige wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen in werking treden] om uiterlijk ... aan deze richtlijn te voldoen. Zij stellen de Commissie daarvan onmiddellijk in kennis."

- 20.14 Met name bij richtlijnen die tot doel hebben het vrije verkeer van goederen, personen en diensten te waarborgen, dient te worden vermeden dat de lidstaten de in de richtlijn vervatte regeling op uiteenlopende tijdstippen in de loop van de hun toegekende omzettingstermijn gaan toepassen, omdat daardoor nieuwe belemmeringen zouden kunnen ontstaan. Hiertoe dient in de richtlijn een voor alle lidstaten geldende datum te worden vastgesteld vanaf welke de desbetreffende nationale bepalingen moeten worden toegepast.

Voorbeeld:

"De lidstaten dienen vóór ... de bepalingen vast te stellen en bekend te maken die nodig zijn om aan deze richtlijn te voldoen. Zij stellen de Commissie daarvan onmiddellijk in kennis.

Zij passen die bepalingen toe met ingang van ... "

D. Einde van de toepassing of geldigheid

- 20.15 In de slotbepalingen van een handeling kan in een artikel de toepassings- of geldigheidsduur van de handeling worden beperkt.

E. Uitvoering van niet-bindende handelingen

- 20.16 In niet-bindende handelingen zoals aanbevelingen wordt in beginsel geen datum vermeld waarop deze van kracht worden of van toepassing worden. De adressaten kan worden verzocht deze aanbevelingen vóór een bepaalde datum uit te voeren.

- F. Regels betreffende de berekening van tijdvakken
- a) Aanduiding van de aanvang van een tijdvak
- 20.17 Tenzij uitdrukkelijk anders is bepaald, vangt een tijdvak op de aangegeven begindatum om nul uur aan¹⁷. De meest gebruikelijke uitdrukkingen om het begin van een tijdvak aan te duiden zijn de volgende:
- vanaf
 - van ... [tot en met ...]
 - sedert
 - met ingang van
 - wordt van kracht op (met ingang van)
 - treedt in werking op (met ingang van)
- b) Aanduiding van het einde van een tijdvak
- 20.18 Tenzij uitdrukkelijk anders is bepaald, eindigt een tijdvak op de aangegeven einddatum om 24 uur. De meest gebruikelijke uitdrukkingen om het einde van een tijdvak aan te duiden zijn de volgende:
- tot (en met)
 - van toepassing tot de inwerkingtreding van ... , maar uiterlijk tot (en met)
 - [vanaf/van ...] tot (en met) ...
 - eindigt op
 - verstrijkt op
 - is niet langer van toepassing met ingang van ...

¹⁷ Zie Verordening (EEG, Euratom) nr. 1182/71 van de Raad van 3 juni 1971 houdende vaststelling van de regels die van toepassing zijn op termijnen, data en aanvangs- en vervaltijden (PB L 124 van 8.6.1971, blz. 1, ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/1971/1182/oj>).

21. HANDELINGEN EN BEPALINGEN DIE ACHTERHAALD ZIJN, WORDEN UITDRUKKELIJK INGETROKKEN. WANNEER NIEUWE HANDELINGEN WORDEN AANGENOMEN, WORDT UITDRUKKELIJK VERMELD DAT ALLE HANDELINGEN EN BEPALINGEN DIE ALS GEVOLG DAARVAN NIET MEER VAN TOEPASSING ZIJN OF ZONDER VOORWERP ZIJN GEWORDEN, WORDEN INGETROKKEN.
- 21.1 Wanneer de wetgever bij de vaststelling van een handeling van oordeel is dat eerdere handelingen of bepalingen niet meer van toepassing dienen te zijn, m.a.w. dat deze achterhaald zijn, vereist de rechtszekerheid dat deze in de nieuwe handeling uitdrukkelijk worden ingetrokken. Een handeling kan achterhaald zijn, niet alleen doordat zij rechtstreeks met de nieuwe regeling in tegenspraak is, maar bijvoorbeeld ook ten gevolge van een uitbreiding van het toepassingsgebied daarvan. Een handeling waarvan de in die handeling zelf vastgestelde geldigheidsduur is verstreken, behoeft daarentegen niet te worden ingetrokken.
- 21.2 De uitdrukkelijke intrekking van afzonderlijke bepalingen van eerdere handelingen betekent impliciet dat geen enkele andere bepaling wordt ingetrokken, hetgeen het risico op onzekerheid ten aanzien van het al dan niet van kracht blijven van de tot dusver geldende voorschriften verkleint.
22. DE TECHNISCHE ASPECTEN VAN DE HANDELING ZIJN OPGENOMEN IN DE BIJLAGEN, WAARNAAR IN HET REGELGEVENDE GEDEELTE VAN DE HANDELING SPECIFIEK WORDT VERWEZEN. DE BIJLAGEN MOGEN DUS GEEN NIEUWE RECHTEN OF VERPLICHTINGEN DIE NIET IN HET REGELGEVENDE GEDEELTE VOORKOMEN, BEVATTEN.
- DE BIJLAGEN WORDEN DUIDELIJK GEFORMULEERD EN HEBBEN EEN STANDAARDSTRUCTUUR.
- A. Bijlagen in eigenlijke zin
- 22.1 Bijlagen in eigenlijke zin zijn die delen van een handeling die worden gebruikt om een aantal bepalingen of gegevens buiten het regelgevende gedeelte weer te geven omdat deze te omvangrijk of te technisch, of beide, zijn. Men denke onder meer aan gedetailleerde voorschriften voor douanebeambten, artsen, dierenartsen e.a. (inzake scheikundige analysemethoden, monsternemingen, te gebruiken formulieren e.d.) en voorts aan lijsten van producten, tabellen met cijfers, kaarten, tekeningen enz.
- 22.2 Technische voorschriften of gegevens die om praktische redenen moeilijk in het regelgevende gedeelte van een handeling kunnen worden opgenomen, worden bij voorkeur in een bijlage ondergebracht. In het regelgevende gedeelte moet dan wel op de juiste plaats door middel van een verwijzing als "in de bijlage opgenomen", "in bijlage I opgenomen" of "als bijlage bij deze handeling gevoegd" duidelijk worden aangegeven welk verband er tussen de bepalingen van het regelgevende gedeelte en de bijlage bestaat.

- 22.3 Een bijlage vormt impliciet een integrerend deel van de handeling waarbij zij is gevoegd. In de bepaling waarin naar de bijlage wordt verwezen, behoeft dus geen vermelding in die zin te worden opgenomen.
- 22.4 Boven een bijlage is het woord "BIJLAGE" vermeld, eventueel gevolgd door een opschrift. Wanneer er meer bijlagen zijn, worden zij met Romeinse cijfers genummerd (I, II, III enz.).
- 22.5 Er zijn geen vaste regels voor de presentatie van de bijlagen, maar de structuur ervan moet eenvormig zijn en zodanig worden ingedeeld dat de inhoud, in weerwil van het technische karakter ervan, zo begrijpelijk mogelijk is. Hiertoe wordt elk geschikt systeem van nummering of indeling toegepast.
- B. Rechtsinstrumenten die bij handelingen zijn gevoegd
- 22.6 Bij een handeling van de Unie kunnen ook andere rechtsinstrumenten worden gevoegd, die bij de vaststelling van de handeling reeds bestaan, en waarvan de handeling in de regel de goedkeuring inhoudt. Dit is onder meer het geval bij statuten of internationale overeenkomsten.
- 22.6.1 Dergelijke bijgevoegde rechtsinstrumenten, in het bijzonder internationale overeenkomsten, kunnen zelf bijlagen hebben.
- 22.6.2 Op dergelijke bijgevoegde rechtsinstrumenten is niet het woord "BIJLAGE" vermeld.

BIJLAGE II

Algemene structuur van een handeling die wordt vastgesteld
volgens de gewone wetgevingsprocedure

[VERORDENING/RICHTLIJN/BESLUIT] [(EU)/(EU, EURATOM)] [YYYY]/[N]

VAN HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD

van ...

[betreffende/tot ...]

[(codificatie)]

[(herschikking)]

[(Voor de EER relevante tekst)]

HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD VAN DE EUROPESE UNIE,

Gezien het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie, [en met name (de) artikel(en) ...],

[Gezien het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap voor Atoomenergie, en met name (de) artikel(en) ...],

[Gezien het voorstel van de Europese Commissie,]

[Gezien het initiatief van ... [naam van de lidstaten],]

[Gezien het verzoek van het Hof van Justitie,]

[Gezien de aanbeveling van de Europese Centrale Bank,]

Na toezending van het ontwerp van wetgevingshandeling aan de nationale parlementen,

[Gezien het advies van de Europese Commissie,]

[Gezien het advies van het Hof van Justitie,]

[Gezien het advies van de Europese Centrale Bank,]

[Gezien het advies van de Rekenkamer,]

[Gezien het advies van het Europees Economisch en Sociaal Comité,]

[Gezien het advies van het Comité van de Regio's,]

Handelend volgens de gewone wetgevingsprocedure [in het licht van de gemeenschappelijke ontwerp tekst goedgekeurd door het bemiddelingscomité op ...,]

Overwegende hetgeen volgt:

(1)

(2)

(...) ...,

HEBBEN [DEZE VERORDENING/DEZE RICHTLIJN/DIT BESLUIT] VASTGESTELD:

Artikel 1

...

Artikel 2

...

Gedaan te ..., ...

Voor het Europees Parlement
De voorzitter

...

Voor de Raad
De voorzitter

...

[BIJLAGE]